

IHMISSALAKULJETUS / -KAUPPA ILMIÖNÄ EUROOPASSA

TAMPEREEN YLIOPISTO
Kauppa- ja hallintotieteiden tiedekunta

Johtamistieteiden laitos
Turvallisuushallinnon linja
Pro gradu – tutkielma
Jussi Pilviö
Huhtikuu 2009

TAMPEREEN YLIOPISTO

Kauppa- ja hallintotieteiden tiedekunta

Johtamistieteiden laitos

PILVIÖ, JUSSI: Ihmissalakuljetus / -kauppa ilmiönä Euroopassa

Pro gradu -tutkielma, 91 s., 2 liitettä

Huhtikuu 2009

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksen tavoitteena on ihmissalakuljetuksen ja ihmiskaupan realistinen tarkastelu Euroopan alueella. Tutkimusongelmaksi on valittu kolme kohtaa, joihin tutkimuksella on pyritty löytämään vastaukset. Ensimmäinen kysymys on se, mikä on ihmissalakuljetuksen todellinen tila Euroopassa tällä hetkellä. Toisena ongelmana on se, ovatko ihmiskaupan ja ihmissalakuljetuksen tekemuodot jollain tavalla muuttuneet 2000-luvulla. Viimeisenä tutkimuksen aiheena on selvitys siitä, mikä on todellinen tila kyseisten asioiden suhteen Suomessa tällä hetkellä. Tutkimuksessa verrataan useiden Euroopan eri valtioiden asemaa ihmissalakuljetuksessa ja tarkastellaan pääsalakuljetusreittejä, joilla ihmiskaupan uhreja tuodaan EU:n alueelle.

Tutkimusstrategiana on fenomenografinen tutkimus, jolla selvitetään ihmiskaupan ilmiöitä ja syitä. Lähdeaineistona on laaja kansainvälinen kirjallisuus, artikkelit ja julkaisut sekä lakiaineisto. Dokumenttianalyysin jälkeen on toisena laadullisen tutkimuksen menetelmänä puolistrukturoitu haastattelututkimus.

Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä toimii strateginen kontingenssiteoria, joka perustuu ajatukseen siitä, kuinka organisaation johtamisen tulee muuttua tilanteen ja toimintaympäristön mukaan. Tutkimuksessa organisaatiota edustavat Euroopan unioni ja sen lainvalvontaviranomaiset.

Maailmanlaajuisesti ihmissalakuljetus tuo vuosittain järjestäytyneille rikollisjärjestöille noin 7–12 miljardin US dollarin voitot. Ihmissalakuljetus on kolmanneksi tuottoisin salakuljetuksen laji, ja sen tuotot ylittävät ainoastaan huumeiden ja aseiden salakuljetus. Vuosittain salakuljetetaan noin 4 miljoonaa ihmistä eri puolille maailmaa. Näistä uhreista suurin osa on naisia ja lapsia, jotka salakuljetetaan useasta eri syystä kohdevaltioihin. Tutkimuksessa selvitetään ihmiskaupan ja ihmissalakuljetuksen monimuotoisuutta ja erilaisia motiiveja.

Tutkimuksen tuloksena päästään siihen johtopäätökseen, että ihmiskauppa ja ihmissalakuljetus ovat koko ajan kasvavia ongelmia, niin Euroopassa kuin muualla maailmassa. Tutkimus johtaa siihen päätelmään, että ihmiskaupan organisaattoreina toimivat rikollisryhmät muuttavat toimintatapojaan nopeasti kysynnän myötä ja uhrin ovat niille täysin vailla ihmisarvoa. Voidakseen tehokkaasti taistella ihmiskauppaa vastaan viranomaisten tulee olla valmiita muuttamaan organisaatioiden johtamiskulttuureita muuttuvan toimintaympäristön mukaan.

Avainsanat: ihmiskauppa, ihmissalakuljetus, laitton siirtolaisuus, prostituutio, Eurooppa

SISÄLLYSLUETTELO

1.	JOHDANTO JA TUTKIMUKSEN TAUSTA	5
2.	TUTKIMUS	7
2.1	Tutkimusongelmat	7
2.2	Tutkimusmenetelmät ja -metodologia	7
2.3	Tutkimuksen keskeiset käsitteet.....	10
2.4	Tutkimuksen teoreettinen viitekehys	13
3.	IHMISKAUPAN LAIT.....	16
3.1	Ihmiskaupaa koskeva lainsäädäntö Suomessa	16
4.	IHMISKAUPPA JA SALAKULJETUS.....	18
4.1	Ihmiskaupan kasvot.....	18
4.2	Ihmisten salakuljetusreitit Euroopassa.....	21
4.3	Venäjän mafia – ihmiskauppa.....	28
4.4	Ihmiskauppa ja – salakuljetus Suomessa	30
4.5	Ihmiskaupan tapauksia muualta Euroopasta	34
4.6	Internet ja ihmiskauppa	36
5.	IHMISKAUPAN GLOBAALIUS	38
5.1	Kansainvälisten järjestöjen rooli ihmiskaupassa.....	38
5.2	Ihmiskaupan vastainen toiminta.....	44
5.3	Ihmiskaupan uhrien tunnistaminen	50
6.	ASiantuntijoiden teemahaastattelu	54
7.	TILASTOKATSAUS.....	67
8.	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	75
	LÄHDELUETTELO.....	82
	LIITTEET	90

KUVAT JA TAULUKOT

KUVA 1.	IHMISALAKULJETUSREITIT EUROOPASSA.....	28
KUVA 2.	LAITTOMIEN SIIRTOLAISTEN MÄÄRÄT SVEITSISSÄ VUOSINA 1991–2004.....	42
KUVA 3.	IHMISKAUPAN UHRIEN AUTTAMISJÄRJESTELMÄKAAVIO.....	49
TAULUKKO 1.	IHMISKAUPAN RIKOSTILASTO.....	68
TAULUKKO 2.	TÖRKEÄN IHMISKAUPAN RIKOSTILASTO.....	69
TAULUKKO 3.	PARITUKSEN RIKOSTILASTO.....	69
TAULUKKO 4.	TÖRKEÄN PARITUKSEN RIKOSTILASTO.....	70
TAULUKKO 5.	LAITTOAMAN MAAHANTULON JÄRJESTÄMISEN RIKOSTILASTO...	71
TAULUKKO 6.	TÖRKEÄN LAITTOAMAN MAAHANTULON JÄRJESTÄMISEN RIKOSTILASTO.....	71
TAULUKKO 7.	KISKONNANTAPAISEN TYÖSYRJINNÄN RIKOSTILASTO.....	72
TAULUKKO 8.	SEKSIKAUPAN KOHTEENA OLEVAN HENKILÖN HYVÄKSIKÄYTÖN RIKOSTILASTO.....	73
TAULUKKO 9.	VUODEN 2007 ILMOITUSTEN JAKAUTUMINEN POLIISI / RAJAVARTIOLAITOS LAITTOAMAN MAAHANTULON / TÖRKEÄN LAITTOAMAN MAAHANTULON JÄRJESTÄMINEN.....	74

1. JOHDANTO JA TUTKIMUKSEN TAUSTA

Valitsin pro gradu-tutkielmani aiheen ollessani Euroopan unionin poliisimissiolla Bosnia-Hertsegovinassa vuosina 2006–2007. Ihmissalakuljetus kaikkine olomuotoineen on Balkanin alueella jokapäiväinen ongelma, joka tunnustetaan, mutta johon ei ole löytynyt kunnollisia vastalääkkeitä. Toimin Bosniassa paikallisen rajapoliisin SBS:n (State Border Service, myöh. Border Police) neuvonantajana ja pääsin sitä kautta hyvin läheltä seuraamaan kyseistä ongelmaa. Toukokuussa 2006 olin viikon mittaisella UNICRI:n (United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute) järjestämällä ihmiskuljetusta käsittelevällä kurssilla Torinossa Italiassa. Tämä kurssi avasi tavallaan silmiäni kyseisen rikoslajin osalta ja minulla heräsi tiedonjano asian todellisesta tilasta Euroopassa. Suomessahan ihmiskuljetus ei ole esillä jokapäiväisessä mediassa, ja täällä siihen suhtaudutaan varsin vähättelevästi. Suomalaiset ajattelevat koko ongelman olevan lähinnä muita maita koskeva asia, jota ei tarvitse juurikaan murehtia. Totuus on kuitenkin se, että asia koskettaa lähes kaikkia maailman maita ja siihen tulee suhtautua erittäin vakavasti. Kyseessä on miljardiluokan rikollinen bisnes, jolla tuhotaan satojen tuhansien ihmisten tulevaisuus. Ihmissalakuljetus ei ole kuitenkaan mikään erillinen salakuljetuksen muoto, johon on sekaantunut vain määrätyt rikollisryhmät. Samat rikollisryhmät järjestävät yhtä lailla huumeiden ja aseiden salakuljetusta. Nykyistä tehokamman kansainvälisen viranomaisyhteistyön avulla kaikkiin salakuljetustapoihin voitaisiin saada lisää tehoa jo kohtuullisilla lisäresursseilla. Kansainvälinen viranomaisyhteistyö on kehittynyt vuosi vuodelta, mutta vieläkin siinä on huomattavasti parantamisen varaa.

Tutkimuksellani yritän saada selvyyttä siihen, miten suuri ongelma ihmissalakuljetus on Euroopan eri maissa ja minkälaisella statuksella eri maat esiintyvät ongelman yhteydessä. Valitsin tutkimustani varten muutaman sellaisen Euroopan valtion, jotka ovat säännöllisesti ihmiskaupan yhteydessä esillä joko läpikulkumaana tai kohdemaana. Riippumatta siitä minkälaisessa asemassa kukin valtio on, viranomaisten pitäisi suhtautua kaikkiin ammattimaisiin salakuljetustapauksiin erittäin vakavasti. Onko käytännössä kuitenkaan näin? Toisen maan pyytäessä oikeusapua sitä yleensä aina annetaan, jos siihen on lain suoma mahdollisuus. Täysin toinen asia on se, annetaanko apua vain nimellisesti. Suhtautuminen voi muuttua vastahakoiseksi siinä vaiheessa, kun selviää, että kyseessä onkin "vain" epäilty ihmiskauppa eikä mahdollisesti jokin muu törkeä rikos. Joissakin Euroopan maissa virallista tietä tullut oikeusapupyyntö voi vahingossa kadota tai ainakin hautautua vähäpätöisten paperien joukkoon. Pyytäjämään viranomaisten on lähes mahdotonta tietää sitä, miten asiallisesti pyyntöön suhtaudutaan ja voiko saatuun vastaukseen luottaa. Tämä ei ole suinkaan ainoa rikosnimike, jossa tulee kansainvälisten oikeusapujen suhteen samat ongelmat esille. Valitettavasti on enemmänkin sääntö kuin poikkeus, että oikeusapujen saaminen kestää hyvin pitkään ja usein vastausta ei saada lainkaan.

Aiempiä samaan aiheeseen osittain pohjautuvia tutkimuksia tiedän Suomesta ainoastaan yhden, joka on rikoskomisario Ari Lahtelan tekemä pro gradu -työ vuodelta 2002. Lahtela on tutkimuksessaan lähinnä esitellyt ihmissalakuljetuksen lähihistoriaa ja nykytilannetta lakien sekä direktiivien näkökulmista. Hän käy siinä hyvin tarkkaan läpi YK:n lausemia sekä eri EU-maiden direktiiviehdotuksia. Tutkimuksessa on hyvin laajasti esitelty hallituksen esitykset ja Eduskunnan mietinnöt perusteluineen.

2. TUTKIMUS

2.1 Tutkimusongelmat

Työni tutkimusongelmana on kysymys siitä, mikä on ihmissalakuksen todellinen tila Euroopassa tällä hetkellä ja ovatko tekemuodot muuttuneet millään tavalla noin kymmenen viime vuoden aikana. Samoin pyrin selvittämään sen, mikä on ihmissalakuksen todellinen tilanne Suomessa tällä hetkellä. Tarkoitus on myös dokumenttiaineistoa analysoimalla ja teemahaastattelulla selvittää Euroopan ihmissalakuksen virtojen reittejä ja taustalla toimivia rikollisorganisaatioita. Pohdin myös viranomaisorganisaatioiden ja kansainvälisten yhteistyöverkostojen tehokkuutta ihmiskaupan ja ihmissalakuksen torjunnassa.

2.2 Tutkimusmenetelmät ja -metodologia

Tutkimusmenetelmänä päädyin kvalitatiiviseen eli laadulliseen tutkimukseen, koska tutkimastani aiheesta ei ole siinä määrin tilastollista materiaalia saatavilla, että sitä voitaisiin riittävän luotettavasti analysoida kvantitatiivisin menetelmin. Kvalitatiivisin menetelmin tehdyn tutkimuksen tieteellisyyttä arvioitaessa tärkeätä ei ole niinkään materiaalin määrä, vaan laatu. Materiaalia lähdetään purkamaan aineistolähtöisestä analyysistä eli teoria rakennetaan alhaalta ylöspäin. Tämänäyttöinen analyysi on toimiva silloin kun haetaan perustietoa jostakin ilmiöstä. Laadullisessa tutkimuksessa on ongelmana se, että materiaalia on niin paljon, että sen rajaaminen on vaikeata. Tutkimustulosten luotettavuuden kannalta tärkeä seikka olisi se, että saataisiin hypotesiton lopputulos, johon ei

olisi vaikuttanut tutkijan ennakko-oletukset. Kukaan tutkija ei suorita tutkimustaan täysin vailla ennakko-oletuksia, koska aikaisemmat elämäkokemukset ja koulutus luo määrätynlaisen ajatuspohjan. Tärkeintä on kuitenkin lähteä tekemään tutkimustaan siten, että säilyttää ajatuksensa avoimena vastaanottamaan yllättäviäkin lopputuloksia. (Eskola & Suoranta 1998, 18–20.)

Tutkimusstrategiana minulla oli monipuoliseen dokumenttiaineistoon pohjautuva fenomenografinen tutkimus, jolla selvitin ihmiskaupan ja ihmissalakuljetuksen ilmiötä ja syitä. Fenomenografisessa tutkimuksessa tutkija kiinnittää huomionsa johonkin asiaan tai ilmiöön, josta esiintyy hyvin erilaisia käsityksiä. Tämän jälkeen tutkija perehtyy teoreettiseen lähdeaineistoon ja muodostaa siitä dokumentaarisen lähtökohdan. Huolellisen lähdemateriaalin tarkastelun jälkeen suoritetaan haastattelu, jonka kohteiksi valitaan sellaisia henkilöitä, joilla on tai voi olla erilaisia näkemyksiä asiasta tai ilmiöstä. Lopullisessa analyysissä verrataan dokumenttiaineistosta saatua käsitystä asiasta ja haastattelun kohteilta saatuja vastauksia keskenään. (Metsämuuronen 2006, 108–109.)

Tutkimukseni jakaantui kahteen erilliseen osaan, joissa käytin erilaisia laadullisen tutkimuksen tutkimustapoja. Aineistonkeruumenetelmänä tutustuin hyvin laajaan lähdeaineistoon, joka oli pääosin kirjallisuutta, osa oli artikkeleita ja samassa yhteydessä tutustuin laajasti internetissä olevaan dokumenttiaineistoon. Tämän jälkeen tein aihetta koskevan teemahaastattelun. Tutkimuksen ensimmäisen osan tein dokumenttianalyysinä, jossa vertasin eri EU-maiden ihmiskaupan tilannetta. Tällä tutkimuksen osalla selvitin sitä, onko Euroopan valtioiden välillä suuria eroja ihmiskaupan määrissä ja millä tavalla valtiot eroavat toisistaan. Tässä osiossa esittelen lyhyesti myös Suomea koskevat tilastot tutkimusta koskevien rikostyyppien osalta. Tilastot ovat rikosmäärien takia varsin suppeita ja selkeitä, eivätkä ne vaadi analysointia. (Hirsjärvi ym. 2000.)

Tutkimuksen toisessa osassa otin esiin erilaisia tapauksia, joiden avulla ihmissalakuljetuksen moninaisuus nousee esille. Eri EU-maissa on hyvin erilainen tilanne ihmiskaupan suhteen, ja osa maista on selkeästi kohdemaita, kun taas toiset ovat ihmiskaupan alkupe-
rämaita. Lähes kaikki EU-maat joutuvat jollakin tavalla asian kanssa tekemisiin, koska näiden rikosten aiheuttamat ongelmat koskevat koko Eurooppaa, eikä silmien ummistaminen poista ongelmaa. Schengen-sopimuksen myötä avautuneet rajat helpottavat kauppatavaran liikkuvuutta, ja näihin "kauppatavaroihin" kuuluvat myös ihmiskaupan uhrit. Tässä osassa käytin puolistrukturoitua haastattelumenetelmää, jota kutsutaan myös teemahaastatteluksi. Tämän haastattelutyylin etuina voidaan pitää sitä, että siinä tutkijaa ei sido kvantitatiivinen tai kvalitatiivinen tutkimustyyppi. Kyseinen haastattelu sopii kumpaankin lajiin, ja siinä voidaan soveltaa kysymyksenasettelua eri haastattelukohteiden mukaan. Olettamuksena on se, että yksilön kaikkia kokemuksia, ajatuksia, uskomuksia ja tunteita voidaan käyttää haastattelun pohjana. Nimensä mukaisesti tässä haastattelutyyliä keskitytään tietyn teeman ympärille. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47.)

Haastattelu sopii kyselyä paremmin tietojenkeruuseen silloin kun halutaan joustava menetelmä, jota pystytään muokkaamaan tutkimuksen aikana haluamaamme suuntaan. Eri ihmiset käyttäytyvät hyvin erilailla haastattelutilanteissa ja etukäteen on varsin mahdollonta päätellä kunkin haastattelun lopputulosta. On hyvä varautua erilaisilla kysymyssarjoilla, joita voidaan ottaa käyttöön tilanteen niin vaatiessa. Haastattelulla saadaan kyselyä huomattavasti paremmin vastaajien motiiveja selville, koska voidaan koko ajan seurata ei-kielellisiä viestejä ja tarvittaessa täydentää kysymyksiä sopivassa kohdassa. Haastattelulla on mahdollista saada huomattavasti selkeämpiä vastauksia, koska sanallinen vastaus on yleensä monipuolisempi ja laajempi kuin kyselyyn vastattu. Jos jokin vastaus jää vajaaksi tai epäselväksi, niin voidaan vielä tehdä haastateltavalle tarkentava kysymys, jolla varmistetaan vastauksen oikea tulkinta. Kyselyssä annetaan yleensä muutama vaihtoehtoinen vastaus ja niistä on valittava sopivin, joka ei tarkoita sitä, että se

olisi juuri se oikea vastaus. Haastattelun negatiivinen puoli on se, että vastaaja ei koskaan ole täysin anonymi, koska hänen kanssaan ollaan kasvotusten ja nähdään hänen reaktionsa kaikkiin kysymyksiin. Vastaajan henkilöllisyys tulee pitää haastattelun lopullisissa tuloksissa yhtä lailla salassa kuin kyselyynkin vastanneiden henkilöiden. (Hirsjärvi & Hurme 2001.)

Tämän teemahaastattelun tein pienelle ryhmälle alan ammattilaisia, joista osa on suomalaisia ja osa on kotoisin muualta Euroopasta. Ulkomaalaisten asiantuntijoiden haastattelulla halusin saada kansainvälisen näkökohdan lähinnä Balkanin nykytilanteesta EUPM:n siviilipoliisimission näkökulmasta. Lähetin haastateltaville kysymykset sähköpostitse ja sekoitin tietoisesti keskenään teemahaastattelun ja kyselyn, koska en ollut henkilökohtaisesti tai puhelimitse haastattelemassa vastaajia. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pitää mielestäni käyttää joustavasti soveltaen erilaisia laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmiä. Käyttämäni haastattelutapa oli lisäksi hyvin kustannustehokas, koska osa haastateltavista oli eri puolilla Eurooppaa ja olisi ollut kallista sekä aikaa vievää suorittaa haastattelua muulla tavalla.

2.3 Tutkimuksen keskeiset käsitteet

Tutkimukseni keskeisimpinä käsitteinä ovat termit "ihmissalakuljetus" ja "ihmiskauppa". Kyseisillä sanoilla on monta eri merkitystä, eli samoilla sanoilla tarkoitetaan hyvin paljon toisistaan poikkeavia laittomia tekoja. Ihmissalakuljetus on YK:n Palermon yleissopimuksen lisäpöytäkirjassa selitetty toiminnaksi, jolla pyritään taloudelliseen tai aineelliseen hyötyyn järjestämällä henkilö tai henkilöitä laittomasti johonkin kohtemaahan, jossa hänellä ei ole kansalaisuutta tai oleskelulupaa (www.uncjin.org 22.2.2009). Suurin osa ihmissalakuljetuksesta on naisten ja lasten salakuljetusta eri valtioiden rajo-

jen yli seksuaalisiin tarkoituksiin. Euroopan ihmissalakuljetustapauksista jopa 80–90 prosenttia kaikista tapauksista on tässä tarkoituksessa tehtyjä (Omelaniuk 2002). Muita samaan kategoriaan kuuluvia alalajeja on laitton siirtolaisuus, jossa ammattimaiset rikollisryhmät kuljettavat huomattavaa maksua vastaan eri keinoin siirtolaisia rajojen yli. Tämä rikollisuuden laji kohdistuu tekona myös kohdevaltioita vastaan, koska suuri osa laittomista siirtolaisista tulee kohdevaltion sosiaaliapujärjestelmän piiriin ja sitä kautta muodostuu valtiolle huomattavia kustannuksia. Laittomista siirtolaisista tulee usein myös laitonta työvoimaa kohdevaltioissa, koska heillä ei ole lain vaatimia työlupia. Laittoman työvoiman käytöllä yrittäjät pyrkivät säästämään palkkakustannuksissa sekä erilaisissa veroissa ja sosiaalimaksuissa. Valtion ohella nämä teot loukkaavat myös yksittäisiä siirtolaisia, koska he joutuvat työskentelemään ala-arvoisissa oloissa ja lähes ilman palkkaa. Laittomia siirtolaisia käyttävät työnantajat eivät ole kiinnostuneita työntekijöiden oikeuksista, vaan he pyrkivät ainoastaan maksimoimaan omat voittonsa. Siirtolaisuus on kaksinkertaistunut viimeksi kuluneen 35 vuoden aikana ja naispuolisten siirtolaisten osuus on kasvanut räjähdysmäisesti. Kansainvälinen työjärjestö ILO on vuonna 2004 tehnyt tutkimuksen, jonka mukaan maailmassa asuu yli 50 miljoonaa naispuolista siirtolaista. Siirtolaiseksi luetaan tässä tilastossa henkilö, joka asuu vakituisesti tai tilapäisesti muualla kuin syntymämaassaan. Eurooppaan tulevista siirtolaisista yleensä alle puolet on naispuolisia. Poikkeuksena tähän on muutama valtio, joihin tulevista siirtolaisista yli puolet on naisia. Näitä maita ovat Suomi, Belgia, Kreikka, Portugali ja Italia (ILO 2004). Tämä tilasto käsittää laillisesti matkustavat siirtolaiset, koska laittomista siirtolaisista ei ole olemassa virallista tilastoa.

Kolmantena ihmissalakuljetuksen osa-alueena on ihmisten salakuljetus orjatyöhön eri valtioihin. Tämä poikkeaa edellisestä kohdasta varsin ratkaisevalla tavalla, koska tässä salakuljetustyyppissä ihmiset kuljetetaan vastoin heidän omaa tahtoaan ja kohdemaassa heidät pakotetaan työskentelemään orjien tavoin esimerkiksi tekstiilitehtaissa. Tämä ei

aina tarkoita sitä, etteivätkö nämä ihmiset olisi hakeutuneet itse salakuljettajien käytettäväksi, mutta heille on luvattu aivan toista tulevaisuutta kuin sitä, mitä he tulevat saamaan. He luulevat pääsevänsä taloudenhoitajiksi, lastenhoitajiksi tai vaikkapa tarjoilijoiksi hyviin ja luotettaviin työpaikkoihin. Päästyään kohdemaihin salakuljettajat ilmoittavat heille, että nämä matkajärjestelyt ovat maksaneet suuren summan euroja ja siitä syystä siirtolaisten on tehtävä esimerkiksi ensimmäinen vuosi työtä lähes pelkästään matkakustannusten kattamiseksi.

Yksi raaimmista ihmissalakuljetuksen muodoista on ihmisten salakuljettaminen elinkaupan uhreiksi. Tämä rikoslaji on suurempi ongelma kolmansissa maissa, yleensä ei niinkään Euroopassa. Täysin Eurooppakaan ei tältä ole säästynyt, ja siitä syystä on aina otettava tämäkin vaihtoehto huomioon. Elinkaupan uhreiksi käyvät niin aikuiset kuin lapsetkin, koska kaikkien arvokkaimmilla sisäelimillä on kova kysyntä kaikkialla ja korkean elintason maissa sisäelimistä ollaan valmiita maksamaan hyvin korkeita summia. Ihminen on monella tavalla kauppatavaraa, ja erilaisilla ihmisruumiin osilla käydään laillista kauppaa joka päivä eri puolilla maailmaa. Ihmisistä myydään elimien lisäksi sukusoluja, ihmisalkioita ja tietenkin kokonaisia ihmisiä eri tarkoituksiin. (Shelley 2007.)

On erittäin vaikeaa erottaa se, mikä on moraalisesti hyväksyttävää kauppaa ja mikä taas ei ole. Laittoman ja laillisen raja on selkeämpi, mutta siinäkin on oma vaikeutensa, koska laissa on eroja eri maiden osalla. Laillisesti elinkauppa on hyväksyttävää, mutta laillisen ja laittoman rajaa ei aina ole näkyvissä, koska elimissä ei ole valmistenumeroa, jonka avulla voitaisiin alkuperä aina saada selville. Köyhissä ja ylikansoitetuissa maissa ihmisiä katoaa jäljettömiin joka päivä, eikä aina ole edes lähiomaisia, jotka kadonneiden perään kyselisivät. Suuri osa näistä kadonneista ihmisistä joutuu ihmiskaupan tai elinkaupan uhreiksi. Rikolliset ottavat uhreistaan maksimaalisen voiton irti, ja sen jälkeen nämä hylätään. (Shelley 2007.)

2.4 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys

Tutkimukseni teoreettisena viitekehysenä toimii kontingenssiteoria eli soviteteoria. Kontingenssiteorian kehittivät Paul R. Lawrence ja Jay W. Lorsch vuonna 1967 ja teoria on sovellettu versio systeemiteoriasta. Systeemiteoria perustuu ajatukseen, jonka mukaan on olemassa yleismalli, jolla kaikkia organisaatioita voidaan ymmärtää. Kontingenssiteorian mukaan ei ole olemassa yhtä ainoaa oikeaa tapaa johtaa organisaatiota, vaan organisaation tulee muuttua tilanteen ja toimintaympäristön mukaan. Kontingenssiteorian mukaan jokainen organisaatio on yksilöllinen ja sen mukaan jokaiselle organisaatiolle tulee muokata omanlaisensa johtamismalli. Mikään organisaatio ei voi toimia tehokkaasti, jos se ei ota huomioon muuttuvaa ympäristöä. Ei ole olemassa yhtä universaalia organisaation johtamisperiaatetta, vaan periaatteet on muokattava eri toimintaympäristöihin soveltuviksi. Saman organisaationkin eri osiin voidaan tarvita erilainen organisaatioperiaate, jotta sen toiminta olisi optimaalista. (Kast & Rosenzweig 1985, 116; Kallio 1992.)

Kontingenssiteoriassa organisaation menestyksen määrää sen ympäristöön sopeutumiskyky ja taito muuttua ympäristön mukana. Menestyvä organisaatio koostuu useista pienemmistä yksiköistä, joiden tulee osata muuttua toimintaympäristön muuttuessa. Muutoksen jälkeen on tärkeää hakea oikeanlainen tasapaino ja uusi johtamismalli, jolla organisaatio pysyy oikealla tavalla ajassa mukana. Uuden ympäristön vaatimusten mukaan muuttunutta organisaatiota ei voi tehokkaasti johtaa vanhan muotoisella johtamismallilla. Johtamistapaa voidaan soveltaa tarpeen mukaan, eikä kaikkea tarvitse muuttaa, jos järjestelmä on toimiva joiltain osin. Teoria pohjautuu positivistiseen ja deterministiseen ajattelutapaan, joiden mukaan kaikki pohjautuu tieteeseen ja kaikella on syynsä. Tämä johtamisteoria on noussut hyvin suosituksi, koska toimintaympäristöt elävät jatkuvan

muutoksen aikaa ja tämä ajattelutapa perustuu muutoksen mukanaan tuomaan synergiaan. (Kast & Rosensweig 1985; Kallio 1995.)

Kontingenssiteoriaa hyväksi käyttäen voidaan tutkia sitä, miten organisaatioiden tulisi muuttaa toimintaansa silloin, kun järjestelmä tai toimintaympäristö muuttuu. Tässä tutkimuksessa kontingenssiteorian organisaatio on Euroopan unioni ja sen lainvalvontaviranomaiset. Muuttuneena toimintaympäristönä on Eurooppa EU:n perustamisen jälkeen ja EU:n voimakkaan laajenemisen aikana. Muuttuneet sisäraajat ovat aiheuttaneet EU:n jäsenmaille paineita yhtenäistää lainsäädäntöä ja parantaa kansainvälistä viranomaisyhteistyötä. Euroopan unionin jäsenmaat ovat taustoiltaan ja lainsäädännöiltään hyvin erilaisia, joten ei ole olemassa yhtä ainoaa oikeaa tapaa johtaa ihmiskaupan ja ihmissalakuljetuksen vastaista toimintaa. Kullekin jäsenmaalle tulisi räätälöidä juuri sille sopiva ohjauskäsikirja, jolla sen tulisi kehittää ihmiskaupan vastaista toimintaansa.

Kontingenssiteoria voidaan jakaa rakenteelliseen ja strategiseen teoriaan. Rakenteellisessa kontingenssiteoriassa organisaatio on voimaton muuttuvaan ympäristöön nähden, eli sen on mukauduttava ympäristön muuttuessa ilman, että se pystyy muutokseen vaikuttamaan. Vuorovaikutussuhde on olemassa, mutta se on yksipuolinen: ympäristö pystyy vaikuttamaan organisaatioon, mutta organisaatio ei vaikuta ympäristöön. Strateginen kontingenssiteoria sen sijaan nähdään tasa-arvoisena ja kaksisuuntaisena järjestelmänä, jossa molemmat vaikuttavat toistensa toimintaan. Organisaatio toimii joustavasti siten, että ympäristöllä on vaikutus sen johtamiseen ja organisaatio voi toiminnallaan suunnata ympäristön muutosta haluamaansa suuntaan. (Männistö 2002.)

Omaan tutkimukseeni sopii strateginen kontingenssiteoria huomattavasti paremmin, koska viranomaistoiminnalla pystytään suoraan vaikuttamaan ympäristön rakenteeseen ja muutokseen. Vuorovaikutussuhteen pitää olla kaksisuuntainen ja mahdollisimman

reaaliaikainen, koska ympäristön muutoksiin tulee reagoida nopeasti. Missään Euroopan valtiossa viranomaistoiminnan ei tulisi olla niin jäykkää, ettei sitä pystyttäisi tarpeen mukaan muuttamaan järkevämpään suuntaan.

3. IHMISKAUPAN LAIT

3.1 Ihmiskauppaa koskeva lainsäädäntö Suomessa

Suomen lainsäädäntö on hyvin laaja ja yksityiskohtainen, joten ihmiskauppaa ja ihmiskuljetusta koskevia lakipykäläitä löytyy hyvin monista eri laeista. Tärkeimpänä ihmiskaupan vastaisena lakina on rikoslaki ja sen hyvin tarkasti määritetyt pykälät kaikille ihmiskaupan osa-alueille. Rikoslaki on ensinnäkin pykälä koskien valtionrajarikosta, joka kriminalisoi esimerkiksi laittoman maahantulon. Tämä pykälä tarkoittaa konkreettisesti Suomen rajan ylittämistä eli siihen ei lueta sitä, että lentokentän transiittialueella käydessään väliaikaisena oleskelupaikkana siirryttäessä jatkolennolla johonkin toiseen kohtaan. (Lehti & Aromaa 2002, 6.) Laittoman maahantulon järjestäminen on myös kriminalisoitu, ja se on yksi tärkeimmistä ihmiskuljetuksen vastaisista pykäläistä rikoslakiin. Kyseinen pykälä on kirjoitettu varsin avoimeksi ja sitä pystyy näin ollen soveltamaan hyvin erilaisiin tekemuotoihin. Pykälää ei ole tarkoitettu pelkästään laittoman ihmiskaupan estämiseen, vaan sitä voidaan soveltaa myös laittomien siirtolaisten tuontiin. (Lehti & Aromaa 2002, 8; Rikoslaki 1889.)

Suomen lainsäädännössä on ihmiskauppa ja sen törkeä tekemuoto kirjattu rikoslakiin vasta vuonna 2004. Näissä pykäläissä on auki kirjoitettu kaikki ne tekemuodot, joiden katsotaan täyttävän ihmiskaupan kriteerit. Pykälät on monipuolisesti laadittu ja niistä löytyvät kaikki tärkeimmät ihmiskaupan tekemuodot. Pykälät antavat myös hieman tulkinnanvaraa tekemuotojen suhteen, joten niitä on mahdollista soveltaa tarkkaa sanamuotoa laajemmin. Muita ihmiskauppaan ja ihmiskuljetukseen liittyviä pykäläitä rikoslakiin ovat mm. paritusrikokset ja kiskonnantapainen työsyryntä. Vuonna 2006 rikoslakiin

tuli omana rikoksenaan seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö ja seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta. Molemmat pykälät tukevat vahvasti ihmiskaupan vastaista lainsäädäntöä, koska suuri osa Suomeen salakuljetettavista ihmiskaupan uhreista joutuu seksibisneksen palvelukseen. Pykälät ovat kansainvälisesti ajateltuna varsin nykyaikaisia, koska näiden pykälien avulla päästään käsiksi niihin asiakkaisiin, jotka käyttävät viattomia uhreja hyväkseen. Ilman ihmiskaupan asiakkaisiin kohdistuvaa kriminalisointia, ei olisi mahdollista rajoittaa kysyntää, joka säätelee tarjonnan määrää. (Rikoslaki 1889.)

Rikoslain lisäksi monessa muussakin laissa on säädetty erilaisia ihmiskauppaa koskevia asioita. Ihmiskaupan uhreja pyritään auttamaan esimerkiksi maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikan vastaanotosta annetun lain avulla. Tässä laissa säädetään niistä palveluista, joita on oltava mahdollisille ihmiskaupan uhreille tarjolla. Nämä ihmiskauppaa koskevat pykälät on kirjattu lakiin vuonna 2006, eli ne ovat varsin ajan tasalla olevia. Ulkomaalaislaki on uudistettu myös vuonna 2004, mutta vasta vuonna 2006 ulkomaalaislakia muutettiin siten, että ihmiskaupan uhrille on mahdollista myöntää tilapäinen oleskelulupa määrätystä laissa mainituista syistä johtuen. Näitä syitä ovat muun muassa se, että tuomioistuinkäsittely tai esitutkinta jutussa on kesken tai kyseinen ihmiskaupan uhri on halukas tekemään yhteistyötä viranomaisten kanssa epäiltyjen kiinni saamiseksi. Edellä mainittua pykälää on pehmennetty siten, että uhrille voidaan antaa 1–6 kuukauden harkinta-aika, jolloin hän saa oleskella Suomessa. Tuona aikana hän voi harkita rauhassa, uskaltaako hän lähteä todistamaan rikoksesta epäiltyjä vastaan. (Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 1999; Ulkomaalaislaki 2004.) Edellä mainittujen lakien ihmiskauppaa koskevat pykälät ovat oikeanlaatuista lainsäätämistä, koska spesifien lakipykälien avulla voidaan tehdä preventiivistä työtä ihmiskauppaa vastaan.

4. IHMISKAUPPA JA SALAKULJETUS

4.1 Ihmiskaupan kasvot

Kansainvälisen siirtolaisjärjestön soveltaman määritelmän mukaan ihmiskaupan (human trafficking) minimitunnusmerkistö käsittää neljä ominaispiirrettä: 1) kansainvälisen rajan ylittäminen 2) laittomasti 3) kolmannen tahon avustuksella, 4) joka hyötyy toiminnasta. Nais- ja lapsikauppaan sisältyy lisäksi kaupan uhrien tai asiakkaiden hyödyntäminen kohdemaassa (yleisimmin joko prostituutiossa tai työvoimana) ilman, että uhrit olisivat vapaasta tahdostaan toimintaan suostuneet. Ihmiskauppaan liittyy siten aina kaksi, ja nais- ja lapsikauppaan kolme tunnustekijää: laitton maahantulo, toiminnasta taloudellisesti hyötyvä ulkopuolinen organisaattori ja (nais- ja lapsikaupassa) uhrien hyväksikäyttö kohdemaassa heidän vapaata tahdonmuodostustaan loukaten. (Lehti & Aromaa 2002, 5.)

Kansainvälinen ihmissalakuljetus on yksi järjestäytyneen rikollisuuden tuottavimmista tulonlähteistä maailmalla, kyseiset järjestöt ovat hyvin organisoituja ja toiminta on varsin tehokasta. Erään arvion mukaan noin 4 000 000 ihmistä salakuljetetaan vuosittain eri puolilla maailmaa, tästä määrästä yli miljoona menee seksibisneksen palvelukseen, ja määrät ovat koko ajan kasvussa (Farr 2005, 3). Joidenkin arvioiden mukaan 1 200 000 lasta salakuljetetaan vuosittain maailmanlaajuisesti. Ihmissalakuljetus on tällä hetkellä kolmanneksi laajin organisoidun rikollisuuden muoto Euroopassa, sen ohittaa ainoastaan huumausaineiden ja aseiden salakuljetus. (Gaon & Forbord 2005.) Ruotsin viranomaisten mukaan joka vuosi salakuljetetaan noin 500 000 naista ja lasta seksuaalisiin tarkoituksiin EU:n jäsenvaltioihin (Lehti 2003, 8). Ihmisiä salakuljetettaisiin ilman organisoidun rikollisuuden mukana oloakin, mutta toiminta ei olisi lainkaan niin ammattimaisella tasol-

la. Rikollisjärjestöt eri puolilla Eurooppaa ovat vuosisatoja käyttäneet samoja salakuljetusreittejä, ja tämä on helpottanut ihmissalakuljetuksen yhdistämistä huumeiden salakuljetukseen. Taistelu ihmiskauppaa vastaan on yhtäläillä taistelua huumeiden salakuljetusta vastaan. (Gaon & Forbord 2005, 6.) Molemmissa salakuljetusbisneksissä pyörii maailmanlaajuisesti valtavat rahasummat. YK:n ja Kansainvälisen siirtolaisorganisaation arviot ihmissalakuljetuksen vuosittaisista voitoista ovat yhteneväiset, ja niiden mukaan se tuo jopa 7 miljardin US dollarin voitot rikollisjärjestöille vuosittain. Toiset tahot arvioivat voittojen olevan paljon suurempia, ja ne arvioivat voittojen nousevan yli 12 miljardiin US dollariin. Ihmissalakuljetuksen voitot ovat silti vain pieni osa huumesalakuljetuksen tuottamasta vuosittaisesta voitosta, joka on YK:n mukaan jopa 400 miljardia US dollaria. Tämä summa vastaa 8:a prosenttia vuosittaisesta maailmankaupasta. (Farr 2005, 20–21.)

Ihmissalakuljetusta organisoivat rikollisjärjestöt tulevat luonnollisesti hyvin monista eri maista, koska kaikkia kiinnostavat toiminnasta saatavat erittäin suuret voitot. Lähinnä Itä-Euroopasta salakuljetettavia naisia ja tyttöjä tuovat kohdemaihin mm. Albanian rikollisjärjestöt, Balkanin alueellinen mafia ja Itä-Euroopan sekä Länsi-Euroopan rikollisjärjestöt. Mukana ovat myös Turkin, Bulgarian, Ukrainan ja Venäjän rikollisryhmät. Kuitenkin suurin organisaattori tällä alalla Balkanin alueella ovat Albanian rikollisjärjestöt, jotka hallitsevat yli 60 % koko Balkanin salakuljetuksesta. He käyttävät samoja salakuljetusreittejä niin ihmiskaupan uhreille kuin huumeillekin, ja hallitsevat vielä katuprostituutiota lukuisissa kaupungeissa läntisessä Euroopassa. (Gaon & Forbord 2005, 13.) Salakuljettajat käyttävät useita eri tapoja uhriensa löytämiseksi. Uhreista suurin osa on lähtöisin vaikeista ja köyhistä oloista, ja heillä on tarkoitus hakeutua ulkomaille töihin parantaakseen omaansa ja perheensä elintasoja. Heille on usein sivuseikka se, miten he kohdemaihin pääsevät, ja he hyväksyvät myös laittomat keinot. Tämä auttaa uhrien rekrytointia, koska kumpikaan osapuoli ei halua olla yhteydessä viranomaisiin. Salakul-

jettajat käyttävät yhtenä keinona houkuttelevia lehti-ilmoituksia, joissa he tarjoavat monenlaista hyvin palkattua työtä Länsi-Euroopassa. Toinen tapa on käyttää uhrille tuttua, usein naispuolista henkilöä, joka houkuttelee ottamaan yhteyttä salakuljettajiin. Tämä tuttu on vielä monissa tapauksissa uhrin sukulainen, joka kertoo hyväpalkkaisista työpaikoista Länsi-Euroopassa. Kolmas tapa on suora kontakti joltakin salakuljetusrenkaaseen kuuluvalta, tämä henkilö tarjoaa samaa kuin edellisetkin esimerkit, eli hyviä töitä ulkomailta. Neljäs käytetty tapa on yksinkertaisesti siepata uhri ja kuljettaa haluamaansa paikkaan. Uhreja löydetään myös seksibisneksestä ja heillekin luvataan parempia tuloja muualla Euroopassa ja he yleensä päätyvät seksiorjiksi eri puolille Länsi-Eurooppaa. (Gaon & Forbord 2005, 16.) Salakuljetusorganisaation maksamat kustannukset yhtä salakuljetettavaa uhria kohden ovat keskimäärin 4000 – 5000 dollaria, riippuen kuljetettavan matkan pituudesta ja kuljetustavasta. Uhri joutuu maksamaan takaisin kuitenkin aivan toisenlaisen summan, ja tämä hinta on keskimäärin 20 000 – 30 000 dollaria, mutta voi olla jopa 45 000 dollaria. Uhri joutuu siis maksamaan jopa kymmenkertaisen summan todelliseen kustannukseen verrattuna. Ihmissalakuljetuksen uhreilla ei kuitenkaan ole muuta vaihtoehtoa, kuin maksaa velkaa takaisin myymällä itseään tai muulla vastaavalla tavalla. (Kennedy & Nicotri 1999, 22.)

Usein uhri on värvätty siten, että sukulainen tai tuttava luulee järjestävänsä naisen tai tytön avioliittoon ulkomailla asuvan miehen kanssa. Avioliiton sijasta naiset ja tytöt päätyvät ihmissalakuljettajien kouriin. Seksibisnekseen päätyvät ihmiskaupan kohteet joutuvat tavallaan kahden eri tahon uhreiksi, koska salakuljettajien ja parittajien lisäksi heidät syyllistetään kohdemaassa viranomaisten taholta, koska useassa maassa prostituutio on kriminalisoitua. (Gaon & Forbord 2005, 12–13, 16.)

4.2 Ihmisten salakuljetusreitit Euroopassa

Ihmiskauppaan liitetyt maat ovat yleensä jollakin kolmesta eri tavasta liitoksissa ihmiskuljetukseen. Ensinnäkin on maita, joista salakuljettajat hankkivat ihmiskaupan kohteensa, nämä ovat yleensä sellaisia maita, joissa on huonompi elintaso ja korkea työttömyys. Toiseksi tulevat maat, joita käytetään läpikulkumaina ja osittain tavallaan väliavaruutena siirryttäessä salakuljetusreittiä eteenpäin. Nämä maat valikoituvat lähinnä maantieteellisistä syistä, tai ne voidaan valita niiden huonolla tasolla olevan rajavalvonnan takia. Osa näistä läpikulkumaista on sellaisia, joissa on myös viranomaisten korruptio niin korkealla tasolla, että rahalla pystyy varmistamaan rajanylityksen ihmiskaupan kohteiden kanssa. Viimeiseksi tulevat varsinaiset kohdemaat, joihin salakuljetettavat naiset ja lapset ovat matkalla. Nämä maat ovat korkeamman elintason maita, joissa on suuri määrä potentiaalisia asiakkaita. Osa edellä mainituista maista voidaan lukea yhtä aikaa useampaan kategoriaan, koska esimerkiksi Balkanin alueella on maita, joissa käydään ihmiskauppaa oman valtion asukkailla. Näissä maissa pääosa asiakkaista on joko turisteja tai kyseisessä maassa pitkäaikaisella työkomennuksella olevia ulkomaalaisia. Samalla nämä maat ovat myös läpikulkumaita, koska niissä on yleensä rajavalvonta hieman suurpiirteisempää ja korruptoituneisuus varsin korkealla tasolla. (Friman & Reich 2007, 30–33; Spencer 2006.)

Olen valinnut muutaman esimerkin kustakin valtiosta, jotka kuuluvat näihin edellä mainittuihin kategorioihin. Albania on valtio, joka kuuluu kaikkiin kolmeen kategoriaan. Ihmiskaupan kohdemaana se on mm. bosnia-hertsegovinalaisille, ukrainalaisille, bulgarialaisille, moldovalaisille ja romanialaisille. Läpikulkumaana sitä käytetään matkalla Kreikkaan, Italiaan ja Saksaan. Pienuudestaan (n. 3,5 milj. as.) huolimatta se on myös

huomattava ihmiskaupan kohteiden alkuperämaa. IOM:n raportin mukaan pelkästään vuosina 1995–1996 noin 50 000 albanialaista naista salakuljetettiin Italian bordelleihin. (Gaon & Forbord 2005, 113–117.)

Bosnia-Hertsegovina on Albaniaan verrattavissa oleva valtio, koska se kuuluu myös kaikkiin kolmeen kategoriaan. Läpikulkumaana sitä käytetään romanialaisten, moldavia-laisten, ukrainalaisten ja Lähi-idästä kotoisin olevien kuljettamiseen. Samoin muista entisistä Jugoslavian maista kotoisin olevia kuljetetaan Bosnian halki Länsi-Eurooppaan. Bosniassa on väkilukuun suhteutettuna (n. 3,8 milj.as.) yllättävän paljon aktiivisia prostituoituja, heitä oli vuoden 2002 tilaston mukaan noin 15 000 henkilöä ja tästä määrästä noin 2/3 ulkomaalaisia. Tämä määrä ei tällä hetkellä ole enää aivan näin suuri, koska Bosniassa ei työskentele yhtä paljon kansainvälisten organisaatioiden työntekijöitä, mitä heitä oli vuosituhannen alussa. Kyseisten järjestöjen työntekijät ovat prostituoitujen tärkeimpiä asiakasryhmiä ja tässäkin tapauksessa määrä vastaa kysyntää eli asiakkaiden vähentyessä tarjonta pienenee. (Hajdinjak 2002, 55.) Bosnia-Hertsegovina on muutaman muun balkanilaisen valtion tapaan erikoisessa asemassa ihmissalakuljetuksessa siinä mielessä, että sieltä salakuljetetaan bosnialaisia naisia eri puolille Eurooppaa samaan aikaan, kun toisaalta Balkanin alueelta kuljetetaan naisia Bosniaan ihmiskaupan uhriksi. Samanlainen kuvio toistuu esimerkiksi Albaniassa, josta kuljetetaan naisia Euroopan eri valtioihin ja lähialueista voidaan mainita Kosovo, johon albanialaiset uhrit usein päätyvät. Syitä erikoiseen menettelyyn on varmasti useita ja yksi syy on ainakin se, että uhri saadaan huomattavasti haavoittuvammaksi sillä, että hänet viedään pois omasta kotimaastaan. Uhrien on paljon vaikeampaa lähestyä paikallisia viranomaisia ja yrittää paljastaa rikollisten toimintaa, jos he eivät osaa kyseisen maan kieltä. Vieraassa maassa he eivät tiedä paikallisia lakeja tai maan tapoja, millä tavalla eri rikoksiin suhtaudutaan. (Friman & Reich 2007, 3, 30.)

Toinen syy, joka edesauttaa tämän tapaista menettelyä on se, että henkilöt, jotka käyttävät näiden henkilöiden palveluksia maksavat mieluummin ulkomaalaisesta kuin kotimaisesta prostituoidusta. Onko siihen syynä taas oman omatunnon puhtaampana pitäminen, koska ulkomaalaiset koetaan ehkä jollakin tavalla vähempiarvoiseksi kuin samasta maasta kotoisin olevat. Varsinkin Balkanilla vuosisatojen takaiset heimovihat ovat mahdollisesti vaikuttamassa tähän asiaan, koska entisestä vihollismaasta lähtöisin olevia uhreja on helpompi alistaa ja käyttää seksuaalisesti hyväkseen. (Friman & Reich 2007, 42–43.) Perheelliset miehet ostavat mieluummin maksullisia palveluksia sellaisilta naisilta, jotka erottuvat mahdollisimman paljon omasta vaimosta. Monille tämä on pakoa todellisuudesta ja he pääsevät tätä kautta toteuttamaan erilaisia seksuaalifantasioita. Usein he ovat kotonaan alistetussa asemassa ja viattomien uhrien alistamisella he kokevat olevansa niitä, jotka päättävät asioista. Valitettavasti samanlaisia hyväksikäyttäjiä on olemassa joka puolella maailmaa, ja tämä tekee ihmiskaupasta niin kannattavaa toimintaa. (Monzini 2005, 10.)

Bulgaria on alkuperämaana hyvin tärkeä salakuljettajille, sieltä uhrin kuljetetaan ensisijaisesti Kreikkaan, Italiaan ja Itävaltaan. Toissijaisina kohteina ovat Turkki, Makedonia, Puola, Tshekin tasavalta ja Kypros. Bulgariasta salakuljetettavia uhreja viedään kolmea eri pääreittiä, riippuen siitä mikä kyseisen henkilön kohdemaaksi tulee olemaan. Italiaan ja Kyprokselle uhrin kuljetetaan Turkin ja Kreikan läpi meriteitse. EU:n alueelle ja itäiseen Keski-Eurooppaan uhrin viedään Romanian kautta maakuljetuksena, ja kolmas reitti on Makedonian ja Albanian läpi, sekä meren yli Italiaan. (Hajdinjak 2002, 52, 54.)

Suurista Euroopan valtioista Espanja on yksi suurimpia ihmiskuljetuksen kohdemaita, jossa arvioidaan olevan 45 000 - 300 000 prostituoidun joukossa noin 4 000 - 8 500 ihmiskaupan uhria. Espanja poikkeaa muista Euroopan kohdevaltioista ainakin siltä osin, että siellä olevat ihmiskaupan uhrin ovat lähtöisin suurimmaksi osaksi Latinalais-

ta Amerikasta eivätkä niinkään Euroopan alueelta. (MON-EU-TRAF, 52–53; Organised crime situation report 2001, 41.) Tämä selittyy espanjan kielellä, jota puhutaan sekä alkuperämaissa että kohdemaassa. Espanja poikkeaa toisessakin asiassa, ja se on ikäraja, joka vaaditaan seksuaaliseen kanssakäymiseen. Espanjassa lasta suojaava ikäraja on ainoastaan 13 vuotta, joka on käsittämättömän matala (www.interpol.int 15.12.2008). Normaalisti tämä ikäraja on 16 vuotta tai vähintään viisitoista vuotta. Kolmen - neljän vuoden ero on todella suuri, kun otetaan huomioon lasten kehittyminen tuossa iässä.

Hollanti on hieman yllättäen myös hyvin suuri kohdemaahan ihmiskuljetuksen uhreille. Siellä arvioidaan olevan noin 20 000 - 30 000 prostituoitua, ja näistä noin 10 % arvioidaan olevan salakuljetettuja naisia sekä lapsia. Suurin osa uhreista on lähtöisin Itä-Euroopasta, mutta seassa on uhreja kaikista maanosista. Hollanti eroaa muista kohdemaista ainakin siltä osin, että toimintaa pitävät yllä rikollisryhmät, jotka ovat lähtöisin entisen Jugoslavian alueelta, ja samat ryhmät hoitavat sekä salakuljetuksen että vastaavat kohdemaan bordelleista. (Fijnaut ym. 1998, 102–106.) Hollannissa prostituutio ja bordellien pito on laillista, mutta tämä edellyttää sitä, että siellä työskentelevät ovat laillisesti maassa oleskelevia. Hollannissa on tietojen mukaan noin yksi prostituoitu 700 asukasta kohden, ja sama suhde on Englannissa. Tämä on huomattavasti enemmän kuin Italiassa, jossa suhde on 1:1200. (Monzini 2005, 9.)

Italia on yksi suurimpia ihmiskuljetuksen kohdemaita ja siellä on arvioitu olevan 50 000 - 70 000 prostituoitua, joista 30 000 - 40 000 on ulkomaalaisia. Näistä ulkomaalaisista suuri osa on ihmiskaupan uhreja, jotka on houkuteltu maahan muun työtarjouksen avulla. Näistä uhreista on jopa 2500 alaikäisiä tyttöjä, jotka ovat lähtöisin Albaniasta ja Nigeriasta. Muut alkuperämaat ovat muiden kohdemaiden kanssa hyvin pitkälti samoja vanhoja Itäblokin maita, joista köyhyys ajaa paremman elintason toivossa hakemaan töitä muualta. Italia on lähes 60 miljoonan asukkaan valtio ja näin ollen hyvin suuri maa

aikaisemmin lueteltuihin verrattuna. Suuri väkiluku selittää osaltaan suuret luvut myös prostituoitujen tilastoissa. (MON-EU-TRAF, 54–55, 170.) Vaikkakin Italia on väestömäärältään suuri maa, niin se ei silti suoraan selitä sitä, kuinka esimerkiksi Milanossa on prostituoitujen asiakkaita joka ilta noin 7000 henkilöä. Kuukaudessa katuprostituoitujen asiakkaita on laskettu olevan jopa 147 000 henkilöä, ja tämä määrä pitää sisällään kaikkien kadulla toimivien tämän alan ammattilaisten asiakkaat. (Leonini 1999, 30.) Määrä on aivan valtava yhteen ainoaan kaupunkiin, joka ei ole edes Euroopan suurimpia kaupunkeja.

Edellisistä maista poikkeava Kreikka on tunnettu sivistyneempänä valtiona edellä mainittuihin verrattuna, mutta siitä huolimatta Kreikka on vahvasti edustettuna ihmiskuljetuksessa. Kreikka on tärkeä kohdema, mutta se on myös ihmiskaupan alkuperämaa. Arvioiden mukaan Kreikassa on jopa 20 000 ulkomaalaista prostituoitua. Suurin osa Kreikassa toimivista ihmiskaupan uhreista on lähtöisin Ukrainasta, Moldaviasta ja Romaniasta. (Organised crime situation report 2001, 41.)

Makedonia on etupäässä ihmiskaupan läpikulkumaa, jonka kautta salakuljetetaan ihmisiä Serbiasta ja Bulgariasta lähinnä Italiaan ja Kreikkaan. Arvioiden mukaan joka vuosi noin 8000–18000 moldavialaista, bulgarialaista ja romanialaista naista salakuljetetaan maan läpi. 2000-luvulla Makedonia on noussut esiin myös kohdemaana, jossa on paikallisten prostituoitujen lisäksi noin 1500 - 2500 ulkomaalaista prostituoitua. Osaa ihmiskauppaa organisoivat Makedoniassa Albanian separatistiset ryhmät. (Hajdinjak 2002, 54.)

Kohdemaista yksi on selvästi ylitse muiden, jos arvioidaan ihmiskaupan uhrien määrää, ja tämä valtio on Saksa. Siellä on hyvin epätarkasti arvioitu olevan 60 000 - 300 000 prostituoitua ja näistä noin puolet on ulkomaalaisia. Ihmissalakuljetuksen uhreja tästä määrästä on arvioitu olevan 2000 - 20 000 vuosittain eli hyvin suuri määrä, ja kukaan ei

voi tarkasti tietää todellista lukua. Ihmiskauppaa pyörittävistä organisaattoreista noin puolet on Saksan kansalaisia, ja toista puolta johtaa pääasiassa Turkista lähtöisin olevat henkilöt. Nämä prostituoitujen luvut ovat niin suuria, että ne pitävät sisällään kaikista alkuperämaista olevia ihmisiä. (Organized crime situation report 2001, 41.) Osaltaan näitä suuria lukuja selittää se, että Saksassa on monista muista maista poiketen laillista pitää ilotaloja, kunhan sijainti on sopiva. Samoin prostituutio on vuodesta 2002 lähtien ollut laillista yritystoimintaa. (www.interpol.int 15.12.2008.) Pelkästään Berliinissä on noin 500 ilotaloa, ja koko Saksan alueella käyttää prostituoitujen palveluksia päivittäin jopa 1,5 miljoonaa miestä (Aamulehti 24.2.2009). Prostituution laillisuus antaa ihmisalukuljettajille erittäin helpot tavat toimia, koska ei tarvitse kuin saada kuljetettua uhrin rajan yli, ja sen jälkeen toiminta on laillista. Kukaan ei pysty näin suurista määristä selvittämään sitä, onko ko. prostituoitu laillisesti maassa ja onko hän vapaa-ehtoisesti mukana toiminnassa vai pakotettuna. (Hughes 2004.)

Tilastojen mukaan 7-39 prosenttia aikuisista miehistä Euroopassa käyttää säännöllisesti prostituoitujen palveluksia. Nämä miehet ovat yleensä perheellisiä keskiluokkaisia miehiä, joilla on vakiintunut asema yhteiskunnassa. Prosentteissa on varsin suuria eroja eri maissa, ja alhaisimmat käyttäjäprosentit ovat yllättäen Englannissa ja korkeimmat Espanjassa. Espanjan luku 39 % on erittäin suuri, koska luku tarkoittaa säännöllisiä prostituoitujen asiakkaita. (Hughes 2004, 10–11.) Eri maiden prosentuaalisiin eroihin vaikuttaa myös se, kuinka maa on maantieteellisesti jakaantunut kaupunkeihin. Maaseudulla ei ole samalla tavalla mahdollisuutta käyttää prostituoitujen palveluksia kuin suurissa kaupungeissa. Tästä tilastosta ei käy ilmi se, onko lukuihin otettu mukaan ns. seksimatkoilla tapahtuva prostituoitujen palvelusten käyttö, vai tarkoittavatko ko. luvut ainoastaan kyseisen maan rajojen sisällä tapahtuvaa bisnestä. Seksiturismi on koko ajan kasvanut maailman eri kolkissa ja tässäkin asiassa on kysynnän ja tarjonnan laki. Mitä enemmän on asiakkaita, sitä enemmän salakuljetetaan naisia ja lapsia prostituutiota varten. Kysyn-

nän pienentyessä myös salakuljetuksen tarve vähenisi. (Monzini 2005, 12–13.)

Kuvassa 1 olevaan Euroopan karttaan on nuolilla merkitty summittaisia salakuljetusreittejä, joilla kuljetetaan ihmisiä eri valtioihin. Nuolet on merkitty hyvin pääpiirteittäisesti, eikä niitä ole tarkoitettukaan tarkasti tulkittavaksi. Kartasta näkyy kuitenkin ne tärkeimmät alkuperämaat, joista ihmiskaupan uhrin lähtöisin, ja siinä näkyy myös erilaiset variaatiot, miten uhreja kulkee sekä etelään että pohjoiseen suuntaan. Kohdemaissa oleva kysyntä määrää sen, kuinka suuressa mittakaavassa ihmissalakuljetusta kyseiseen maahan harrastetaan. Kaikissa Euroopan maissa käydään ihmiskauppaa jonkinasteisesti, joten kuvan nuolten puuttuminen ei tarkoita sitä, ettei kyseiseen maahan salakuljetettaisi ihmisiä. Venäjältä Suomeen suunnattu nuoli on suhteessa liian suuri, koska täällä ei kuitenkaan ihmiskauppaa käydä siinä määrin, mitä monessa Keski-Euroopan valtiossa. Suomi ei ole myöskään läpikulkumaana mitenkään ihanteellinen, koska maantieteellinen sijaintimme on liiaksi sivussa pääreiteiltä. (Kuva 1, www-tc.pbs.org 24.2.2009.)

KUVA 1. Ihmissalakuljetusreitit Euroopassa (www-tc.pbs.org 24.2.2009).

4.3 Venäjän mafia – ihmiskauppa

Eräs Euroopan ihmiskauppakuvioon eniten liitetystä rikollisorganisaatioista on pelätty Venäjän mafia. Onko kyseinen mafia oikeasti olemassa vai onko se enemmän median aikaansaama myytti, on kysymys sinänsä. Neuvostoliiton hajoaminen vuonna 1991 sai

aikaan tuhansien venäläisten ja ukrainalaisten naisten salakuljettamisen seksuaalisiin tarkoituksiin eri puolille maailmaa. Heidät oli varsin helppoa värvätä salakuljettavaksi, koska neuvostoliiton hajoaminen sulki tehtaita ja muita työpaikkoja, sekä aiheutti kymmenien tuhansien naisten työttömyyden. (Stoecker 2005.) Neuvostoliiton hajoaminen aiheutti myös satojen tai jopa tuhansien rikollisjoukkojen synnyn, koska kaikki halusivat vallata jalansijaa uusissa valtioissa. Erään tilaston mukaan vuonna 1995 oli Venäjällä jopa yli 8000 järjestäytyneen rikollisuuden ryhmää, joihin kuului yli 32 000 jäsentä. Suuri osa kyseisten ryhmien jäsenistä oli entuudestaan kovia kokeneita rikollisia, jotka olivat olleet useissa sodissa, ja sitä kautta tottuneet raakuuksiin. Heille oli aivan samalla keinolla toimittiin, kunhan he saivat rikollisen jalansijansa painetuksi entisen Neuvostoliiton maaperälle. Rikolliset halusivat nopeasti päästä hyödyntämään entisen sosialististen neuvosto tasavaltojen omaisuutta. Tästä omaisuudesta oli tullut sekasorron myötä, ei keneenkään omaisuutta, tai niin he asian ajattelivat. (Finckenaer 2001, 166–167.)

Venäjän mafia on nimenä hieman harhaanjohtava yleisnimitys, jolla tarkoitetaan kaikkia rikollisjärjestöjä, jotka ovat lähtöisin entisestä Neuvostoliitosta. Tämä on varsin virheelinen käytäntö, koska suuri osa tämän nimen alle liitetyistä ryhmistä ei ole lainkaan venäläisiä vaan täysin muista itsenäisistä valtioista kotoisin olevia. Ainoat yhdistävät seikat ovat ne, että kyseiset rikolliset puhuvat äidinkielenään venäjää ja ovat joskus kuuluneet samaan valtioon. Jo vuosia on Venäjän mafia yhdistetty automaattisesti ihmiskauppaan ja ihmissalakuljetukseen, joka suuntautuu idästä EU:n alueelle. Kuinka paljon tässä asiassa on todistettua faktatietoa, on jo paljon suurempi kysymysmerkki. Väite on hyvin helppo heittää ilmaan, mutta tämän tasoinen väite tulisi pystyä todistamaan selkeillä tilastoilla. Moskova on rikollisuuden keskus Venäjällä ja siellä ovat sekaantuneet hyvin monet kansallisuudet hyvin organisoituihin rikollisryhmiin. Ns. Venäjän mafia pitää sisällään rikollisia mm. Armeniasta, Valko-Venäjältä, Tsetseniasta, Georgiasta ja Ukrainasta. Tämä osoittaa sen, että Venäjän mafian nimi on harhaanjohtava ja sen pitäisi olla

nimeltään esimerkiksi Euraasian mafia. (Finckenauer 2001, 167–168.)

On kyseisten rikollisryhmien nimi mikä hyvänsä, niin tärkeintä tässä yhteydessä on kuitenkin se, kuinka vahvasti nämä ryhmät ovat oikeasti mukana ihmiskaupassa. Ryhmät itse mieltävät olevansa hyvin järjestäytyneitä ja haluavat olla mafiaan kuuluvia. Kyseinen nimi aiheuttaa uhreissa pelkoa, ja pelko edesauttaa uhrien alistamista sekä ennalta estää uhrien yhteydenottoa poliisin suuntaan. Ihmiskaupan uhrit kokevat olevansa täysin voimattomia järjestäytyneen rikollisryhmän edessä. Mafian maineen avulla rikolliset saavat etuisuuksia, jotka helpottavat heidän rikollisia toimiaan. Venäjän mafian olemassaolon arviointi ihmiskaupan vastaisessa taistelussa on tärkeää siitä syystä, että viranomaisten pitää pystyä kohdentamaan voimavaransa oikein saadakseen tuloksia aikaisiksi. Jos vihollinen on todellisuudessa aivan joku muu rikollistaho kuin Venäjän mafia, niin on erittäin tärkeää saada reaali-aikainen tieto oikeasta kohteesta. Kukaan ei voi kiistää sitä, etteivätkö kyseiset Venäjällä toimivat järjestäytyneet rikollisryhmät olisi vahvasti mukana kansainvälisessä rikollisuudessa. Erikoisalana näillä ryhmillä on rahanpesu ja muu pankkialaan liittyvä rikollisuus. He ovat myös erikoistuneet varastettujen autojen, huumeiden ja aseiden salakuljettamiseen. Todennäköisesti muiden artikkelien salakuljettamisen ohella salakuljetetaan myös ihmisiä, mutta se ei ole heillä päämielenkiinnon kohteena. Kotimaassaan Venäjällä järjestäytynyt rikollisuus vastaa täysin prostituution pyörittämisestä ja siinä heillä on lähes monopoliasema. (Finckenauer 2001, 170–172.)

4.4 Ihmiskauppa ja – salakuljetus Suomessa

Suomi ei ole onneksi ihmiskaupan osalta noussut missään vaiheessa merkittävään asemaan. Suomi on valtaviirroista syrjässä, mutta se ei tarkoita sitä, ettei kyseistä ongelmaa

esiintyisi myös täällä. Arvioiden mukaan Suomen kautta kulkee vuosittain satoja ihmiskaupan uhreja ja osalle uhreista Suomi on myös määränpää. Suomessa ihmiskaupan motiivina on yleensä prostituutio, jota varten salakuljetetaan naisia lähinnä Venäjältä ja muista Baltian maista. (www.intermin.fi 24.2.2009.) Selvästi nousevana trendinä on turvapaikanhakijoiden järjestelmällinen salakuljetus eri puolilta maailmaa Suomeen. Viime vuonna turvapaikanhakijoiden määrä nousi huimasti edellisestä vuodesta, ja kokonaismäärä oli jo 4035 kappaletta, kun vuonna 2007 vastaava luku oli vain 1505 kappaletta. Turvapaikkaa hakeneiden joukosta nousee viime vuonna selvästi esille Irak, josta tuli 1255 turvapaikanhakijaa edellisvuoden määrän ollessa vain 327. (www.migri.fi 16.2.2009.) Näissä tapauksissa osa on alaikäisiä poikia, jotka salakuljetetaan rekoilla Suomeen. Kyse on hyvin järjestelmällisestä toiminnasta, koska nuoret pojat eivät itse osaisi hankkiutua oikeaan rekkaan, eikä heillä ole Irakissa ollessaan rahaa, jolla he matkan maksaisivat. Tapaukset ovat vielä niin tuoreita, etteivät Suomen viranomaiset ole päässeet jutun tutkinnassa vielä alkua pidemmälle. Suunnitelmallisella toiminnalla pyritään siihen, että alaikäisten ulkomaalaisten saatua turvapaikan tai muulla statuksella pysyvän oleskeluluvan Suomeen, on seuraavana vaiheena perheen yhdistäminen eli sen jälkeen koko suku pääsee muuttamaan Suomeen. Alaikäisistä turvapaikanhakijoista noin 75 % on poikia ja vuonna 2007 heitä oli Irakista 22 henkilöä. (www.migri.fi 24.2.2009.)

Suomessa on ainoastaan muutamia ihmiskauppaan liittyviä tapauksia edennyt tuomioistuinkäsittelyyn saakka ja ne ovat yleensä liittyneet paritustoiminnassa tapahtuneisiin seksuaalisiin hyväksikäyttöepäilyihin. Vuonna 2007 Helsingin hovioikeus tuomitsi virolaisen päätekijän ihmiskaupasta viiden ja puolen vuoden vankeusrangaistukseen. Tässä tapauksessa kyse oli lukuisten virolaisten naisten houkuttelemisesta Suomeen laillisiin töihin. Mukana oli yksi kehitysvammaisenkin nainen, jolle oli luvattu lastenhoitajan työtä. Puolustuskyvyttöä naista opastettiin ensin virolaisen naispuolisen rikoskumppanin avustuksella prostituoidun tehtävistä, jonka jälkeen hänet pakotettiin väkivallan avulla

kadulle tienamaan. Kyseinen nainen joutui toimimaan kolmisen viikkoa kadulla prostituotuna, ja kaikki rahat menivät suoraan parittajille. Tässä tapauksessa osa rikolliseen toimintaan osallistuneista henkilöistä tuomittiin törkeästä parituksesta, ja neljä pääteki-jää sai tuomion törkeästä ihmiskaupasta. Tuomiossa päähuomio kohdistettiin nimen-omaan kehitysvammaisen naisen kohteluun, koska hänen katsottiin olleen riippuvaisessa asemassa ja hänen tilansa oli turvaton. (HS 2.3.2007.)

Viimeisin esille noussut tapaus tuli poliisin tutkittavaksi kesällä 2008 Kotkassa ja siinä oli uhrina 17-vuotias suomalainen tyttö, jota oli väkivallan avulla pakotettu myymään seksipalveluita. Tapaus oli saanut alkunsa siitä, että rikoksesta epäiltyjen mielestä tuleva ihmiskaupan uhri oli vasikoinut heidät, ja hänet määrättiin maksamaan siitä korvaukseksi 6000 euroa. Aluksi keksittyä velkaa lyhennettiin naisen ottamalla pikavipeillä, puheliniitymillä, kännyköillä sekä luotolla ostetuilla tavaroilla. Nämä eivät epäiltyjen mielestä lyhentäneet lainasummaa tarpeeksi nopeasti, ja uhri pakotettiin tarjoamaan seksipalveluita. Pakotteena käytettiin noin viikon ajan kestänyttä vapaudenriistoa, väkivallan uhkaa ja suoranaista väkivaltaa. Rikoksesta epäiltyjä oli useita ja viisi heistä tuomittiin ehdottomiin vankeusrangaistuksiin. Kaikki osapuolet tunsivat toisensa ja olivat tekemisissä huumausaineiden kanssa. Päätekijänä oli suomalainen 32-vuotias mies ja hänet tuomittiin törkeästä ihmiskaupasta viiden ja puolen vuoden vankeusrangaistukseen, joka ei ole vielä lainvoimainen. Muut neljä tuomion saanutta tuomittiin kaikki yli kahden vuoden kiinteisiin vankeusrangaistuksiin. Tässä tapauksessa poikkeuksellista oli se, että uhri sekä päätekijä olivat molemmat suomalaisia. (www.intermin.fi 24.2.2009.) Yleensä uhri on salakuljetettu jostain toisesta maasta, ja usein myös parittaja tai ihmiskaupan organisoija on muualta kuin Suomesta kotoisin.

Suomalaiset ovat valitettavasti mukana myös kansainvälisissä pedofiilijutuissa, ja tästä esimerkkinä oli vuonna 2005 esille noussut tapaus, jossa 43-vuotias suomalainen mies

sai 11 vuoden vankeustuomion lapsiin ja nuoriin kohdistuneista seksuaalirikoksista. Mies oli kymmenen vuoden ajan käynyt Thaimaassa lomamatkoilla, ja siellä ollessaan hänen katsottiin käyttäneen seksuaalisesti hyväkseen yhteensä 160:tä paikallista lasta ja nuorta. Uhreista kuusi todettiin olleen alle 10-vuotiaita. Tapauksen jäljille päästiin kansainvälisen poliisiyhteistyön kautta. (HS 3.12.2005.) Tapaus ei ole millään tavalla harvinaisen, koska kaikkialta maailmasta tehdään seksimatkoja Thaimaahan ja muuallekin Aasiaan. Suurin osa siellä työskentelevistä täysi-ikäisistä prostituoiduista on omasta halustaan kyseisessä ammatissa, mutta joukkoon mahtuu luonnollisesti myös niitä, jotka pakotetaan toimimaan maailman vanhimmassa ammatissa. Ilman kysyntää ei olisi tarjontakaan, mutta kysyntä ei tule koskaan loppumaan. Tärkeintä olisi kuitenkin saada seksimatkoja tekevät pedofiilit kiinni, koska alaikäiset uhrit eivät pysty itseään puolustamaan, ja lapsia hyväksikäyttävät ihmiset tuhoavat teoillaan kymmeniä tuhansia lapsia joka vuosi. (O'Connell Davidson 2005, 116–118.)

Elokuussa 2005 paljastui Suomessa törkeä laittoman maahantulon järjestämistapaus, jossa kaksi eteläkorealaista miestä jäi kiinni passintarkastuksessa Vaalimaalla ja Helsingissä. Miehet yrittivät salakuljettaa väärennetyillä passeilla viisi kiinalaisnaista Moskovasta Milanoon. Toinen miehistä oli jo aiemmin salakuljettanut yhden kiinalaisnaisen samaa reittiä ja saanut palkkioksi tuhat dollaria. Viiden naisen salakuljettamisesta oli molemmille miehille luvattu palkkioksi 2000 dollaria. Itse salakuljetuksen uhreille matkasta olisi koitunut maksettavaa 10 000 - 13 000 euroa hengeltä. Tämän summan he olisivat joutuneet maksamaan perillä Italiassa todennäköisesti itseään myymällä. Naiset olivat lähteneet matkaan vapaaehtoisesti, mutta he olivat täysin riippuvaisia salakuljettajistaan ja täysin heidän armoillaan. Oikeus katsoi toiminnan olevan järjestäytynyttä ja tuomitsi molemmat miehet vuoden ja kymmenen kuukauden mittaisiin vankeusrangauksiin. Naiset tuomittiin ehdolliseen tuomioon väärin asiakirjojen käyttämisestä. (www.stt.fi 15.12.2008.)

4.5 Ihmiskaupan tapauksia muualta Euroopasta

Ihmiskauppa muuttuu jatkuvasti ja erilaisia tapauksia nousee esille rikollisten keksiessä uusia tapoja hyödyntää avuttomia uhrejaan. Käyn tässä kappaleessa läpi muutamia erilaisia ihmiskauppa tapauksia, joita on tullut esille eripuolilla Eurooppaa viime vuosina.

Ensimmäisenä ja hyvin erikoisena tapauksena on vuoden 2008 kesäkuussa julkisuuteen tullut kolmen romanialaisen naisen salakuljetus Kreikkaan. Naiset oli värvätty Romaniassa paikallisen miehen ja naisen toimesta sekä salakuljetettu Kreikkaan Kreetan saarelle. Motiivina oli ollut heille luvattu hyvä työpaikka. Päästyään perille Kreetalle kaksi heistä oli määrätty toimimaan "emäntinä" erillisissä baareissa. Kolmannen kohtaloksi tuli maksaa matkakulut ja asuminen sillä, että häneltä otettiin neljän viikon ajan munasoluja myyntiä varten. Operaatiot tehtiin paikallisella klinikalla kreikkalaisen mieslääkärin toimesta. Tämä tapaus on ongelmallinen lainsäädännön puolesta, koska lähes kaikkien Euroopan valtioiden lainsäädäntö tuntee laittomat elinsiirrot, mutta munasolujen luovuttaminen ei lain mukaan ole elinsiirto. Kyseessä ei ole ainutkertainen tapaus ja vastaavanlaiset keinot tulevat todennäköisesti lisääntymään kysynnän kasvaessa. (www.ekathimerini.com 20.6.2008.)

Toinen tapaus poikkeaa edellisestä hyvin paljon ja tässä tapauksessa motiivina oli orjatyö, johon ihmiskaupan uhrin pakotettiin. Tämä rikos tuli esiin heinäkuussa 2008 Brysselissä ja uhreina oli 15 naista, jotka olivat lähtöisin seitsemästä eri maasta. Tapauksesta teki oudon ensinnäkin se, että naisia pidettiin kahdeksan kuukautta vankeina Brysselin keskustassa sijaitsevassa Conrad-nimisessä luksus hotellissa. Hotellista oli varattu koko vuodeksi edesmenneen Yhdistyneiden Arabiemiraattien hallitsijaperheelle koko neljäs kerros, ja siellä naisia pakotettiin toimimaan siivoojina, palvelijoina sekä kokkeina. Nai-

silta oli otettu passit pois ja heidät pakotettiin nukkumaan paljaalla lattialla hallitsijaperheen jaloissa. Neljä naista onnistui lopulta pakenemaan hotellista, mutta kuninkaallisten henkivartijat ottivat heidät uudestaan kiinni lentoasemalta. Yksi naisista ehti kuitenkin hälyttämään poliisit hotellille ja tapaus ratkesi sitä kautta. Tämä tapaus osoittaa vahvasti sen, että ihmiskauppaa tapahtuu kaikissa maissa ja siihen voivat syyllistyä hyvin erilaiset ihmiset erilaisista yhteiskuntaluokista. (www.timesonline.co.uk 2.7.2008.) Joskus uhreja laittomana työvoimana hyväksikäyttävät työnantajat vetoavat siihen, että he eivät ole tietoisia siitä, että uhrin ovat laittomasti maahan tulleita. Suomessa tämälantapaiset perustelut eivät voisi päteä, koska täällä työnantaja on velvoitettu maksamaan hyvin erilaisia sosiaali- ja eläkemaksuja työntekijöistään. Viimeistään näiden maksujen yhteydessä tulisi selville se, että joku työntekijä on maassa laittomasti. EU-maissa on nykyään varsin samanlainen lainsäädäntö ja tätä kautta laittomasti maassa oleskelevat käyvät herkemmin ilmi. Useassa Euroopan maassa on vieläkin sellainen järjestelmä, ettei varsinaisia henkilörekistereitä ole lainkaan. Tämä mahdollistaa laittomasti maassa oleskelemisen ja vapaan liikkuvuuden maan sisällä. (Monzini 2005, 66–67.)

Yhtenä tyypillisimpänä esimerkkinä voidaan pitää ukrainalaisen 19-vuotiaan Elinan tapusta. Elina on työtön, häneltä kuolee isä ja hän tuntee olonsa yksinäiseksi. Ystävänsä Sonya nimiseltä serkulta hän kuulee mahdollisuudesta muuttaa Italiaan töihin. Sonya kertoo juuri tullessa Italiasta, jossa hän oli työskennellyt kolme kuukautta tarjoilijana mukavassa ravintolassa. Sonya mainitsee, että hän voi esitellä Elinan tutulle miehelle, joka pystyy järjestämään matkan Italiaan ja hänen kauttaan Elina voi saada myös matkaan vaadittavat dokumentit. Elina matkustaa bussilla Romanian ja Unkarin kautta Italiaan ja matka menee kaikin puolin mukavasti. Perillä Milanossa häntä ollaan vastassa ja hänet kuljetetaan toisessa kaupungissa olevaan kerrostaloasuntoon, jossa asuu kaksi miestä ja kaksi albanialaista naista. Heti asuntoon päästyään Elina alkaa epäillä pahinta ja kuuleekin toiselta miehistä, että hänen täytyy maksaa matkasta ja dokumenteista ker-

tyneet velkansa miehille. Miehet takavarikoivat Elinan passin ja muut matkustusdokumentit. Elinaa pahoinpidellään ja kidutetaan fyysisesti ja henkisesti sekä hänen perhettään uhkaillaan. Hänelle kerrotaan, että maksaakseen velkansa hänen tulee työskennellä kadulla prostituoituna samalla tavalla kuin asunnossa asuvat kaksi albanialaista naista. Elina joutuu myymään itseään Veronan kaduilla joka yö, ja asiakkaita on kymmenestä kahteenkymmeneen päivittäin. Vapaapäiviä hän ei saa ja ainoana palkkana hän saa patjan, ruokaa ja vaatteet päällensä. Jos hän yrittää vastustaa miehiä, niin palkkana on pahoinpitelyä tai hänelle määrätään niskoittelusta sakko, joka on maksettava itseään myymällä. Elina on pelkkää kauppatavaraa, joka voidaan myydä parhaiten tarjoavalle tai hänet voidaan siirtää koska tahansa toiseen kaupunkiin, jossa hän taas joutuu kadulle tuoreena kasvona kaupattavaksi. (Monzini 2005, 1–2.)

4.6 Internet ja ihmiskauppa

Internetin käyttö ja yleisyys on lisääntynyt vuosi vuodelta ja enää ei ole juurikaan olemassa sellaisia maita, joissa internetiä ei olisi saatavilla. Yleistynyt käyttö ja saatavuus ovat tuoneet mukanaan paljon hyviä asioita, mutta kaikessa on aina myös kääntöpuolensa. Koska kaikkialla on mahdollista käyttää verkkoyhteyksiä ainakin nettikahviloissa ja vastaavissa, niin erilaista rikollista toimintaa on myös helppo hoitaa internetin välityksellä. Verkkokauppaa ei käydä pelkästään erilaisilla esineillä ja elottomilla tavaroilla, vaan kauppaa käydään samalla tavalla myös ihmiskaupan uhreilla. Kaupankäynti on erittäin helppoa verkossa ja kiinnijäämisriskit ovat varsin pienet, koska valvonta on vaikeaa.

Internetissä on loputtomasti erilaisia kontaktipalstoja, joissa tarjotaan kaikkea mitä kuvitella saattaa. Ihmiskaupan organisaattoreiden on helppoa kaupata uhrejaan parittajille verkon välityksellä ja kauppaa voidaan käydä esimerkiksi lailliselta kuulostavalla työn-

välityksellä. Eri valtioiden viranomaisten on lähes mahdotonta pysyä ajan tasalla, koska internet on niin vahvasti ajassa elävä elementti. Eri rikollisjärjestöt voivat luoda lailliselta kuulostavia nettisivustoja, jotka ovat reaaliajassa ja ne on tarvittaessa helppo ajaa alas sekä vaihtaa toiseen toimivaan sivustoon. Yleensä viranomaistahot ovat aina niin paljon todellisesta ajasta jäljessä, että toimintaa on mahdotonta pysäyttää kokonaan. Uusia yrittäjiä nousee aina tilalle, jos joku joutuu teoistaan vastuuseen.

Internetin kehittyminen on pääasiassa myönteinen asia, mutta kehittyessään se myös vaikeuttaa osaltaan rikostutkintaa. Microsoftin kehittämä uusi internetselain Internet Explorer 8 on tullut juuri markkinoille Beeta-versiona ja se tuo mukanaan ominaisuuksia, jotka ovat osaltaan hyödyllisiä mutta aiheuttavat päänvaivaa nettirikostutkinnalle. Ominaisuus on nimeltään ”Private Browsing” tai ”InPrivate” ja se tarkoittaa käytännössä sitä, että internetin käyttäjä voi suojaustilassa selata verkkosivuja anonymisti. Sen jälkeen, kun selain on suljettu, poistuu kaikki sivuhistoria, salasana ja välimuisti automaattisesti, eikä koneesta pysty näkemään millä sivuilla käyttäjä on netissä surffannut. Tämän lisäksi ohjelma vielä varoittaa käyttäjää siitä, jos jollakin sivulla on sisältö, joka yrittää jäljittää sivuhistoriaa. Kyseisellä ohjelmalla halutaan suojella käyttäjän yksityistietoja esimerkiksi silloin, kun internetiä käytetään vaikkapa kirjastossa, jossa on useita eri käyttäjiä. Vastaavanlaisia ohjelmia on muillakin selainten valmistajilla, joten mikään varsinainen uutuuus ei kyseinen ohjelma ole. Internet Explorer on kuitenkin erittäin yleinen internetselain, joten IE 8 ohjelman käyttäjäksi siirtyviä tulee maailmanlaajuisesti olemaan hyvin paljon ja sitä kautta se tulee jonkin verran vaikuttamaan rikostutkintaan. Selaimessa ei ole automaattisesti kyseistä toimintoa päällä, vaan sen voi valita valikon kautta. (www.tietoviikko.fi 24.1.2009.)

5. IHMISKAUPAN GLOBAALIUS

5.1 Kansainvälisten järjestöjen rooli ihmiskaupassa

Ihmiskaupan vastaisessa toiminnassa mukana olevista järjestöistä maailmanlaajuisesti tärkein on Yhdistyneet Kansakunnat. YK:n ns. Palermon sopimus tuli voimaan vuonna 2003 ja siinä sovitaan yhteistyöstä kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi. Tämä sopimus on YK:n keskeisin instrumentti ihmiskaupan vastaisessa taistelussa ja tällä sopimuksella määrätään kaikkia jäsenvaltioita konkreettisesti tehostamaan ihmiskaupan torjuntaa. Artikloissa on hyvin yksityiskohtaisesti määrätty kaikista toimenpiteistä, joilla voidaan viranomaistoimin vastustaa järjestäytyntä rikollisuutta ja saattaa nämä rikolliset edesvastuuseen. (www.uncjin.org 22.2.2009.)

Euroopassa vahvimpana toimijana on Euroopan unioni, joka on lainsäädännössään ottanut vahvasti kantaa ihmiskaupan ja ihmissalakuljetuksen vastaiseen viranomaistoimintaan. Euroopan parlamentti on antanut vuonna 2006 neuvostolle suosituksen, jossa se on eritellyt toimintatavat ja ehdotukset ihmiskaupan vastaiselle toimintasuunnitelmalle. Tässä suosituksessa on hyvin tarkkaan eritelty ihmiskaupan osa-alueita, ja toimintasuunnitelmaa toteuttamalla jäsenvaltiot pystyvät tehokkaasti ennalta estämään ihmiskaupan lisääntymistä. (Euroopan unionin virallinen lehti 21.12.2006.) Euroopan neuvosto on EU:n puolesta ratifioinut vuonna 2006 YK:n järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen yleissopimuksen lisäpöytäkirjan, joka koskee nimenomaan ihmiskaupan torjuntaa (<http://europa.eu> 4.4.2009).

Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö Etyj on koko 2000-luvun painottanut voi-

makkaasti ihmiskaupan torjuntaa ja vastustamista. Etyj keskittyy ihmiskaupan estämiseen jäsenmaidensa lainsäädännön tehostamisella ja viranomaisten kouluttamisella. Etyj pyrkii saamaan matkustusasiakirjoista turvallisempia ja luotettavampia, jotta niiden vääräntäminen vaikeutuisi entuudestaan. Etyjissä on olemassa ihmiskaupan vastaisen erityisedustajan virka, jonka tehtävänä on toimia ihmiskaupan koordinaattorina Euroopan neuvostossa ja YK:ssa. Tähän virkaan nimitettiin suomalainen Eva Biaudet vuonna 2006 ja hän jatkaa virassa toistaiseksi. (www.osce.org 9.3.2009.)

Kansainvälisistä järjestöistä huolimatta päävastuu ihmiskaupan ja ihmissalakuljetuksen vastaisessa toiminnassa on aina viranomaisilla, riippumatta siitä mistä valtiosta puhutaan. Kansainvälistä operatiivista toimintaa ihmiskauppaa vastaan suorittaa eri valtioiden omien viranomaisten ohella Europol ja Frontex. Molemmilla edellä mainituilla organisaatioilla on oma sektorinsa, jolla he toimivat. Europol koostuu eri EU-maiden poliisiorganisaatioista ja se on perustettu vuonna 1999. Frontex on EU-maiden rajaturvallisuusvirasto, joka valvoo EU:n ulkorajoja, ja se aloitti toimintansa vuonna 2005. Molemmat kansainväliset organisaatiot pyrkivät auttamaan käytännön tasolla eri valtioiden viranomaisia helpottamalla ja nopeuttamalla valtioiden välistä tietojenvaihtoa. (www.europol.europa.eu 4.4.2009, www.frontex.europa.eu 4.4.2009.)

Poliisi-, raja- ja oikeusviranomaiset ovat niitä tahoja, joiden tulee näihin rikoksiin puuttua ja heidän tehtävänä on pyrkiä siihen, että kyseiset rikokset eivät enää nykyisestä määrästä kasvaisi. Ongelma on kuitenkin niin laaja, että viranomaiset eivät yksin pysty sitä ratkaisemaan. Monesti viranomaisilla on näissä asioissa yhtenä ongelmana se, että tarpeellista informaatiota ei tule viranomaisten tietoon. Esille nousevat tapaukset ovat ainoastaan jäävuoden huippu, joka tulee poliisin tai rajaviranomaisten tietoon lähinnä rikollisten tilastotappiona, eli vain hyvin pieni prosentti rikoksista paljastuu. Viranomaiset ottavat mielellään apua vastaan kansallisilta ja kansainvälisiltä järjestöiltä, joilla on

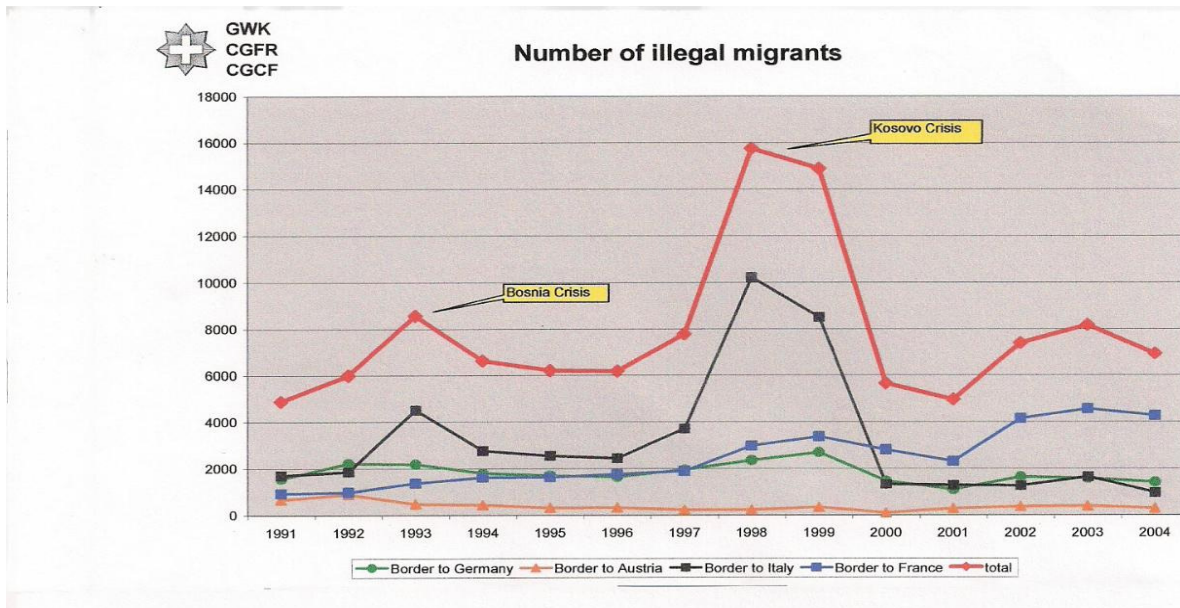
enemmän taloudellisia mahdollisuuksia puuttua konkreettisesti ongelman ratkaisuun. Järjestöt pystyvät usein sijoittamaan työntekijöitään varsinaisiin alkuperämaihin ja he saavat sieltä reaaliaikaista tietoa, jonka avulla on mahdollista auttaa ihmiskaupan uhreja ennen kuin on liian myöhäistä. Erialaisten järjestöjen lisäksi ihmiskaupan vastaista toimintaa on myös eri valtioiden kirkkoilla, jotka ovat hyvänä apuna ihmiskaupan uhrien tunnistamisessa. Kirkko on turvallinen taho, joka koetaan epäviralliseksi ja johon ihmisten on helppoa luottaa. Usein kynnys turvautua kirkon apuun on paljon matalammalla kuin kynnys ottaa yhteyttä muihin viranomaisiin. (Franz-Koivisto ym. 2006.)

Ihmissalakuljetuksen alkuperämaina ovat usein valtiot, jotka ovat kohdanneet jonkinlaisen sisällissodan tai muun valtion sisäisen kriisin. Maan sisäinen sekasorto ja sodan aiheuttamat raakuudet kansalaisia kohtaan edesauttavat ihmissalakuljetuksen organisaattoreita värväämään uusia uhreja. Kriisissä olevan maan kansalaiset ovat usein joutuneet niin kurjiin oloihin, että he ovat valmiita ottamaan suuriakin riskejä päästäkseen maasta pois. Epätoivoiset elinolosuhteet ovat oiva maaperä ihmiskaupan värväreille, ja he osavat käyttää sitä häikäilemättömästi hyväkseen. (Friman & Reich 2007.)

Yhdistyneet Kansakunnat ja Euroopan unioni osallistuvat siviilikriisinhallintaoperaatioihin hyvin suurella volyymilla, joista hyvinä esimerkkeinä ovat Bosnian sota ja Kosovon kriisi. Kyseiset operaatiot ovat kestäneet jo pitkään, ja tarkkaa loppumisaikaa kummallekaan operaatiolle ei vielä ole tiedossa. YK on siirtänyt vastuun näistä operaatioista EU:lle, joka vastaa missioista loppuajan. Näillä operaatioilla ei pyritä pelkästään lopettamaan suoranaisia sotatoimia, vaan niiden avulla pyritään saattamaan valtioiden sisäinen tilanne harmonisemmaksi ja autetaan talouden elpymistä. Siviilikriisinhallinnan yksi osa-alue on siviilipoliisitoiminta, joka tarkoittaa eri valtioista komennettuja kansainvälisiä poliisijoukkoja, jotka toimivat eritasoisilla mandateilla kriisikohteissa. Kansainvälinen poliisitoiminta on suoranaista operatiivista poliisityötä, joka pyrkii muiden

poliisitöiden ohella torjumaan kansainvälistä ihmiskauppaa ja ihmissalakuljetusta. Näissä poliisimissioissa suuret taustaorganisaatiot antavat toiminnalle taloudelliset raamit, joiden avulla työtä voidaan suorittaa. Kyseessä ovat vuosia jatkuvat suuren mittakaavan operaatiot, jotka vaativat hyvin suuria taloudellisia investointeja. Yleensä nämä operaatiot alkavat YK:n alaisuudessa ja myöhemmin tehtävät siirtyvät Euroopan alueella EU:n alaisuuteen. (www.global.finland.fi 4.4.2009.)

Kuva 2 esittää Sveitsin poliisin tilastoa ja siitä näkee hyvin selkeästi sen, kuinka eri valtioiden sisäiset kriisit vaikuttavat suoraan laittomien siirtolaisten määrään. 1990-luvulla ollut Bosnian sota aiheutti huomattavan nousun laittomien siirtolaisten määrässä. Vieläkin suurempi määrä laittomia siirtolaisia siirtyi kuitenkin Sveitsiin 1998–1999, jolloin Kosovon kriisi oli pahimmillaan. (Kuva 2, www.fedpol.admin.ch 20.2.2009.) Tähän oli mahdollisesti syynä Bosnian sodan läheisyys, koska alueen ihmisillä oli tuoreessa muistissa noin viiden vuoden kauheudet, jotka tapahtuivat naapurimaassa. Kriisien aikaväli oli ainoastaan noin 2–3 vuotta, ja tuo aika oli niin lyhyt, etteivät ihmiset ehtineet toipua ennen uutta kriisiä. Sveitsi houkuttelee puolueettomana ja hyvin rikkaana maana, jossa on turvallista aloittaa uusi elämä. On luonnollista, että sotaa pakenevat ihmiset valitsevat mahdollisimman turvallisenä pidetyn maan, jossa ei ole odotettavissa mitään levottomuuksia edes tulevaisuudessa.

KUVA 2. Laittomien siirtolaisten määrät Sveitsissä vuosina 1991–2004 (www.fedpol.admin.ch 20.2.2009).

Vallankumouksen, sisällissodan tai muun valtion olemassaoloa horjuttaneen kriisin kohteeksi joutuneet maat eivät onneksi joudu olemaan vaikeuksissaan yksin. Usein näiden maiden avuksi ovat valmiita tulemaan erilaiset kansainväliset järjestöt, jotka pyrkivät edesauttamaan valtion uudelleen järjestelyjä. Kansainväliset järjestöt toimivat suurilla budjeteilla ja heillä on päätarkoituksenaan auttaa tasapainon saavuttamista niin poliittisessa kuin etnisessäkin mielessä. Suurimpana taustajärjestönä on maailmanlaajuisesti toimiva Yhdistyneet Kansakunnat, joka on osallistunut rauhanturvaamiseen tasan 60 vuotta eri puolilla maailmaa. YK:n lisäksi kriisinhallintajoukkoja on Natolla, Euroopan unionilla (EU) ja Afrikan unionilla (AU). Eri kansainvälisten järjestöjen yhteistyö rauhan ja turvallisuuden kysymyksissä on keskeistä. Yhä monimuotoisemmat kriisit ovat lisänneet yhteistyön tarvetta entisestään. Eri järjestöjen toimet voivat täydentää ja tukea toisiaan, ja useilla kriisialueilla järjestöt toimivatkin rinnakkain tai ajallisesti peräkkäin. Tällöin toimien keskinäinen koordinointi ja yhteensovittaminen ovat tärkeitä, jotta voi-

mavaroja ei haaskata päällekkäiseen toimintaan ja jotta kriisinhallintaan ei myöskään jää merkittäviä aukkoja. (www.defmin.fi 23.11.2008.)

Aina apu ei kuitenkaan ole niin pyyteetöntä, ja kaikki kansainvälisiin tehtäviin valitut henkilöt eivät välttämättä ole aivan puhtailla tarkoituksilla matkassa mukana. Useita kymmeniä kertoja on eri puolilta maailmaa paljastunut hyvin ikäviä tapauksia, jotka liittyvät kansainvälisissä kriisinhallintatehtävissä oleviin henkilöihin. Erilaisten järjestöjen ja yhteisöjen tehtävissä toimineet henkilöt ovat sekaantuneet erittäin negatiivisessa mielessä ihmiskauppaan ja ihmissalakuljetuksiin. Nämä epäillyt ovat käyttäneet hyväkseen hädänalaisessa tilassa olevia ihmisiä ja pahimmissa tapauksissa he ovat sotkeutuneet ihmiskaupan organisointiin. Kriisinhallintatehtävissä toimivilla on yleensä ainakin osittainen diplomaattinen koskemattomuus ja joissakin valtioissa määrätyt tehtävät takaavat täydellisen diplomaattisen koskemattomuuden. Tämän diplomaattisen aseman turvin he pääsevät usein kuin koira veräjystä, vaikka olisivatkin sotkeutuneet jopa törkeisiin ihmisarvoa loukkaaviin rikoksiin. Kyseiset asiat halutaan salata julkisuudelta, koska näiden asioiden julkitulo aiheuttaisi myös näille kansainvälisille järjestöille paljon negatiivista julkisuutta. Kokonaan näitä asioita ei kuitenkaan pystytä aina salaamaan ja pahimmat tapaukset on käsitelty kansainvälisissä tuomioistuimissa. Osa rikoksiin syyllistyneistä on ollut rauhanturvaamistehtävissä olleita sotilaita, jotka ovat käyttäneet tilannetta hyväkseen syyllistyen usein vähintään samantasoisiiin rikoksiin, mitä vihollisarmeijojen sotilaat sodan aikana tekevät. (Vanderberg 2007.)

Sotilaallisen kriisinhallinnan kielteisiä vaikutuksia, kuten prostituutiota, naisiin ja tyttöihin kohdistuvaa ihmiskauppaa, seksuaalista hyväksikäyttöä ja terveysongelmia pyritään Suomessa järjestelmällisesti ennaltaehkäisemään. YK:n ja Etyjin normatiiviseen puitteistoon nojautuen kansainväliset järjestöt ja rauhanturvaorganisaatiot ovat ryhtyneet tehostamaan muun muassa ihmiskaupan vastaista toimintaa sotilaallisten kriisinhallinta-

operaatioiden yhteydessä. Suomi on rauhankumppanuuden kautta ollut mukana kehittämässä Naton ihmiskaupan vastaista toimintaohjelmaa, jonka kautta rauhanturvaoperaatioihin osallistuvalla henkilöstöllä kokonaisuudessaan laaditaan erityinen ihmiskaupan vastainen koulutuskokonaisuus samoin kuin käyttäytymissäännöt, jotka tarkoittavat nol-latoleranssia ihmiskaupan osalta. Rauhanturvaajat koulutetaan havaitsemaan alueella esiintyvää ihmiskauppaa ja puuttumaan siihen osana operaation normaalia toimintaa. Keskeistä on myös vakiinnuttaa tiivis yhteistyöverkosto operaation isäntävaltion, paikallisten toimijoiden, kriisialueella toimivien instituutioiden ja kansalaisjärjestöjen kesken. (HE 5/2006.)

5.2 Ihmiskaupan vastainen toiminta

Ihmiskaupan vastaisessa toiminnassa on tärkeää ymmärtää miksi ihmiskauppaa on olemassa ja minkälaisella toiminnalla voidaan ennalta estää ihmiskaupan olemassaoloa. Perimmäinen motiivi ihmiskaupalle on kysyntä, koska ilman kysyntää ei tarjontaakaan kannata pitää yllä. Jokainen ihminen, joka ostaa seksuaalipalveluita alaikäiseltä tytöltä tai pojalta tietää varmasti syyllistyvänsä rikokseen. Samoin voidaan ymmärtää seksipalvelujen ostaminen ihmiseltä, jota pidetään lukittujen ovien takana. Tällainen toiminta on aivan selkeästi ihmiskaupan tukemista ja ylläpitämistä. Ei myöskään vaadi paljon ajatus-työtä ymmärtää, että ihmisen sisäelimen ostaminen pimeiltä markkinoilta voi pahimmas- sa tapauksessa aiheuttaa luovuttajan kuoleman, koska kaikkia elimiä ei ole kahta kappa- letta, ja sellaisen elimen ostaminen ei valitettavasti aina tarkoita sitä, että kyseinen luo- vuttaja on menettänyt henkensä esimerkiksi auto-onnettomuudessa. Joissakin tapauksis- sa luovuttajan elämällä ei ole rikollisten mielestä ollut mitään arvoa ja he ovat päättäneet uhrata kyseisen henkilön elämän myydäkseen hänen elimensä eniten tarjoavalle. Rikolli- set eivät välitä siitä, onko uhrattava ihminen lapsi tai aikuinen. Ainoa asia, millä heille on merkitystä, on se, että paljonko he saavat voittoa tästä liiketoimesta. (Farr 2004.)

On olemassa myös paljon harmittomamman tuntuista ihmiskaupan tukemista, koska suuri osa ihmiskaupan uhreista on laittomana työvoimana esimerkiksi ravintola- tai rakennusalalla. Tässä palvelujen ostamisessa ei onneksi suoranaisia ihmishenkiä yleensä vaaranneta, mutta halvan työvoiman käyttämisellä on suuri yhteiskunnallinen merkitys. Laiton, halpa työvoima aiheuttaa työttömyyttä sellaisille työntekijöille, jotka tekevät työnsä lain puitteissa. Tällaiseen toimintaan syyllinen on yleensä yritys, joka on valmis teettämään urakat tietoisesti laittomalla työvoimalla. Näissäkin esimerkeissä syy on osaltaan ahneudessa ja maksimaalisen voiton tavoittelussa. Määrätyt rakennusalat ovat perinteisesti tottuneet harmaaseen työvoimaan, jonka avulla on saatu suuria urakoita kunnilta ja valtiolta. Virolaisten työntekijöiden osuus rakennusalalla ja tieurakoissa on kasvanut vuosi vuodelta, ja ainoa syy tähän on kyseisen työvoiman hinta verrattuna suomalaiseseen työvoimaan. (Työministeriö 2003.)

Ravintola-alalla laitonta ulkomaalaista työvoimaa käyttävät eniten ns. etniset ravintolat, joiden omistajat ovat itsekin tulleet muista maista Suomeen. Kyseiset ravintoloitsijat ovat varsin hyvin tietoisia Suomen laeista, mutta yleisin perustelu heiltä on vetoaminen siihen, etteivät he tunne tarpeeksi Suomen lakia. On usein varsin uskomatonta miten törkeästi he kohtelevat oman maansa kansalaisia ja teettävät heillä suoranaista orjatyötä ilman viikoittaisia vapaapäiviä tai inhimillistä palkkaa. Nämä orjatyötä tekevät kolmannen maan kansalaiset eivät aina edes tiedä tekevänsä työtä, josta heille Suomessa kuuluisi maksaa moninkertainen palkka. Omassa kotimaassaan palkat ovat yleensä heillä huomattavasti matalampia ja he eivät osaa Suomessakaan odottaa muunlaista palkkaa. (www.europarl.europa.eu 24.2.2009.) Palkan ja epäinhimillisten työaikojen lisäksi nämä työntekijät usein majoitetaan ravintoloiden varastoihin tai kellareihin ja ovet pidetään yöajat tiukasti ulkopuolelta lukittuina.

Suomessa ihmiskauppaa pidetään varsin marginaalisena ilmiönä, mutta siitä huolimatta

ongelmaan suhtaudutaan vakavasti ja sitä vastaan toimitaan aktiivisesti. Työtä ihmiskauppaa vastaan tekevät tietysti eri viranomaiset, joista voidaan mainita eri ministeriöt, poliisi, tulli- ja rajaviranomaiset sekä ulkomaalaisvirasto. Vastaanottokeskukset ja siirto-laisten parissa toimivat yhdistykset ovat päivittäin tekemisissä tämän asian kanssa ja heiltä saadaan reaali-aikaista informaatiota asiasta. Näiden lisäksi on lukuisia eri järjestöjä, jotka toimivat asiassa, ja työssä on mukana myös valtiollinen kirkko. (www.intermin.fi 24.2.2009.) Kaikkien edellä mainittujen toiminta on arvokasta, koska ihmiskauppa on piilorikollisuutta, josta on ulkopuolisen vaikea saada oikeaa ja ajantasaista tietoa.

Kuten aiemmasta kappaleesta käy ilmi, niin ihmiskauppaa on olemassa hyvin erilaisessa muodossa ja aina ei tule ajateltua voivansa itsekkin syyllistyä ihmiskaupan tukemiseen tahtomattaan. Tällä tarkoitan sitä, että ostaessaan mahdollisimman edullista pizzaa tai kiinalaista ruokaa ei tule otettua huomioon sitä, minkälaiset työehdot kyseisen ravintolan työntekijöillä voi olla. On tietysti hieman turhaa lähteä tällaisella asialla spekuloidaan, koska ongelma ei poistu sillä, että syyllistää itseään kyseisellä asialla. Tärkeintä on ottaa huomioon mahdolliset laittomuudet ja puuttua luonnollisesti sellaisiin selkeisiin rikkomuksiin, joista on heti nähtävissä, että lakia rikotaan tietoisesti.

Suomessa ihmiskauppaa estämään on perustettu Keskusrikospoliisiin ihmiskaupan vastainen yksikkö (IHKA), ja toinen yksikkö, joka tutkii laitonta maahantuloa (LAMA). Molemmat yksiköt toimivat varsin pienellä miehityksellä ja ne pystyvät lähinnä koordinoimaan kyseisten rikosten laajuutta ja tilaa. Varsinaisten rikosten tutkintaan käytetään tarvittaessa muita KRP:n yksiköitä ja paikallispoliiseja. Keskusrikospoliisin Sirene-toimisto hoitaa kansainvälisiä oikeusapupyynnöitä ja ihmiskaupan tutkinnassa kansainvälisellä toiminnalla on varsin suuri merkitys. Ihmiskauppa on ennen kaikkea kansainväliset rajat ylittävää rikollisuutta, jossa eri maiden viranomaisten on tehtävä mahdollisim-

man tehokasta yhteistyötä. (www.intermin.fi 24.2.2009.)

IHMISKAUPAN VASTAINEN TARKENNETTU TOIMINTASUUNNITELMA

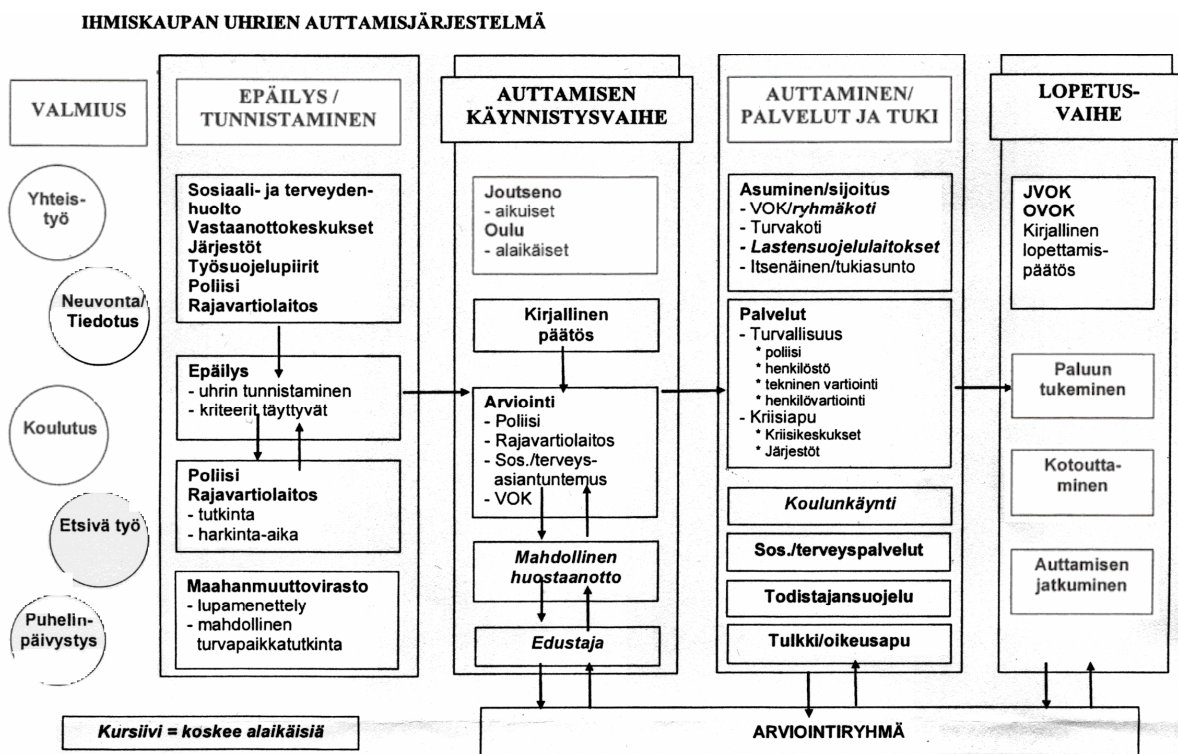
Suomen valtioneuvosto on hyväksynyt ensimmäisen ihmiskaupan vastaisen toimintasuunnitelman 25.8.2005 ja sitä on myöhemmin tarkennettu ja täydennetty. Viimeisin versio on vahvistettu valtioneuvostossa 25.6.2008 ja kyseinen toimintasuunnitelma on tarkoitettu eri ministeriöiden ja viranomaisten ohella yhteistyöjärjestöjen ohjenuoraksi. Toimintasuunnitelma poikkeaa myönteisesti normaaleista valtionhallinnon suunnitelmita ainakin siinä suhteessa, että katsantokanta on ihmisoikeusperusteinen ja sitä lähestytään uhrikeskeisestä näkökulmasta. Toimenpiteiden toteutuksen ohjeistuksessa on pyritty ottamaan erityisesti huomioon lapset ja eri sukupuolet. Suunnitelman avulla halutaan painottaa yhteistyön ja moniammatillisuuden merkitystä näiden ongelmien ratkaisuisissa. Toimintasuunnitelma on oikealla tavalla päivitetty aikaisemmista versioista ja siinä on otettu huomioon käytännössä esiin tulleet vaikeudet. Uusi suunnitelma kiinnittää erityistä huomiota ihmiskaupan uhrien tunnistamiseen, koska se on havaittu käytännössä varsin vaikeaksi. Ketään uhreja ei voida ohjata avun piiriin, jos heitä ei pystytä tunnistamaan. Tunnistamisen avuksi pyritään järjestämään eri alojen asiakastyötä tekeville koulutusta, joka voisi auttaa heitä tunnistamaan uhreja myös Suomea kauttakulkumaana käyttävien ulkomaalaisten joukosta. (www.intermin.fi 25.2.2008.)

Toimintasuunnitelmassa on nimetty viranomaissektorin erilliseksi raportoijaksi vähemmistövaltuutettu. Hänen tehtävänä on suorittaa riippumatonta tarkastelua ja seurata myös kansainvälisten yhteyksien toimivuutta. Yleisön tietoisuutta asian suhteen pyritään lisäämään median kautta ja tällä tavalla voitaneen vaikuttaa kysynnän supistumiseen. Ihmiskaupan vastaiseen tiedotukseen ohjataan kaiken kaikkiaan enemmän varoja kaikil-

la hallinnonaloilla ja eri järjestöt jotka tekevät neuvontatyötä, saavat mahdollisuuden valtionapuihin. Toimintasuunnitelman parhain puoli näyttäisi olevan se, että siitä on osattu tehdä riittävästi käytännön läheinen. Suunnitelmaa voi käyttää manuaalin tavoin, koska siinä on suoria ohjeita, miten toimia eri tilanteissa. (www.intermin.fi 25.2.2009.)

Ihmiskaupan vastaisessa toimintasuunnitelmassa on yhtenä liitteenä organisaatiokaavion tapainen ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän kuvaus. Tämä kuva 2 näyttää hyvin selkeällä tavalla vaihe vaiheelta auttamisen etenemisen. Kuvio on hyvä sabluuna sellaisille viranomais- ja yhteistyötahoille, joille tapauksia tulee harvoin eteen. Ihmiskaupan organisaatio lähtee liikkeelle valmiudesta, eli ensin on luotava sellainen järjestelmä, jossa on riittävästi eri viranomaistahoja sekä yhteistyöjärjestöjä mukana. Valmiusvaiheessa sovitaan eri toimijoiden tehtävät ihmiskaupatapauksen tullessa esiin. Tähän vaiheeseen kuuluu myös riittävä koulutus, jotta osataan toimia oikealla tavalla. Varsinaisista tehtävävaiheista ensimmäinen on mahdollisen uhrin tai uhrien tunnistaminen. Tämän vaiheen onnistuminen vaatii huolellista tutustumista ihmiskaupan taustoihin ja realiteetteihin. Eri viranomaisilla on hyvin erilaiset lähtökohdat uhrien tunnistamiseen, koska he tapaavat ihmisiä hyvin erilaisissa tilanteissa. Viranomaisten on osattava seuloa asiakasvirrasta ne henkilöt, jotka voivat olla ihmiskaupan tai ihmissalakuljetuksen uhreja. Näiden uhrien tunnistaminen ei onnistu ilman taustatyötä, koska uhrin eivät yleensä uskalla tulla viranomaisten luokse tai heitä pidetään mahdollisesti lukitussa tilassa. Tunnistamisen jälkeen alkaa varsinainen tapauksen tutkinta ja uhrien auttaminen. Uhrien auttamisessa tulee ottaa huomioon hyvin monia eri asioita ja tämän tapaisella selkeällä ohjeella kaikki asiat tulee käytyä varmemmin läpi. Monet näistä huomioon otettavista asioista ovat sellaisia, jotka täytyy etukäteen sopia useiden tahojen kanssa ja siitä syystä kaavio tulisi läpikäydä jo ennen kuin todellinen tilanne tulee eteen. Tästä esimerkkinä voidaan mainita vaikka majoitusvaihtoehtojen läpikäynti. On hyvä etukäteen sopia erilaisten turvakotien, tukiasuntojen ja lastensuojeluyksiköiden kanssa siitä, miten toimitaan, jos ihmiskaupan

uhreille tarvitaan väliaikaisia sijoituspaikkoja. Yhteistyö kaupunkien ja kuntien eri tahojen kanssa on myös hyvä olla sovittuna etukäteen, koska usein kunnilla on tarjota erilaisia asumisvaihtoehtoja, joita voidaan väliaikaisesti käyttää. Järjestelyt on aina sovittava mieluummin hyvissä ajoin, koska monet asiat aiheuttavat yllättäviä kustannuksia, joita ei ole otettu budjeiteissa huomioon. (Kuva 3, www.intermin.fi 25.2.2009.)

KUVA 3. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmäkaavio (www.intermin.fi 25.2.2009).

5.3 Ihmiskaupan uhrien tunnistaminen

Ihmiskauppa on hyvin ongelmallinen rikoslaji, koska toiminta on kansainvälistä ja laittomat teot tapahtuvat usean eri valtion alueella. Toiminta on hyvin organisoitua ja tekojen taustalla toimivat ammattimaiset rikollisjärjestöt. Varsinaiset käytännön työn tekijät ovat yleensä ulkomaalaisia, jotka pitävät toimintaa yllä muualla kuin omassa kotimaassaan. Uhrit ovat yleensä ulkomaalaisia ja heidät on viety vieraaseen maahan, jonka kieltä he eivät osaa sanaakaan. Monet heistä ovat tulleet kohdemaahan laittomasti ja he pelkäävät viranomaisten karkottavan heidät takaisin kotimaahansa, jossa ovat odottamassa samat värvääjät, jotka alun perin ovat houkuttelleet uhrit verkkoihinsa. Alkuperämaissa viranomaiset ovat usein mukana laittomassa toiminnassa joko konkreettisesti tai he saavat lahjuksia, eivätkä puutu näkemiinsä laittomuuksiin. (McGill 2003, 166–167.)

Yksi suuri ongelma ihmiskaupan vastaisessa toiminnassa on se, että uhreja on hyvin vaikea tunnistaa. Syitä tunnistamisen vaikeuteen on monia ja yksi näistä syistä on se, että uhrit eivät uskalla tunnustaa olevansa mukana kyseisessä laittomassa toiminnassa. Ihmiskaupalla bisnestä tekevät rikolliset ovat täysin häikäilemättömiä ja he osaavat keinot, joilla pitävät uhrinsa hiljaa. Uhreja aletaan usein pahoinpidellä heti alusta alkaen ja heiltä viedään oikeus omaan ruumiiseensa pakottamalla kadulle prostituoiduksi. Heti kohdemaahan pääsyn jälkeen uhreilta otetaan ensimmäiseksi kaikki matkustusasiakirjat pois ja ilman passia uhrit kokevat olevansa kohdemaan vankina. Uhrit häpeävät sitä, että joutuvat myymään itseään maksaakseen velkansa ihmissalakuljettajille, jotka vaativat usein jopa kymmenkertaista hintaa todellisiin kustannuksiin verrattuna. He ajattelevat, ettei heillä ole käytännön mahdollisuutta palata takaisin kotimaahansa, koska he ovat toimineet häpeällisessä työssä kohdemaassa. Jos uhrit eivät tottele rikollisten määräyksiä, otteet heitä kohtaan kovenevat ja heidän on lähes pakko taipua tekijöiden tahtoon.

Rikolliset uhkaavat vahingoittaa uhrien sukulaisia ja uhrin uhrin kokevat usein, ettei heillä ole muuta mahdollisuutta kuin jatkaa. (McGill 2003, 157–158.)

Vaikkakin uhrien tunnistaminen on usein varsin vaikeaa, niin täysin mahdotonta se ei tietenkään ole, jos vaan asioita halutaan saattaa päivänvaloon. Kuten on varsin helppoa arvata, niin seksibisneksessä toimiminen ei ole terveydellisesti turvallista työtä ja siitä syystä uhrin usein tarvitsevat erilaisia sairaanhoitopalveluita. Tässä asiassa parittajat joutuvat usein toimimaan tulkkeina, koska uhrin eivät yleensä kohdemaan kieltä osaa. Poliisi kohtaa vaikeuden siinä, että terveysviranomaiset ovat vaitiolovelvollisia, eivätkä he saa paljastaa poliisille uhria koskevia asioita. Sama ongelma toistuu sosiaaliviranomaisien kanssa asioitaessa. Sosiaaliviranomaiset saavat paljon sellaista tietoa, joista olisi poliisille hyötyä näiden rikosten selvittelyssä, mutta vaitiolosäännökset tulevat vastaan. (Monzini 2005, 12–13.) Laissa pitäisi olla sellaisia tulkintamahdollisuuksia, joiden avulla ihmiskaupparikoksia voisi tutkia tehokkaammin ilman, että vaitiolosäännökset ovat esteenä.

Tammikuussa 2007 tuli voimaan laki, jonka avulla ihmiskaupan uhreja voidaan auttaa turvapaikanhakujärjestelmän yhteydessä. Tämän lain turvin ihmiskaupan mahdolliset uhrin voivat saada osakseen erilaisia Suomen valtion tuottamia etuisuuksia, joista voidaan mainita sosiaali-, terveys- ja majoituspalvelut sekä kriisiapu. He saavat valtion puolesta myös tulkkipalveluja ja toimeentulotukea. Kaikissa järjestelyissä otetaan huomioon niin uhrien kuin avun tarjoajien turvallisuus. Tällaisen tuen järjestelyissä on aina olemassa turvallisuusriski, koska ihmiskauppaa tekevät rikolliset pelkäävät paljastuvansa uhrien auttajien toimesta. Ihmiskaupan uhreille voidaan myös heidän niin halutessaan järjestää turvallinen paluu kotimaahansa. (Franz-Koivisto ym. 2006.) Usein huonoista elinolosuhteista lähtöisin olevat uhrin haluavat mieluummin jäädä kohdemaan, jossa sosiaalipalvelut ovat aivan toisella tasolla alkuperämaahan verrattuna (Monzini 2005).

Samaan aikaan tämän lakimuutoksen yhteydessä ulkomaalaislakiin lisättiin kohta, jonka perusteella oletettu ihmiskaupan uhri voi saada oleskeluluvan, jos hän suostuu avustamaan viranomaisia rikoksen selvittämisessä. Laki antaa uhrille harkinta-ajan, jonka aikana uhri voi oleskella luvallisesti maassa ja miettiä rauhassa uskaltaako hän lähteä todistamaan rikollisia vastaan. Kyseinen harkinta-aika on minimissään kuukauden ja maksimissa kuuden kuukauden mittainen. (Ulkomaalaislaki 2004.) Ihmiskaupan ja ihmissalakuljetuksen yhteydessä tulee harvemmin esille rikollisten yhteydestä tiedottajia, jotka tiedottaisivat poliisille ajan tasalla olevaa informaatiota rikollisten menettelytavoista. Erään määritelmän mukaan tiedottaja eli ”vasikka” on sellainen lainvalvontaorganisaation ulkopuolinen henkilö, joka tiedottaa viranomaisille rikollisten toiminnasta, joko taloudellisen palkkion toivosta tai jostain henkilökohtaisesta syystä. Henkilökohtaisia syitä voi olla esimerkiksi kosto, kateus, uskoon tuleminen tai halu päästä itse irti rikollisesta toiminnasta. Yksi perinteisimpiä syitä on myös se, että ko. henkilö jää itse kiinni jostain rikoksesta ja haluaa saada pienemmän tuomion kertomalla muiden tekemistä vakavammista rikoksista. On syy mikä tahansa, niin viranomaisille tiedottajien apu on korvaamatonta ja sen arvoa ei koskaan tule väheksyä. (Bean 2004, 188–189.) Poliisin tulisi pyrkiä nykyistä enemmän tiedottajien värväystoimintaan myös ulkomaalaisten tekemien rikosten yhteydessä. Parasta informaatiota voitaisiin saada sellaisilta henkilöiltä, jotka ovat riittävän lähellä rikollista toimintaa ja he ovat sellaisia, joita itse tekijät eivät osaa epäillä. Vaikeutena tässä on ensinnäkin kielitaidon puute, koska nämä henkilöt eivät välttämättä puhu juurikaan muuta kieltä kuin omaa äidinkieltään, jota viranomaiset eivät ymmärrä. Suurempana ongelmana pidän kuitenkin sitä, että kyseiset ihmiset eivät yleensä luota lainkaan poliisiin tai muihinkaan viranomaisiin, koska heidän omassa kotimaassaan viranomaiset usein käyttävät valtaansa väärin ja ovat siitä syystä vihattuja. Toinen syy tiedottajien puutteeseen on se, että kyseiset ihmiset ovat sitä ulkomaalaisia vieraassa maassa ja he kokevat yhteneväisyyden tunnetta vain oman maansa kansalaisten kanssa.

He eivät halua pettää omaa kansaansa, vaikka olisivatkin heidän rikollisia tekojaan vastaan. He mieluummin sulkevat silmänsä ja pitävät suunsa tiukasti kiinni kaikesta tiedossaan olevasta rikollisesta toiminnasta. (McGill 2005, 167–170.)

6. ASIANTUNTIJOIDEN TEEMAHAASTATTELU

Yhtenä tutkimuksen osana tein aiheesta lyhyet Balkania ja Suomea koskevat teemahaastattelut, jotka suoritin sähköpostitse. Balkania koskevat haastattelukysymykset lähetin Suomeen, Sloveniaan, Bosnia-Hertsegovinaan ja Saksaan sähköpostin välityksellä. Kysymykset olivat kaikille vastaanottajille samat, ainoana erona oli se, että ulkomaalaisille vastaanottajille kysymykset olivat englanniksi ja suomalaisille vastaavasti suomeksi. Kysymyksiä oli ainoastaan kahdeksan kappaletta, mutta ne olivat varsin laajoja sisällöltään. Haastateltavia minulla oli seitsemän kappaletta ja niistä ulkomaalaisia neljä henkilöä, jotka olivat kaikki eri maiden kansalaisia. Vastaukset sain viideltä henkilöltä eli kaksi jättivät vastaamatta. Haastattelun kohteeksi ulkomailta valitsin Slovenialaisen rajapoliisin komisarion, Unkarilaisen poliisimajurin ja Kroatiaasta kotoisin olevan tulkin. Tällä haastattelulla pyrin saamaan näkemykset asiasta hyvin erilaisella koulutustaustalla sekä elämäkokemuksella olevilta ihmisiltä. Suomalaiset haastateltavat, jotka vastasivat, olivat poliisin rikoskomisarioita. Molemmilla suomalaisilla haastateltavilla on erittäin vahva kokemus kansainvälisistä siviilikriisinhallintatehtävistä ja varsinkin Balkanin alueelta heillä on usean vuoden kokemus. Suomen tilannetta käsittelevän teemahaastattelun selvitän Balkanin osuuden jälkeen.

BALKANIA KOSKEVAN TEEMAHAASTATTELUN KYSYMYKSET:

1. KUINKA VAKAVIA ONGELMIA MIELESTÄSI IHMISKAUPPA JA

IHMISALAKULJETUS OVAT TÄLLÄ HETKELLÄ BALKANIN ALUEELLA?

Tähän tuli hyvin yhteneväisiä vastauksia ja kaikki pitivät tilannetta siellä erittäin vakavana. Erään haastateltavan arvion mukaan ihmissalakuljetus on jopa suurempi ongelma

kuin aseiden ja huumeiden salakuljetus sillä alueella. Kyseinen toiminta on kuitenkin piilorikollisuutta ja siitä syystä ongelman todellista määrää on varsin vaikeaa arvioida. Paikallisen haastateltavan arvion mukaan rikolliset ovat nousseet Balkanin sodan aiheuttamista ongelmista paljon nopeammin ylös verrattuna muuhun väestöön ja viranomaisiin. Rikolliset elävät ajassa ja hyödyntävät kriisin aiheuttamaa sekasortoa varsin tehokkaasti hyväkseen.

Vastaukset kuvastavat hyvin sitä, että kyseinen ilmiö on kaikkien paikallisten tiedossa ja he ovat tottuneet siihen, että kaikenlaisten artikkelien salakuljetusta tehdään joka puolella Balkanin aluetta. Salakuljetus kulkee melkein pä veron perintönä ja sitä harrastaa jossain muodossa suuri osa paikallisista asukkaista. Normaalit ihmiset salakuljettavat lähinnä elintarvikkeita, tupakkaa, alkoholia ja polttoainetta. Omalla tavallaan he kuitenkin hyväksyvät ihmistenkin salakuljetuksen, niin kauan kun se ei kohdistu heidän läheisiinsä. Balkanin alueen ihmiset eivät koe lakien rikkomista kovin vakavana asiana, koska siellä kaikki keinot ovat luvallisia.

2. ONKO KYSEINEN ONGELMA PIENENTYNYT VAI SUURENTUNUT 2000-LUVULLA?

Vastaukset olivat varsin yksiselitteisiä siitä, että ongelma on kasvanut ja kasvaa koko ajan. Bosnia-Hertsegovinassa vakituisesti asuva haastateltu sanoi, että ihmissalakuljetus on muuttunut hieman siitä, mitä se oli yhdeksän vuotta sitten. 1990-luvun Balkanin sodan jälkeen Bosniaan ja Kroatiaan tuli hyvin paljon laittomia siirtolaisia Iranista, Kiinasta ja Pakistanista. Näiden siirtolaisten määrä on selvästi nykyään pienempi. Tällä hetkellä laittomat siirtolaiset tulevat lähinnä Albaniasta ja Kosovosta. Haastateltavan mukaan ihmiskaupan parissa toimivat rikolliset organisaatiot ovat huomattavasti järjestelmällisemmin toimivia, mitä ne olivat vuonna 2000. Organisaatiot ovat muuttuneet entistä röyhkeämmiksi ja heidän toimintansa on hyvin tuottavaa. Slovenialaisen haastateltavan

mukaan laittomien siirtolaisten määrä Slovenian rajoilla on huomattavasti pienempi kuin vuonna 2000. Osasyynä tähän voi olla EU:n myötä tehostunut rajavalvonta, joka on ajanut laittomat siirtolaiset sellaisten Balkanin maiden riesaksi, joilla rajavalvonta ei ole yhtä tehokasta.

Vastausten yksimielisyys kuvastaa sitä, että rikollisorganisaatiot ovat saaneet kasvaa ja järjestäytyä varsin rauhassa, ilman viranomaisten aiheuttamaa vakavaa uhkaa. Vielä kymmenen vuotta sitten Balkanin alue oli sekaisin Bosnian sodasta ja rikolliset olivat muiden kansalaisten tavoin hieman järkyttyneitä tapahtuneista raakuuksista. Rikolliset toipuivat kuitenkin muita kansalaisia nopeammin ja he saivat toimintansa tehokkaasti käyntiin eri rikosnimikkeiden osalta.

3. MIKÄ IHMISKAUPAN MUOTO ON BALKANIN ALUEELLA ENITEN ESILLÄ? ESIM. LAITON TYÖVOIMA, PARITUS, PROSTITUUTIO TMS.

Tässä kysymyksessä mielipiteet hieman jakaantuivat sen mukaan, vastasiko kysymykseen suomalainen vai ulkomaalainen haastateltava. Suomalaisten näkemys oli sillä kannalla, että Balkanilla suurin esille nouseva ihmiskaupan muoto on ennen kaikkea ihmiskaupan uhrien parittaminen ja pakottaminen prostituoiduiksi. Tähän on luonnollisena selityksenä se, että Bosniassa prostituutiota esiintyy varsin paljon ja siviilipoliisimissiol-la oleva ei näe samoja asioita, jotka tulevat esiin paikallisille ihmisille. Balkanilla asuvat kokivat laittomien siirtolaisten olevan parhaiten esille tuleva asia ihmissalakuljetuksen yhteydessä. He näkevät asiat sisältä päin ja tietävät sellaisia sisäpiirin tietoja, joita ei ulkomaalaisten korviin herkästi tule. Heidän mukaansa laittomat siirtolaiset tulevat Balkanille siitä syystä, että he ovat matkalla EU:n alueelle ja Balkan on siinä suhteessa lähes portti EU:hun. Bosnian ja Kroatian läpi kulkee joka päivä tuhansia rekkoja, jotka ovat matkalla etelästä pohjoiseen EU:n alueelle. Näiden rekkojen mukana kulkee päivit-

täin matkustajia, joita salakuljetetaan eri valtioihin.

Tässä vastauksessa tulee ehkä eniten esiin vastaajien erilaiset kulttuuritaustat ja ajattelutavat. Balkanilta kotoisin olevat erottavat helpommin laittomat siirtolaiset paikallisen väestön joukosta ja he näkevät ihmissalakuljetukselle erilaiset motiivit. Suomalainen ei osaa asettautua ihmiskaupan uhrien asemaan samalla tavalla kuin balkanilainen, joka on nähnyt kriisin vaikutukset omaan ja läheisten elämään. EU nähdään siellä hyvänä mahdollisuutena parantaa elämän laatua, toisin kuin täältä käsin nähtynä.

4. KUINKA VAKAVASTI MIELESTÄSI PAIKALLISET VIRANOMAISET SUHTAUTUVAT ASIAAN?

Tässäkin kysymyksessä vastauksissa tuli selkeätä hajontaa ja mielipide riippui varsin pitkälle siitä, oliko vastaaja suomalainen vai kyseisissä maissa asuva henkilö. On tietysti selvää, ettei slovenialainen rajapoliisi halua myöntää sitä, että Balkanilla ei oteta näitä asioita tarpeeksi vakavasti viranomaisten taholta. Sloveniassa asiaan varmasti suhtaudutaan aivan toisin, kuin esimerkiksi Makedoniassa tai Kosovossa. Kaiken kaikkiaan Balkanilla on herätty viimeisen viiden vuoden aikana tähänkin ongelmaan ja EU:n painostuksesta ihmissalakuljetukseen ja ihmiskauppaan on yhä enemmän panostettu paikallisten viranomaisten taholta. Unkarilainen haastateltava myönsi, ettei asiaan suhtauduta riittävän vakavasti ja hänen mukaansa asioihin ei mielellään haluta puuttua, vaan silmät ummistetaan koko ongelmalta. Useasti paikallisten viranomaisten haluttomuus johtuu siitä, että he näkevät asian siten, että kyseiset laittomat siirtolaiset ja muut uhrit ovat menossa EU:n alueelle eivätkä aio jäädäkään balkanilaisten vaivaksi. Näin he kokevat asioiden olevan kohdemaiden ongelma, eikä suinkaan läpikulkumaiden. Tämä on sinänsä ymmärrettävää, koska resurssit ovat pieniä ja ongelmia on hyvin paljon paikallisellakin tasolla. Suomalaiset haastateltavat olivat hyvin yksimielisiä siitä, ettei näihin ongelmiin

ole todellisuudessa juurikaan puututtu, vaikka EU on siihen painostanutkin. Kansainvälisille järjestöille paikalliset viranomaiset vakuuttavat tehokasta toimintaa, jolla saadaan hyviä tuloksia aikaiseksi, mutta todellisuus on yleensä aivan toista. Tuloksia ei saada aikaan, vaikka näennäisiä toimenpiteitä asioiden suhteen tehdäänkin.

Vastauksissa tullut hajonta on hyvin ymmärrettävää, koska Balkanilla viranomaisten tehottomuuteen on totuttu ja siellä on luonnollista, ettei mihinkään laittomuuksiin kovin tehokkaasti puututa. Paikalliseen ajattelutapaan kuuluu myös määrätynlainen välinpitämättömyys, joka kuvastuu siinä, että ummistetaan silmät, koska tiedetään, että ongelmat siirtyvät muiden maiden riesaksi. Erilaisia valtion sisäisiä ongelmia on näissä maissa niin paljon, etteivät he halua puuttua kansainvälisiin ongelmiin.

5. ONKO MIELESTÄSI MAHDOLLISTA, ETTÄ PAIKALLISET TULLI- TAI POLIISIVIRANOMAISET OVAT LAHJOTTUJA IHMISSALAKULJETTAJIEN TOIMESTA?

Tähän vastattiin suhteellisen yksimielisesti riippumatta siitä, mistä maasta haastateltava oli kotoisin. Kaikkien mielestä oli vähintäänkin mahdollista, että lahjontaa tapahtuu ja se kohdistuu kaikkiin näiden asioiden kanssa tekemisissä oleviin viranomaisiin. Eräs ulkomaalaisista haastateltavista vastasi diplomaattisen varovaisesti ja sanoi, että se on mahdollista mutta hyvin vaikeaa todistaa. Muut ulkomaalaiset vastasivat avoimesti ja sanoivat olevansa täysin vakuuttuneita siitä, että viranomaiset ottavat laajalti lahjuksia rikollisilta. He perustelivat näitä tekoja osittain sillä, että palkat ovat hyvin alhaisia Balkanin alueella ja ihmiset ovat valmiita tekemään lähes mitä tahansa saadakseen enemmän rahaa elämiseen. Samoin nostettiin esille maan tapa, johon on aina kuulunut se, että lahjomalla saa erivapauksia kaikkialla Balkanin alueella. On kyse vaikka laskun maksamisesta, niin ilman pientä lahjunta ei mikään suju. Yhtään virallisesti esiin tullutta lahjontatapausta ei ihmiskäytön tai ihmiskaupan tiimoilta ole tullut esiin. Positiivisena

puolena on se, että paikalliset viranomaiset ovat ryhtyneet taistelemaan nykyään myös korruptiota vastaan ja se haluttaisiin saada kitkettyä irti viranomaistoiminnasta.

Lahjonta on Balkanin alueella ja koko vanhan itäblokin alueella maan tapa, jota ei ole todennäköisesti edes mahdollista kitkeä pois. Vuosisatoja jatkunut perinne on juurtunut niin syväälle, että paikalliset eivät edes osaa ajatella viranomaisia, joita ei ole mahdollista lahjoa. Matala palkkataso on luonnollisesti osasyynä lahjonnan yleisyyteen, mutta suurempi syy siihen on tottumus, josta on vaikea päästä eroon. On aivan selvää, että rajaviranomaiset ovat osaltaan lahjottuja, koska kaikki viranomaistoiminta on jossain määrin korruptoitunutta. Todisteiden saaminen ei ole helppoa varsinkaan kansainvälisten organisaatioiden toimesta, koska paikalliset pitävät omiensa puolta, eivätkä halua tai uskalla puhua omien viranomaistensa päälle. Asenteisiin tulisi pystyä vaikuttamaan sisältä päin ja tulevaisuus tuo mahdollisesti positiivista kehitystä tullessaan.

6. MISTÄ MAASTA BALKANILLA ESIIN TULEVAT RIKOLLISET ORGANISAATIO- RIT OVAT YLEENSÄ KOTOISIN?

Tähän vastattiin pääasiassa varsin odotetusti eli haastateltavien mukaan kaikkialta entisen Jugoslavian alueelta tulee rikollisia toimijoita, joita avustavat paikalliset rikolliset, joilla on tarvittavat kontaktit sekä paikallistuntemus. Vaikka normaalisti on niin, että entiseen Jugoslaviaan kuuluneet maat eivät ole kovin ystävällisissä väleissä keskenään, niin tässä asiassa he puhaltavat yhteiseen hiileen. Rikollisryhmissä on jäseniä eri Balkanin alueen maista ja he pystyvät liikuttavan hyvin toimimaan tässä asiassa yhteistyössä, vaikka muissa asioissa se tuntuu olevan täysin mahdotonta. Rikolliset ovat ilmeisesti yhtä suurta perhettä riippumatta siitä, mistä he ovat kotoisin. Organisaattoreita tulee ihmiskuljetuksen osalta myös Turkista ja Kiinasta, koska uhreja on paljon myös näistä maista. Kaikilla on sama motiivi, eli rahan takia he pystyvät sietämään toisiaan ilman

pahempia konflikteja.

On selvää, että rikollisia organisaattoreita tulee eri puolilta Eurooppaa ja myös Aasian maista, koska näistä maista on siirtolaisia Balkanin alueella. Mikään valtio ei nouse tässä asiassa muiden edelle, koska Balkan sijaitsee varsin keskeisellä paikalla, johon on helppoa tulla kaikista ilman suunnista. Välimatkat ovat varsin lyhyet Keski-Eurooppaan, jossa markkinat ovat huomattavasti Balkanin aluetta laajemmat ja Balkan on tavallaan väli-etappi suurempiin kuvioihin.

7. MISTÄ MAISTA BALKANILLA OLEVAT IHMISKAUPAN UHRIT OVAT PÄÄSÄÄNTÖISESTI KOTOISIN?

Vastaukset olivat ulkomaalaisten osalta hyvin ympäripyöreitä eli he sanoivat pääsääntöisesti uhrien tulevan muista maista ja pyrkivän tämän salakuljetusreitit kautta EU:n alueelle. Eräs vastaaja sanoi, että noin kymmenen prosenttia uhreista olisi saman maan kansalaisia, jossa heitä käytetään hyväksi. Tämän mahdollistaa usein se, että esimerkiksi Bosnia-Hertsegovinassa maan pohjoisosaan tuodaan ihmiskaupan uhreja eteläosan kaupunkeista ja päinvastoin. Tätä edesauttaa maan kahtia jakautuneisuus, eli pohjoisosa on Srpskan tasavallan aluetta, ja etelä on federaation aluetta. Kummallakin osalla on jopa erilainen lippu, vaikka maan pitäisi olla samaa tasavaltaa. Suomalaisilla haastateltavilla oli hyvin identtinen mielipide siitä, että uhrin olisivat pääsääntöisesti kotoisin vanhoista köyhistä Itä-Euroopan maista, kuten Moldovasta, Romaniasta ja Bulgariasta. Muistakin maista tulee jatkuvasti ihmiskaupan uhreja, koska rikolliset värväävät naisia kaikkialta ja heille ei ole merkitystä sillä, mistä maasta uhrin ovat kotoisin.

Tämän vastauksen analyysi toistaa paljon edellisen vastauksen analyysiä, koska alueen sijainti vaikuttaa uhrien alkuperään. Keskeisen sijainnin ja kohtalaisen lyhyiden väli-

matkojen vuoksi naisia salakuljetetaan Balkanille eri puolilta Itä-Eurooppaa. Virallisten tilastojen epätarkkuuden vuoksi kukaan ei voi sanoa faktatietoa siitä, mistä maasta saapuu eniten ihmiskaupan uhreja Balkanille. Suuri määrä uhreista on joka tapauksessa paikallisia naisia, jotka kuljetetaan myöhemmin EU:n alueelle.

8. PITÄISIKÖ KYSEISEEN ONGELMAAN SUHTAUTUA NYKYISTÄ VAKAVAMMIN KANSAINVÄLISTEN JÄRJESTÖJEN TAHOLTA?

Tässä mielipiteet olivat kaikilla yksimielisiä siitä, että tähän ongelmaan pitää suhtautua vakavasti kansainvälisten järjestöjen taholla. Kukaan ei myöskään asettanut kyseenalaiseksi sitä, etteivätkö kaikki suhtautuisi jo tällä hetkellä asiaan riittävällä vakavuudella. Kyse on useamman vastaajan mielestä enemmänkin siitä, että kv. järjestöillä ei ole tarpeeksi resursseja, millä asiaan kiinnitettäisiin entistä enemmän huomiota. Ilman lisärahoitusta ei voida kouluttaa paikallisia viranomaisia tehokkaampaan taisteluun ongelmaa vastaan. Samoin paikalliset viranomaiset ovat aina kansainvälisten avustusten varassa, koska heidät pitää myös varustaa oikeanlaisilla varusteilla. Ilman kv. järjestöjen ja rikkaiden maiden apua ei ole mitään toivoa siitä, että näihin ongelmiin puututtaisiin konkreettisella tasolla.

Vastaukset olivat hyvin yksiselitteisiä ja ne eivät onneksi olleet riippuvaisia vastaajien kansalaisuudesta tai taustasta. Kansainväliset järjestöt toimivat Balkanilla hyvin korkealla profiililla ja toiminta on jatkuvasti esillä paikallisissa medioissa. Toiminnan tehokkuus on paljolti kiinni paikallisviranomaisten halusta auttaa käytännön toimissa. Balkanin valtiot ovat hyvin sisäänpäin kääntyneitä ja ulkopuolisten viranomaisten on käytännön tasolla hyvin vaikea toimia siellä ilman tukea. Tällä hetkellä ainoastaan Kosovossa on kansainvälisillä järjestöillä riittävän vahva mandaatti, jotta paikallisiin asioihin voidaan puuttua ilman paikallisten viranomaisten apua. Bosnia-Hertsegovinassa kansainväliset järjestöt voivat antaa ainoastaan suosituksia, jolla paikallisten toimintaa tulisi tehos-

taa tai parantaa. Suositukset eivät valitettavasti aina riitä, koska niitä ei ole pakko totella.

SUOMEN TILANNETTA KOSKEVA TEEMAHAASTATTELU

Suomen tilannetta koskevan teemahaastattelun tein myös sähköpostitse ja haastateltavana oli Keskusrikospoliisiin LAMA-yksikön johtaja, rikoskomisario Mika Ihaksinen. Kysymyksiä oli yhdeksän kappaletta ja ne olivat samoilla suuntaviivoilla kuin Balkaniakin koskevat kysymykset.

1. MIKÄ ON IHMISKAUPAN / -SALAKULJETUKSEN NYKYTILANNE MIELESTÄSI SUOMESSA?

Vastauksessaan Ihaksinen tähdensi sitä, että tunnusmerkistön mukaista ihmiskauppaa on Suomessa varsin harvoin ja täällä esille tulee useimmin paritus, laittoman maahantulon järjestäminen ja kiskonnan tapainen työsyryntä. Suomessa laitton maahantulo tapahtuu haastateltavan mukaan useimmin laillisilla matkustusasiakirjoilla, jotka on hankittu väärillä perusteilla tai tiedoilla.

Ihmiskauppa on tullut Suomen rikoslakiin vasta vuonna 2004, joten se on varsin uusi rikosnimike. Kestää usein kohtalaisen pitkään, ennen kuin uudet pykälät toimivat käytännön tasolla tehokkaasti. Viranomaiset käyttävät mieluummin vanhoja tuttuja pykäläiä, joiden tulkinta on heille helpompaa ja selkeämpää. Rikolliset osaavat myös käyttää hyväkseen sitä harhaanjohtavaa turvallisuuden tunnetta, joka Suomessa on ko. rikosten osalta. Harva viranomaistahokaan osaa ensimmäisenä ottaa huomioon epäillyn ihmiskaupan, vaikka siihen olisi jonkinlaisia viitteitäkin.

2. ONKO KYSEINEN RIKOSTYYPPI NOUSSUT SELVEMMIN ESILLE 2000-LUVUN AIKANA?

Ihaksisen mukaan asia on nostettu julkisuudessa selvemmin esiin ja tätä kautta siihen on panostettu myös viranomaistoiminnassa. Muun piilorikollisuuden tapaan lisähuomio nostaa aina esille enemmän rikoksia ja vuonna 2004 voimaan tullut uusi ihmiskauppalainsäädäntö erottelee rikokset aiempaa selvemmin.

Tiedottamisen lisääminen toisi varmasti enemmän tapauksia julkisuuden piiriin ja asiasta puhuminen rohkaisisi uhreja tulemaan helpommin viranomaisten puheille. Kyseinen ilmiö on monille viranomaisellekin Suomessa niin vieras asia, että asiasta olisi syytä keskustella julkisuudessa huomattavasti nykyistä enemmän. Viranomaisten pitäisi ymmärtää nykyistä paremmin eri käsitteet, joita näiden rikostyyppien yhteydessä nousee esille.

3. MILLÄ TAVALLA KYSEISET RIKOKSET TULEVAT YLEENSÄ POLIISIN TUTKITTAVAKSI PÄÄKAUPUNKISEUDULLA?

Tässä halusin erottaa pääkaupunkiseudun, koska se eroaa määrissä ja tekotavoissa muista kotimaan kaupungeista. Haastateltavan mukaan suurin osa tutkittavaksi tulevista rikoksista tulee rajavartiolaitoksen kautta, koska he suorittavat passintarkastukset rajapisteissä. Osa tapauksista selviää muiden rikosten kautta ja ne tulevat paikallispoliisin tutkinnan yhteydessä. Lisäksi Helsingin rikospoliisilla on yksi poliisivirka, joka on korva-merkitty ihmiskauppatutkintaan ja heidän ryöstöjaoksensa tutkivat normaalisti paritusjutut, joissa usein tulee esille myös ihmiskauppaa.

Pääkaupunkiseudulla työskentelevät poliisit ovat tottuneet siihen, että heillä on tarvittaessa käytettävissä eri alojen asiantuntijoiden palveluksia hyvin lyhyellä varoitusaajalla. Tämä helpottaa huomattavasti asioiden hoitamista, jakaa työn määrää ja nopeuttaa tutkintaa.

4. ONKO OLEMASSA JOKIN ERITYINEN RIKOSNIMIKKEEN OSA-ALUE, JOTA SUOMESSA TAVATAAN?

Tähän oli osaltaan vastattu jo aiemmissa kysymyksissä, koska nimenomaan paritusta, laitonta maahantuloa ja kiskonnan tapaista työsyryntää esiintyy usein. Hänen mukaansa on olemassa kuitenkin hovioikeuden tuore päätös, jonka mukaan väärillä perusteilla haetut matkustusasiakirjat eivät tekisi niistä laittomia. Kyseinen laintulkinta veisi pohjan pois suurimmalta osalta laittomista maahantuloista ja vaikeuttaisi tutkintaa entuudestaan.

Todennäköisesti jatkossa tulee nousemaan useampia tapauksia vuosittain esille ja vasta suuremmasta juttumassasta voidaan tilastoja verrata. Lamalla on tässä tapauksessa osittain sellainen merkitys, että teollisuudessa ja rakennusosalalla laittoman työvoiman määrä todennäköisesti tulee laskemaan, koska vienti ei vedä. Kotimaista pimeää työvoimaa on paljon saatavilla ja ei ole samanlaista tarvetta tuoda laitonta työvoimaa ulkomailta.

5. MIKÄ KANSALAISSUUS NOUSEE ESILLE IHMISKAUPAN ORGANISAATTOREIDEN PUOLELTA SUOMESSA?

Tähän Ihaksisella oli lyhyt ja ytimekäs vastaus, jonka mukaan eniten on noussut esiin länsiafrikkalaiset, somalialaiset ja kiinalaiset, jotka ovat taustahahmoina. Vastaus oli varsin yllättävä, koska yleensä epäillään taustalla toimivan lähinnä virolaisten ja venäläisten.

Suomessa on noussut tilastollisesti niin vähän ihmiskauppatapauksia esille, että on vaikea sanoa mitään lopullista totuutta ihmiskaupan organisaattoreista. Eri kansallisuudet tulevat esiin siitä syystä, että ihmiskaupan uhreja tulee eripuolilta maailmaa ja kyseisten uhrien kanssa on helpompi kommunikoida, kun puhuu samaa kieltä heidän kanssaan. Tilastollinen totuus ihmiskaupan organisaattoreista Suomessa selviäisi vasta huomattavasti suuremmalla otannalla. Muutamassa esille nousseessa ihmiskauppatapauksessa

sattumalla on liian suuri vaikutus lopputulokseen.

6. MISTÄ MAASTA UHRIT OVAT PÄÄASIASSA KOTOISIN?

Haastateltava ei suoraan osannut vastata vedoten tapausten vähäisyyteen sekä tulkintaan siitä, ketkä ovat näissä esille tulleissa tapauksissa uhreja.

Tapausten vähäisyys tulee jo edellisen kysymyksen vastauksessa esille ja sama tulkinta sopii paljolti tähänkin asiaan. Uhreja värvätään kaikkialta maailmasta ja siitä syystä eri maista olevia uhreja kulkeutuu myös Suomeen. Mikäli tapauksia nousisi vuosittain esille useita kymmeniä tai satoja, niin uhrien alkuperämaista voitaisiin tehdä jonkinlaista analyysia.

7. MILLÄ TAVALLA MIELESTÄSI SUOMEN VIRANOMAISET SUHTAUTUVAT ONGELMAAN?

Hänen mielestään ongelmaan suhtaudutaan toiminnallisesti hyvin ja asiaa ei hankaloitase, ettei tietty rikosnimike välttämättä täyty. Tärkeintä on se, että asiat tutkitaan hyvin ja rikolliset saadaan tekojen vuoksi edesvastuuseen.

Suomessa viranomaiset suhtautuvat aina virka-asioihinsa vakavasti ja tämä ongelma ei ole siitä mikään poikkeus. Vaikeutena on paremminkin se, että kyseinen asia on vielä niin vieras, ettei uhreja pystytä tunnistamaan niin tehokkaasti kuin olisi toivottavaa. Koulutuksen ja tiedottamisen avulla jatkossa tilanne toivottavasti paranee eri viranomaisten keskuudessa.

8. ONKO OLEMASSA MIELESTÄSI SELLAISTA YKSINKERTAISTA KEINOA, JOLLA KYSEISEEN ONGELMAAN VOITAISIIIN TEHOKKAAMMIN PUUTTUA?

Ihaksinen ehdotti tähän lainsäädännön tulkintojen selventämistä ja viranomaisyhteistyön

lisäämistä entuudestaan. Lisäksi merkittävä apu olisi viranomaisten ja vapaaehtoisjärjestöjen yhteistyöllä, koska ihmiskaupan uhrin ottavat mieluummin yhteyttä muihin tahoihin kuin viranomaisiin.

Viranomaisyhteistyön lisääminen varmasti madaltaisi ongelmaan puuttumista, ja tehokkaampi tietojenvaihto eri viranomaisten kesken voisi nostaa esille uusia tapauksia. Vapaaehtoisjärjestöillä ja kirkolla on suuri rooli tässä kysymyksessä, koska heidän tietoonsa tulee paljon sellaista faktaa, joka ei kantaudu viranomaisille asti. Usein esteenä koetaan olevan vaihteluvollisuus, joka nostetaan esille myös viranomaisten välisen tietojen vaihdon yhteydessä. Eri viranomaiset ja yhteisöt ovat ylivarovaisia siitä, mitä he voivat omista tapauksistaan toisille kertoa.

9. OVATKO NÄISTÄ RIKOKSISTA ANNETUT RANGAISTUKSET OLLEET OIKEASSA SUHTEESSA TEON VAKAVUUTEEN NÄHDEN?

Tähän haastateltava vastasi, että rangaistukset eivät anna tähän ongelmaan ratkaisua ja rikosnimikkeen harvoin täyttyessä rangaistukset ovat Suomen mittakaavassa ankaria.

On selvää, ettei pelkillä rangaistusten koventamisella voida mitään lainsäädännöllistä ongelmaa suoranaisesti ratkaista, koska rikolliset eivät yleisesti ottaen usko kiinnijäämisriskiään kovin suureksi. Rangaistuksilla on kuitenkin määrätty ennalta estävä vaikutus ja varsinkin normikansalaisten mielestä rangaistusten pitäisi olla nykyisiä kovempia. Rangaistusten koventaminenkaan ei yksin riittäisi, koska hyvin harvoin tuomitaan rikollisia maksimirangaistuksiin ja mitkään rangaistukset eivät rikoksia maailmasta poista.

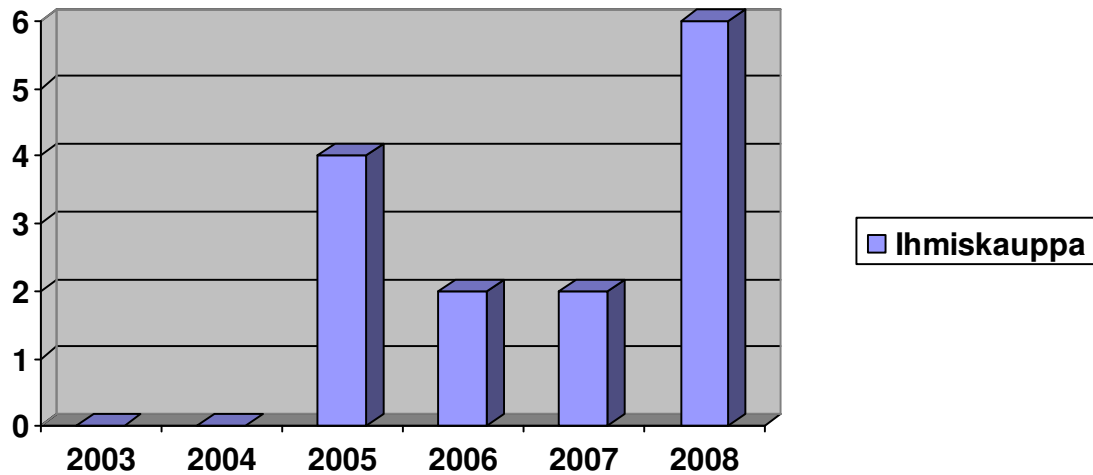
7. TILASTOKATSAUS

Ihmiskauppa on hyvin vaikeasti tilastoitavissa oleva rikollisuuden laji, koska se jakaantuu hyviin moneen eri osa-alueeseen ja tilastot ovat tästä syystä hajanaiset. Arviot ihmiskaupan volyyymista maailmanlaajuisesti ovat hyvin ympäri pyöreitä ja niitä voidaan tulkita ainoastaan suuntaa antavina. Vuonna 2004 erään arvion mukaan ihmiskaupan uhrien kokonaismäärä oli 1,5 - 3,7 miljoonaa uhria vuodessa. Tästä määrästä oli kansainvälisiä rajoja ylittäviä uhreja noin 600 000 - 800 000. Nämä summat ovat vain noin kaksi prosenttia niistä määristä, joka on samaan aikaan arvioitu olevan kansainvälisen laittoman siirtolaisuuden määriä eli ne ovat olleet vähintään 30 miljoonaa ihmistä vuodessa. Vaikka kyseiset määrät tuntuvat valtavan suurilta, niin ne ovat asiantuntijoiden arvioiden mukaan todellisuudessa vieläkin paljon suuremmat. (Lehti 2005, 15–17.) Mitään tarkkoja kansainvälisiä tilastoja ei ole mistään julkisesti saatavilla, joten tässä tilastokatsauksessa jouduin tyytymään Suomen rikostilastoihin, jotka ovat varsin luotettavia. Olemme varsin onnellisessa asemassa, koska kyseiset tilastot ovat hyvin suppeat. Tämä ei kerro tietenkään Suomessakaan koko totuutta, koska kyseessä on piilorikollisuus, joka verhoutuu monen muun lailliselta näyttävän liiketoiminnan taakse.

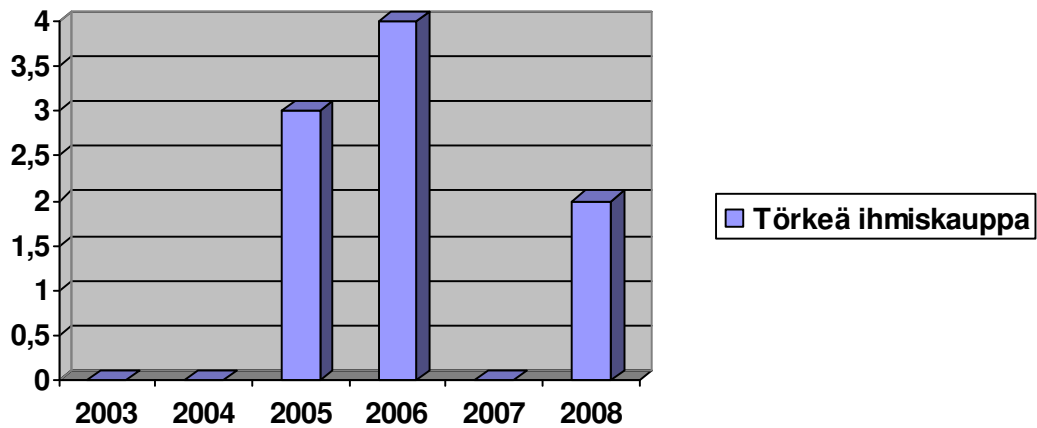
Alla olevat tilastot ovat peräisin Keskusrikospoliisin rikostietopalvelun laitonta maahan-tuloa tutkivasta yksiköstä (LAMA) ja niistä voidaan saada jonkinlainen käsitys Suomen nykytilanteesta. Muissa tilastoissa ei ole juurikaan muutoksia tapahtunut, poikkeuksena seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö, joka on noussut räjähdysmäisesti. (KRP 2009.) Kyseinen teko tuli rangaistavaksi 1.10.2006 lukien ja vuonna 2007 tapauksia oli alle 20, kun vuonna 2008 niitä oli noin 180. Todennäköisesti teot eivät sinänsä ole juurikaan lisääntyneet, mutta laki oli vielä 2007 niin uusi, ettei sitä osattu täydellä teholla vielä hyödyntää. (Rikoslaki 1889.)

SUOMEN RIKOSTILASTOT IHMISKAUPPAA KOSKEVIEN RIKOSTEN OSALTA
VUOSILTA 2003–2008:

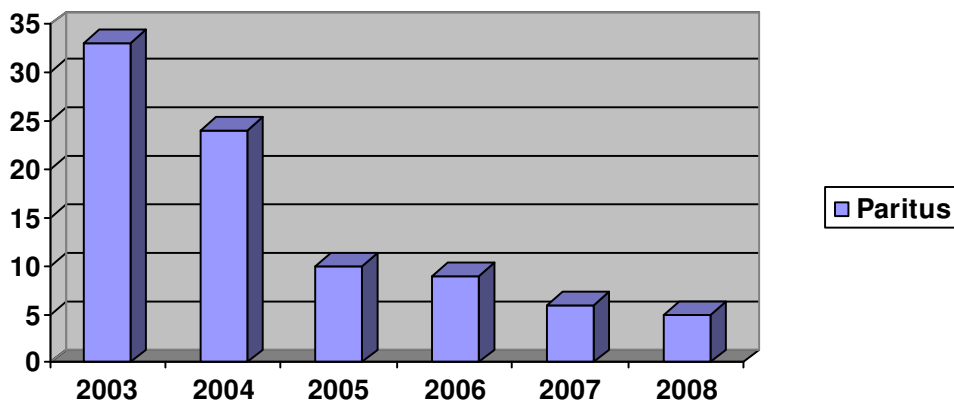
TAULUKKO 1. Ihmiskaupan rikostilasto (KRP LAMA 2009).

Taulukko 1 kuvaa ihmiskauppaa, joka tuli Suomessa rikoslakiin vuonna 2004 ja tilastoituja rikoksia on ollut viimeisenä neljänä vuonna ainoastaan 2-6 kappaletta vuosittain. Vuonna 2008 on ollut tähän mennessä suurin määrä, jolloin niitä oli 6 kappaletta. Ihmiskauppa on piilorikollisuutta ja tulee usein esiin muiden rikosten tutkinnan yhteydessä. Näytön saaminen varsinaisesta ihmiskaupasta on vaikeaa, ja usein rikosnimikkeenä on paritus, vaikka teko jossain määrin voisi täyttää ihmiskaupankin tunnusmerkistön. Todennäköistä on, että jatkossa ihmiskauppa rikosnimikkeenä tulee yleistymään, koska tunnusmerkistöt tulevat kokemuksen kautta tutummaksi rikoksia tutkiville poliiseille ja syyttäjille. (Taulukko 1, KRP 2009.)

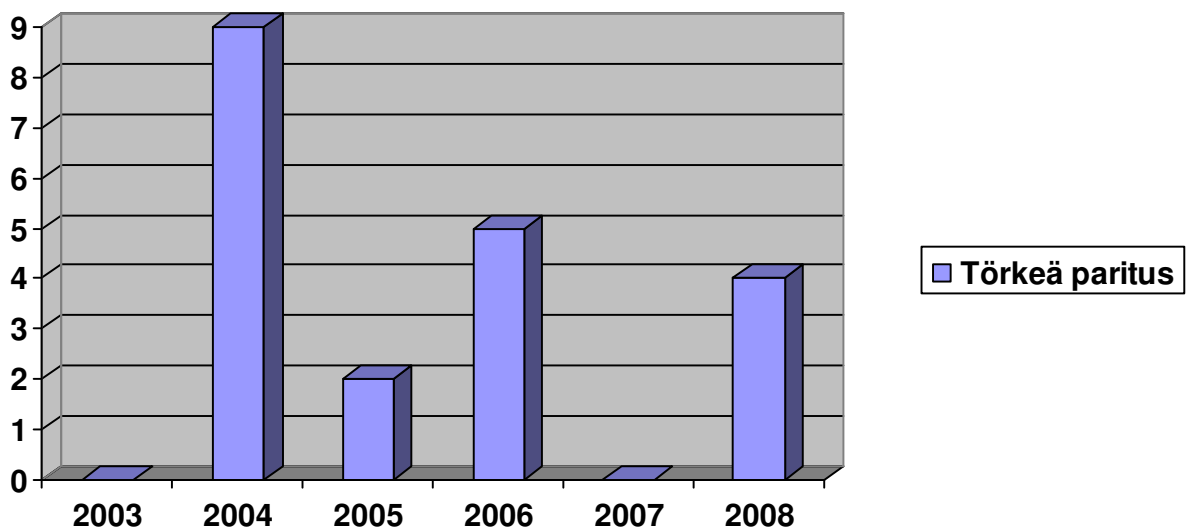
TAULUKKO 2. Törkeän ihmiskaupan rikostilasto (KRP LAMA 2009).

Törkeänä ihmiskauppana on tilastoitu vuonna 2005 kolme rikosta Suomessa, vuonna 2006 neljä rikosta ja vuonna 2008 ainoastaan kaksi rikosta. Törkeä ihmiskauppa on Suomessa rikoksena harvoin tavattu ja näin pieniä tilastoja on käytännössä mahdoton analysoida. Tulevaisuudessa määrät tulevat varmasti nousemaan, koska ihmiskaupan tilastot Euroopan tasolla kasvavat vuosi vuodelta. Suomi ei onneksi houkuta rikollisjärjestöjä sijaintinsa puolesta, eikä myöskään siitä syystä, että viranomaiset eivät ole rikollisjärjestöjen lahjottavissa. (Taulukko 2, KRP 2009.)

TAULUKKO 3. Rikostilasto parituksesta (KRP LAMA 2009).

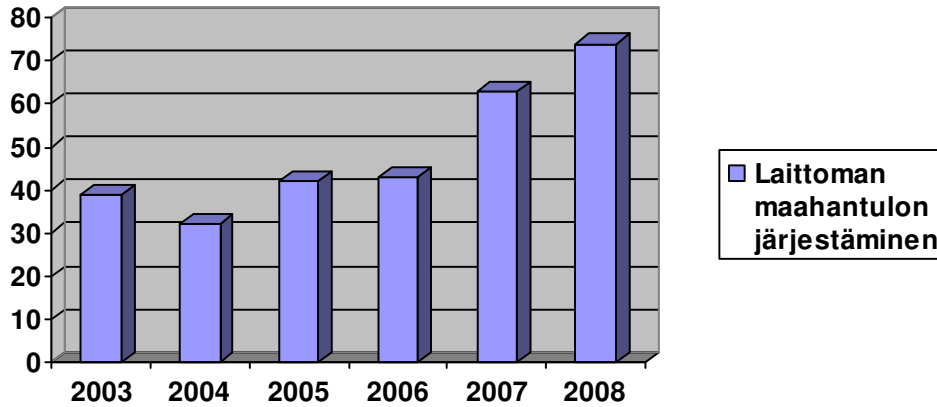
Parituksesta tehty rikosilmoitukset ovat vähentyneet tuntuvasti viimeisen viiden vuoden aikana. Vuonna 2008 tuli esille ainoastaan viisi paritusjuttua. Paritusrikoksen laskevia tilastoja selittää osaltaan kasvaneet ihmiskaupan tilastot, koska tekijät ovat usein samoja ja itse tekojenkin tunnusmerkistöt menevät osin päällekkäin. Paritusta koskevat tilastot ovat suoraan riippuvaisia siitä, kuinka paljon katuvalvontaa ja teemavalvontaa kyseiseen rikostyyppiin kohdistetaan. Paritus nousee usein esille silloin, kun prostituoidun asiakas tekee pahoinpitelystä tai ryöstöstä rikosilmoituksen, jonka tutkinnan yhteydessä selviää myös paritusrikos. (Taulukko 3, KRP 2009.)

TAULUKKO 4. Törkeän parituksen rikostilasto (KRP LAMA 2009).

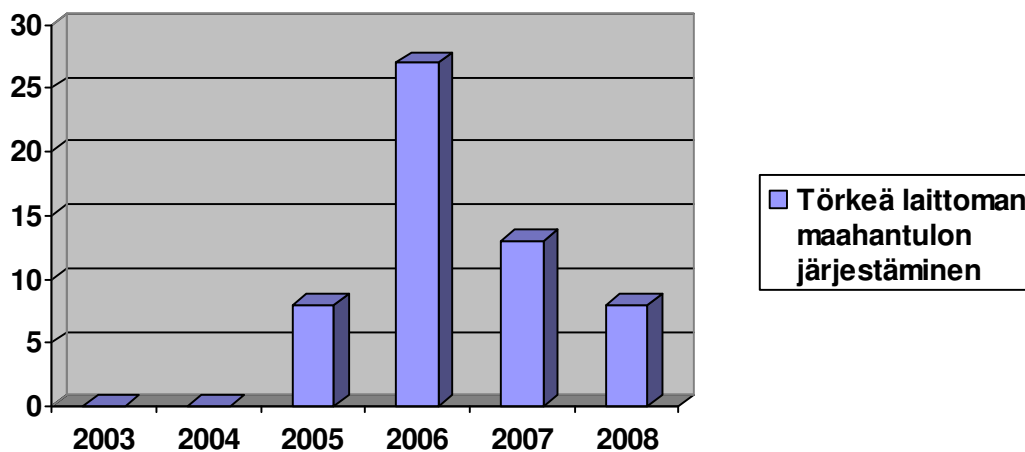
Törkeän parituksen osalta tilastohuippu on viimeisen viiden vuoden aikana ollut vuonna 2004, jolloin tapauksia oli yhdeksän kappaletta. Tilastoitu rikosmäärä on ollut nolasta yhdeksään kappaleeseen vuosittain ja tilasto voi jonain vuonna nousta paljonkin, jos saadaan paljastettua järjestäytynyt organisaatio. (Taulukko 4, KRP 2009.)

TAULUKKO 5. Laittoman maahantulon järjestämisen rikostilasto (KRP LAMA 2009).

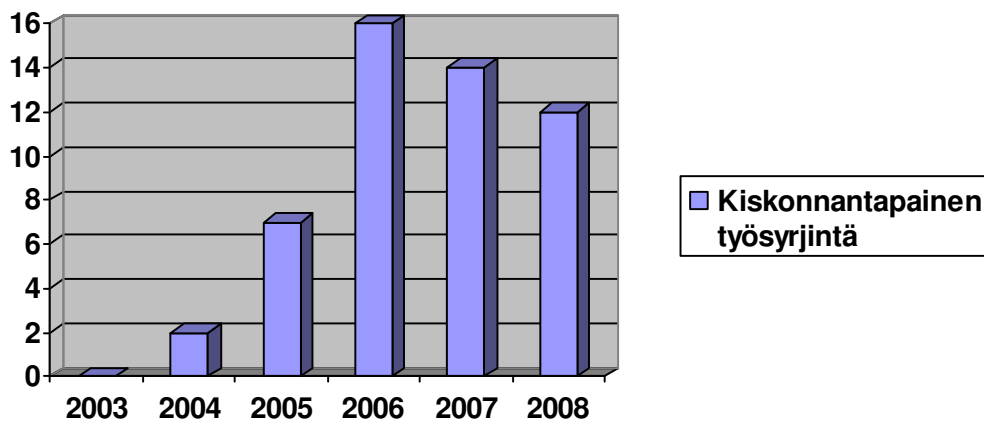
Laittoman maahantulon osalta tilasto on huomattavasti suurempi verrattaessa aikaisempien rikosnimikkeiden tilastoihin. Esiin tulleet rikosmäärät ovat olleet reilusta kolmestakymmenestä tapauksesta yli seitsemäänkymmeneen tapaukseen vuosittain. Tilasto on koko ajan nouseva ja siihen ei ole odotettavissakaan laskusuhdannetta. Kyseinen rikosnimike on lisätty rikoslakiin vuonna 1998. (Taulukko 5, KRP 2009.)

TAULUKKO 6. Törkeän laittoman maahantulon järjestämisen rikostilasto (KRP LAMA 2009).

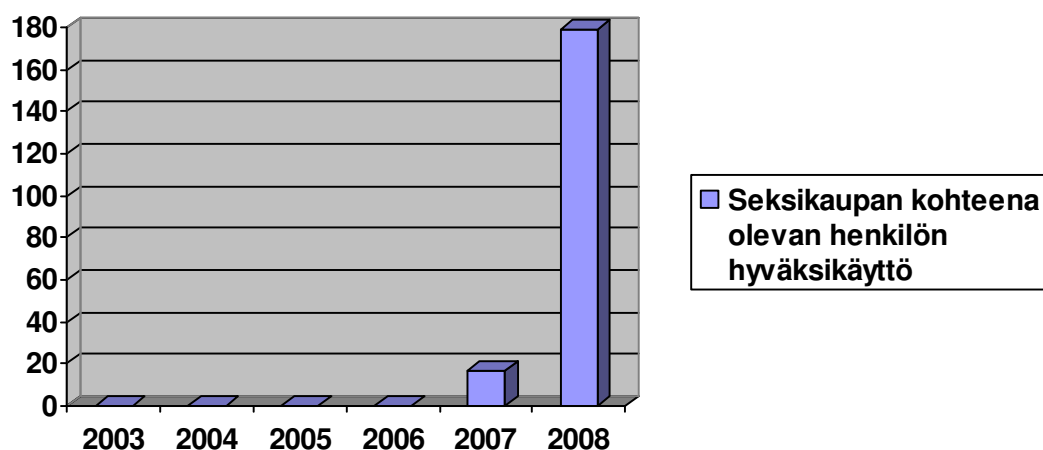
Taulukko 6 kuvaa törkeitä laittoman maahantulon järjestämisistä, joita on ollut vuosittain alle kymmenestä kappaleesta lähes kolmeenkymmeneen. Usein tekijöinä ovat samat rikollisliigat kuin parituksessa, ja yhden teon myötä selviää useita eri tekoja. Törkeä tekomuoto täyttyy pelkästään sillä, että teko tehdään osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa. (Taulukko 6, KRP 2009.)

TAULUKKO 7. Kiskonnantapaisen työsyryntän rikostilasto (KRP LAMA 2009).

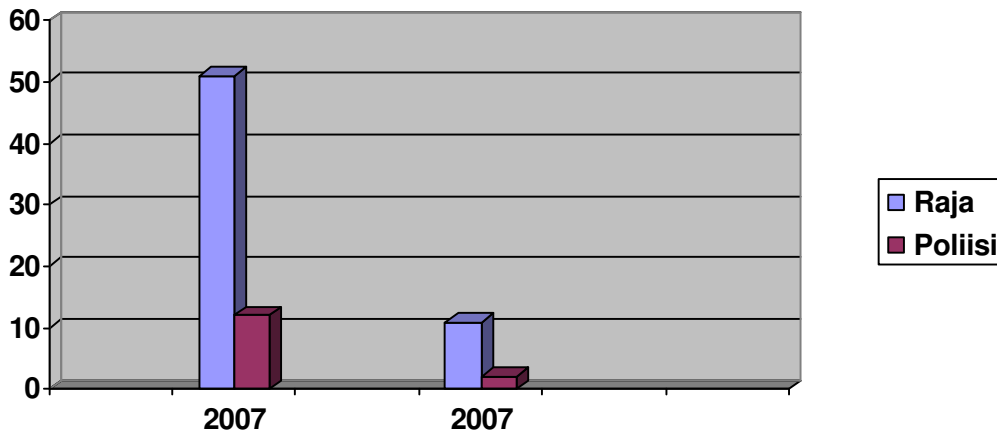
Kiskonnantapainen työsyryntä on tullut rikoslakiimme vuonna 2004 ja näitä tapauksia on ollut vuosittain muutamasta kappaleesta yli viiteentoista. Todennäköisesti tapaukset eivät tule ainakaan vähenemään tietoisuuden lisääntyessä. Lähes varmasti voi sanoa, että tämä rikosnimike tulee Suomessa voimakkaasti lisääntymään, koska ulkomaalaisten työntekijöiden osuus maassamme kasvaa koko ajan. Kansainvälisen laman vaikutusta tähän rikosnimikkeeseen on liian aikaista ennustaa, mutta sillä voi olla tilastoja nostavia vaikutuksia. (Taulukko 7, KRP 2009.)

TAULUKKO 8. Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön rikostilasto (KRP LAMA 2009).

Kuten taulukosta 8 on pääteltävissä, niin kyseinen rikosnimike otettiin rikoslakiin vuonna 2006 ja ensimmäiset tapaukset tilastoitiin seuraavana vuonna. Viime vuonna tilastokasvu oli varsin räjähtävä, ja tapauksia tuli esiin jopa 180 kappaletta. Laskusuuntaa ei varmastikaan tule, vaan tilastot jatkanevat kasvuaan. Kyseisen rikostyyppin tutkintaa tulisi vahvasti tehostaa, koska se paljastaisi samalla ihmiskaupan ja parituksen takana toimivia rikollisryhmiä. On outoa, ettei näin voimakas tilaston kasvu ole samalla tuonut kasvua myös ihmiskaupan rikostilastoihin. Uhrit pelkäävät ilmeisesti niin paljon taustalla toimivia rikollisia ja mahdollisesti myös viranomaisia, etteivät he uskalla paljastaa todellista tilannetta johon heidät on pakotettu. (Taulukko 8, KRP 2009.)

TAULUKKO 9. Vuoden 2007 ilmoitusten jakautuminen poliisi / rajavartiolaitos laittoman maahantulon / törkeä laittoman maahantulon järjestäminen (KRP LAMA 2009).

Taulukko numero 9 kertoo selkeästi sen, että rajavartiolaitos vastaa pääasiassa Suomen sisärajojen valvonnasta. Poliisille kyseiset rikokset tulevat tutkintaan lähinnä muiden rikosten tutkinnan yhteydessä. Rajavartiolaitos hoitaa tehokkaasti rajavalvontaa, mutta sen voimavarat ovat rajalliset, ja Suomen rajat ovat hyvin hankalia valvoa. Suomella on noin 3600 km pitkä valtionraja, josta merirajaa on noin 1100 km. On täysin mahdotonta suorittaa poissulkevaa rajavalvontaa näin pitkän rajalinjan ollessa kyseessä. Osa laittomista maahantulijoista tulee normaalin turistivirran yhteydessä väärillä dokumenteilla tai väärin perustein, ja he päätyvät mahdollisesti poliisin käsiin. Suomessa ulkomaalaisten valvonta ei ole koskaan ollut kovin tehokasta, ja maahan tulon jälkeen ei ole suurta riskiä joutua tarkastettavaksi. Valvonnan lisääminen suuremmissa kaupungeissa auttaisi laittomasti maassa olijoiden paljastumista ja olisi samalla preventiivistä toimintaa, jolla voisi hieman hidastaa laitonta maahanmuuttoa. (Taulukko 9, KRP 2009.)

8. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Aloittaessani tätä pro gradu tutkimusta, minulla oli hyvin vaikeaa löytää sellaista tutkimusongelmaa, johon olisi edes teoriassa mahdollista löytää tämälantapaisen tutkimuksen avulla vastauksia. Mielessäni oli kymmeniä mielenkiintoisia ongelmia, jotka liittyivät aiheeseen, mutta kaikki oli hylättävä niiden laajuuden vuoksi. Aiheen ollessa näin globaali ja monimuotoinen on vaikeaa rajata kysymyksen asettelu riittävän suppeaksi. Ei ollut realistista yrittää hakea yhden tutkimuksen avulla vastausta maailmanlaajuiseen ongelmaan, joten valitsin matalammalla olevan oksan ja lähdin sitä kohti kurkottamaan.

Ensimmäiseen ongelmakysymykseen eli ihmissalakuljetuksen todelliseen tämän hetkiseen tilaan Euroopassa sain hyvin nopeasti vastauksen. Kaikki lukemani materiaali ja läpikäymäni aineisto todistivat täysin kiistatta sen, että ongelma on koko ajan kasvava. Ihmissalakuljetus ei ole missään päin Eurooppaa vähenemään päin, ja salakuljetettavien ihmisten määrät ovat hyvin suuria. Vuonna 2008 alkanut maailmanlaajuinen lama tulee vaikuttamaan myös ihmissalakuljetuksen määrään, koska teollisuus on vaikeuksissa eri puolilla Eurooppaa, ja työttömyysluvat nousevat. Teollisuus työllistää normaalisti heikkollakin koulutustaustalla olevia ihmisiä, jotka tulevat jäämään laman jalkoihin ja joutuvat epätoivossaan hakemaan muualta työtä. Laman vaikuttaessa kaikkialla Euroopassa ei ole välttämättä tarjolla laillista työtä ja kiusaus sortua ihmiskuljetuksen värvääjien matkaan kasvaa. Tilastojen kasvu ei näy heti, vaan se tulee näkymään muutaman vuoden viiveellä. Ihmissalakuljetuksen ja ihmiskaupan estämiseen pyrkiviä lakimuutoksia on tehty monessa Euroopan maassa, mutta kyseiset muutokset eivät ole aina olleet positiiviseen suuntaan. Saksassa vuonna 2002 tehty päätös prostituution laillistamisesta ei ole ainakaan vähentämässä ihmiskauppaa tai ihmiskuljetusta, jonka kohdemaana on Saksa.

Päätöksellä on todennäköisesti pyritty siihen, että laillistaminen vähentäisi parittajien tarvetta ja tätä kautta suojelisi seksityöläisiä. Todellisuus on kuitenkin päinvastainen, koska laillistaminen on helpottanut parittajien toimintaa, koska itse bisnes on nykyään laillista. (Aamulehti 24.2.2009.) Laillista liiketoimintaa ei tarvitse valvoa lainkaan niin tarkasti viranomaisten taholta, ja näin ollen on huomattavasti helpompaa kaupata myös ihmiskaupan uhreja.

Suomessa on myös tehty samaan aiheeseen liittyvä lakimuutos vuonna 1999. Silloin tehtiin ulkomaalaislakiin muutos, jonka mukaan ulkomaalainen voidaan käännättää, jos hänen epäillään myyvän seksuaalipalveluita. Kerran saadun karkottamispäätöksen jälkeen ulkomaalainen prostituoitu ei voi enää palata käytännössä harjoittamaan samaa ammattia ilman parittajan apua. Tässäkin lakimuutoksessa ajatus oli hyvä, mutta käytännössä sillä helpotettiin lähinnä parittajien toimintaa. (Lehti ja Aromaa 2002, 85–86.) Ihmiskaupan estämiseen tähtääviä lakimuutoksia on tehty hyvin paljon eripuolilla Eurooppaa 2000-luvulla, ja kansainväliset järjestöt ovat panostaneet asiaan erittäin voimakkaasti. Suuri osa lakimuutoksista on ollut uhrien tunnistamiseksi ja uhrien auttamisen helpottamiseksi tehtyjä. Näillä muutoksilla on pyritty siihen, että ihmiskaupan uhrit ottaisivat tehokkaammin eri viranomaisiin yhteyttä. Tähän asti laeissa ei ole otettu juurikaan huomioon uhrien asemaa ja he ovat pelänneet sitä, että heidät karkotetaan maasta rikollisina. Mitään nopeaa muutosta kyseiset lakimuutokset eivät todennäköisesti saa aikaiseksi, mutta muutaman vuoden periodilla tulosta voidaan alkaa odottamaan. Tärkeintä olisi saada riittävästi faktatietoa rikollisjärjestöistä, jotta heidän toimiinsa voitaisiin tehokkaammin ja tuloksellisemmin puuttua.

Ihmissalakuljetuksen lisääntymiseen suoraan vaikuttavaa kriisitilannetta ei tällä hetkellä Euroopassa ole, jos siihen ei lasketa Kosovon tilannetta. Ei ole kuitenkaan mitään näyttöä siitä, että Kosovon alueelta lähtöisin olevia uhreja olisi tavattu muualla päin Euroop-

paa normaalia enemmän. Kosovon kriisi aiheutti laittomien siirtolaisten tulvan Sveitsiin noin kymmenen vuotta sitten, mutta tilanteen stabilisoiduttua myös siirtolaisten määrä laski suurin piirtein normaaliksi. (www.fedpol.admin.ch 20.2.2009.) EU:n laajentuminen on helpottanut ihmisten liikkuvuutta ja samalla se on helpottanut ihmisiä salakuljettavien rikollisten toimintaa. Rajavalvonnan tiukentumista EU:n sisärajoilla on turha enää odottaa, joten kyseisiin rikoksiin pitää puuttua muilla keinoilla. Näihin keinoihin en osaa tämän tutkimuksen avulla kertoa ratkaisuja, mutta jotain asialle olisi tehtävä ennen kuin ongelman mittasuhteet kasvavat täysin hallitsemattomaksi. Tärkeintä olisi se, että ongelmaan suhtauduttaisiin riittäväällä vakavuudella kaikkialla Euroopassa ja yhtenäistettäisiin ihmiskauppaa koskevaa lainsäädäntöä siten, ettei suuri ristiriitaisuuksia valtioiden välillä olisi. Pelkkä lainsäädännöllinen muutos valtioiden välillä ei tietenkään yksin riitä, koska esimerkiksi elintaso koskevat erot ovat EU:n jäsenvaltioissa hyvin suuret. Köyhistä EU maista on hyvin suuri houkutus lähteä korkeamman elintason maihin työn perään, ja siinä tilanteessa on suuri riski joutua ihmissalakuljettajien uhriksi. Joissakin uusissa EU maissa on lisäksi varsin löyhä yhteiskuntamoraali ja yhteiskunnalliset olot ovat siinä määrin epävakaiset, ettei juuri parempia aikoja ole nopealla aikataululla näköpiirissä. Tämä edesauttaa sopivien uhrien löytymistä näistä maista, koska suuri osa kansalaisista haluaisi muuttaa johonkin toiseen maahan, jossa he toivovat saavuttavansa taloudellista vakautta ja turvallisempia asuinoloja.

Tutkimusongelman toisena kohtana oli vertailu eri tekemuotojen välillä sekä pohdinta siitä, onko uusia tekemuotoja noussut esiin. Tähän laaja kirjallisuus antoi monenkirjavan vastauksen, josta voi päätellä, että tekijöiden mielikuvitus on rajaton. Ihmiskaupan motiiveina on yhtäläillä seksuaalinen hyväksikäyttö kuin lasten salakuljettaminen kamealinajajiksikin. (O'Connell Davidson 2005.) Uhreja hyväksikäytetään esineiden tapaan kaikessa mahdollisessa liiketoiminnassa, josta on saatavissa rahallista voittoa. Maailmalla liikkuvat seksituristit ostavat mielellään alaikäisiä lapsia seksuaalisen hyväksikäytön

kohteeksi, koska nuoremmilla uhreilla on harvemmin aidsia ja muita vaarallisia seksitauteja. Heitä ei lainkaan kiinnosta se, onko kyseinen lapsi salakuljetettu jostain toisesta maasta tai toisesta kaupungista pedofiilien uhreiksi. (O'Connell Davidson 2005, 116.) Markkinat ratkaisevat sen, mikä on ihmiskaupan motiivina eri puolilla maailmaa. Jos on tarvetta naisten munasoluille, niin sellaiseen haetaan sopivat uhrit, jotka pakotetaan luovuttamaan munasolujaan. Jos joku on valmis ostamaan pimeiltä markkinoilta lasten sisäelimiä, niin siihenkin löytyy helppoja uhreja katulapsista tai muista köyhistä perheistä. Elämän raadollisuus esittäytyy lähdeaineiston sivuilla avoimin kasvoin.

Tutkimusongelman ainoa selvästi lohdullinen kohta oli selvitys Suomen tilanteesta ihmiskaupan ja ihmissalakuljetuksen osalta. Suomessa saamme elää tämän asian suhteen varsin turvallista elämää ja mikään ei näytä olevan muuttumassa myöskään tulevaisuudessa. Kotimaassa eteen tulevat ihmiskaupatapaukset ovat pääsääntöisesti paritukseen tai laittomaan työvoimaan liittyviä. Tapauksia on vuosittain varsin vähän ja ne eivät mitenkään erotu tekemuotojensa suhteen normaalista rikollisuudesta. Koskaan ei pidä kuitenkaan tuudittautua liiaksi turvallisuuden tunteeseen, koska kansainvälinen rikollisuus on löytänyt tiensä myös Suomeen.

Teemahaastatteluni johtopäätöksinä oli ensisijassa se, että haastattelun vastaukset vahvistivat muusta lähdeaineistosta saatua tietoa. Ihmiskauppa ja ihmissalakuljetus ovat kaikkien haastateltavienkin mielestä koko ajan kasvava ja erittäin vakava ongelma, jolle tulisi löytyä jokin tehokkaampi ratkaisukeino nykyiseen verrattuna. Mikään Euroopan valtio ei ole siltä turvassa ja viranomaisyhteistyö sekä verkostoituminen voisi olla yksi ratkaisu. Kuten haastatteluissa tuli ilmi, niin kansainväliset järjestöt tekevät asian eteen koko ajan hyvää työtä, mutta heidän taloudelliset resurssinsa eivät riitä tehostamaan toimintaa juurikaan nykyisestä. Toiminnan tehostaminen ei välttämättä edes muuttaisi tilannetta mihinkään suuntaan, koska suurin ongelma tuntuu olevan se, että määrättyjen

Euroopan maiden viranomaiset eivät ole halukkaita muuttamaan toimintatapojaan. EU ei pysty suoraan muuttamaan eri valtioiden sisäisiä käytäntöjä ja tämä hidastaa tehottomien toimintatapojen pois karsimista. Suomen osalta haastattelu toi myönteisiä tietoja, koska täällä tilanne ei ole lainkaan niin paha kuin Keski- ja Etelä-Euroopassa. Osaltaan oli rivien välistä luettavissa se, että tapauksia on täälläkin todennäköisesti enemmän kuin tilastot kertovat. Piilorikollisuus on kuitenkin nimensä mukaista ja lisääntyvä tiedotus sekä uhrien tehokkaampi tunnistaminen tuonee päivänvaloon jatkossa useampia tapauksia vuosittain. Suomen kannalta positiivinen seikka on se, että meillä ei ole juuri lainkaan etnisiä ongelmia, jotka lisääisivät väestön eriarvoisuutta. Bosnia-Hertsegovinassa juuri etniset ongelmat aiheuttavat valtion sisäistä epävakaisuutta, joka jarruttaa yhteiskunnallista kehitystä ja ajaa ihmisiä epätoivoisiin tekoihin. Vuosisatoja jatkunut eriarvoisuus ja katkeruus eivät ota laantuakseen, vaikka kansainväliset järjestöt ovat jo vuosia pyrkineet tilannetta muuttamaan. Ulkopuoliset eivät kuitenkaan pysty asiaan vaikuttamaan riittävässä määrin, koska muutos täytyy tulla sisältä päin, ja ainakaan vielä paikalliset viranomaiset eivät halua muuttua ympäristön painostuksesta huolimatta.

Ihmiskaupan vastainen tarkennettu toimintasuunnitelma on viranomaisyhteistyön kannalta ehdottomasti positiivinen asia, koska se on kirjoitettu helppoon ja käytännönläheiseen muotoon, joka ei vaadi erityistä asiantuntemusta etukäteen. Kyseinen dokumentti tulisi saada riittävän laajaan tietoisuuteen, jotta se olisi kaikkien asiaan liittyvien viranomaisten ja yhteistyötahojen käytettävissä. Ulkomaalaisiin liittyvät rikostapaukset jäävät helposti liian vähälle huomiolle, koska niiden tutkinta on kielimuurin ja ammattitaidottomuuden vuoksi hankalampaa, kuin normaalien rikosten tutkinta. Tähän on hyvä panostaa tiedottamisella ja koulutuksella, jossa tämä dokumentti on hyvänä apuna. Tehokas tiedottaminen suurelle yleisölle voisi kaiken kaikkiaan olla yksi ratkaisu, jolla saataisiin suomenkin tapauksia paremmin esille, koska nykyiset tilastot eivät varmasti kerro koko totuutta. Suomessa nykyiset ihmiskauppaa vastustavat lait ovat erittäin hyvin ajan tasal-

la, koska niitä on 2000-luvulla uudistettu muutamaankin otteeseen. Pykälät on kirjoitettu järkevään muotoon siten, että niitä pystyy tulkitsemaan riittävän lavasti ilman, että ahdas sanavalinta rajoittaisi lain käyttöä. Ihmiskaupan torjuntaorganisaatio Suomessa on kaiken kaikkiaan hyvällä mallilla ja resurssit antavat tarvittaessa myöten laajempienkin tapauksien tutkimiseen. Muualla Euroopassa ihmiskaupan torjuntaorganisaatiot eivät toimi lainkaan niin tehokkaasti kuin niiden pitäisi toimia, koska ihmiskaupan uhrien määrät nousevat joka vuosi. Lainsäädännöllisiä esteitä niiden toimivuudelle ei pääsääntöisesti ole, mutta syy on ehkä paremminkin toimintakulttuurista. Ihmiskauppaa ja ihmissalakuljetusta on totuttu näkemään monissa Keski-Euroopan maissa niin pitkään, että siihen ei oikeastaan reagoida juuri lainkaan. Viranomaiset ovat ummistaneet jonkin asteisesti silmänsä koko toiminnalta, koska he eivät ole sitä pystyneet aiemminkaan estämään. Tähän pitäisi saada selkeä muutos aikaiseksi ja käytännön viranomaistoiminta tulisi saada nykypäivän vaatimalle tasolle.

Teoreettiseksi viitekehukseksi valitsemani strateginen kontingenssiteoria sopii mielestäni varsin hyvin tämän tutkimuksen yhdeksi ratkaisuvaihtoehdoksi. Pelkästään yhtenäistettävällä lainsäädännöllä ei saada ongelmanratkaisuun riittävää tehoa, koska nykyisetkin lait ja EU direktiivit määräävät jo lähes kaikesta mahdollisesta inhimillisestä toiminnasta. Muutos pitää lähteä alhaalta ylöspäin, eli kunkin valtion tulee olla halukas taistelemaan ihmiskauppaa ja – salakuljetusta vastaan käytännönläheisin keinoin. Tätä toimintaa varten tulisi luoda kullekin jäsenmaalle omanlaisensa ihmiskaupan vastainen ohjauskäsikirja, jossa otettaisiin huomioon kunkin valtion erityispiirteet. Ohjauskäsikirjassa tulisi huomioida eri valtioiden maantieteellinen sijainti, yhteiskuntarakenne ja viranomaisorganisaatioiden todellinen toimintakulttuuri sekä johtamismallit. Eri valtiot ovat erilaisessa asemassa suhteessa ihmissalakuljetukseen ja tästä syystä ohjauskäsikirjassa tulisi ottaa esille juuri kyseisen valtion erityiset ongelma-alueet. Ohjauskäsikirjojen luominen tulisi olla EU:n vastuulla ja sen toimeenpanevaksi elimeksi soveltuisi Euroo-

pan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö Etyj. Pelkkä ohjauskäsikirjan olemassaolo ei yksistään kuitenkaan riittäisi, koska sen käyttöä tulisi valvoa käytännön tasolta ja käsikirjan vastainen toiminta tulisi ankarasti sanktioida. Taloudelliset pakotteet ovat usein ainoa keino saada vastahakoiset valtiot toimimaan yhteisen asian puolesta. Köyhemmissä Euroopan valtioissa on vuosisatoja totuttu lahjontaan ja tässä yhteydessä positiivista lahjontaa voitaisiin käyttää ihmiskaupan vastaisen taistelun tehokeinona eli valtioille annettaisiin kansainvälisiä tukipaketteja, jos heidän katsottaisiin toimivan ohjauskäsikirjan määrämällä tavalla.

Luettuani kymmeniä kirjoja, jotka käsittelevät kaikki samaa aihetta olen yhä uudestaan tullut siihen johtopäätökseen, että maailma on täynnä pahoja ihmisiä, jotka käyttävät häikäilemättömästi muita ihmisiä hyväkseen. Sinänsä siinä asiassa ei ole mitään uutta, koska samaan johtopäätökseen tulee seuratessa päivittäistä uutisointia eri medioista ja eri asioihin liittyen. Olen kuitenkin omalla tavallaan mieleltäni pikkupoika, joka haluaisi edes osittain uskoa ihmisten perushyvyyteen. Pelkkä usko hyvyyteen ei kuitenkaan voi riittää luettuani kymmeniä kirjoja ja erilaisia artikkeleita, jotka kaikki käsittelevät suunnitelmallista ja täysin häikäilemätöntä naisten ja lasten hyväksikäyttöä pelkästään rahan takia. Rikollisissa organisaatioissa mukana olevilla ihmisillä tuntuu olevan erittäin vilkas ja sairas mielikuvitus, jonka avulla he keksivät yhä uusia keinoja hyödyntää puolustuskyvyttömiä ihmiskaupan uhreja. Ihmishengellä ei ole heille minkäänlaista muuta arvoa, kuin se, mitä heistä voi kaupan yhteydessä saada. Se on tietenkin myönnettävä, että suuri osa ihmiskaupan uhreista on erittäin hyväuskoisia ja he menevät tavallaan vapaaehtoisesti mukaan rikolliseen toimintaan. Heillä on kuitenkin motiivina usein toivo paremmasta elämästä, jossain korkeamman elintason maassa. He eivät osaa suhtautua riittävän epäluuloisesti hyvältä kuulostavaan tarjoukseen ja ovat hyvin nopeasti houkuteltavissa rikollisten mukaan. Hyväuskoisia uhreja tulee kuitenkin aina olemaan ja mitään sellaista keinoa ei valitettavasti ole, jolla rikollisuus maailmasta poistuisi.

LÄHDELUETTELO

KIRJALLISUUS:

Bean, Philip, (2004) *Drugs and Crime. Second edition.* Willan Publishing, Devon.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha, (1998) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen.* Osuuskunta Vastapaino, Tampere.

Farr, Kathryn, (2005) *Sex Trafficking. The Global Market in Women and Children.* Worth Publishers, New York.

Finckenauer, James O., (2001) *Russian Transnational Organized Crime and Human Trafficking.* Teoksessa Kyle, David & Koslowski, Rey, toim., *Global Human Smuggling.* The Johns Hopkins University Press, Baltimore & London.

Fijnaut ym., (1998) *Organized Crime in the Netherlands.* Kluwer, The Hague.

Gaon, Igor Davor & Forbord, Nancy, (2005) *For Sale Women and Children. Trafficking and Forced Prostitution in Southeast Europe.* Trafford Publishing, Victoria.

Hajdinjak, M. (2002). *Smuggling in Southeast Europe. The Yugoslav Wars and the Development of Regional Criminal Networks in the Balkans.* Center for the Study of Democracy, Sofia.

Heikkilä, Tarja, (1998) *Tilastollinen tutkimus.* Oy Edita Ab, Helsinki.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula, (2000) *Tutki ja kirjoita*. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Vantaa.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena, (2001) *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Yliopistopaino, Helsinki.

Hughes, D.M., (2004) *Best Practices to Address the Demand Side of Sex Trafficking, paper for the Women's Studies Program*. University of Rhode Island.

ILO, International Labour Organization, (2004) *Towards a Fair Deal for Migrant Workers in the Global Economy*. International Labour Office, Geneva.

Kallio, Olavi, (1992), *Kuntaympäristön ja sen toimintaympäristön välisen vuorovaikutuksen teoreettista tarkastelua*. Tampereen yliopisto, Tampere.

Kallio, Olavi, (1995), *Ympäristön vaikutus kuntaorganisaation toimintaan*. Tampereen yliopisto, Tampere.

Kast, Fremont & Rosensweig, James, (1985) *Organization and management. A Systems and Contingency Approach*. McGraw, New York.

Kennedy, Lyamu. & Nicotri, Pino, (1999) *Nigerian Woman in Italy*. Kaos, Milan.

Lawrence, Paul R. & Lorsch, Jay W., (1967) *Organization and Environment. Managing Differentiation and Integration*, Harvard University, Boston.

Lehti, Martti & Aromaa, Kauko, (2002) *Trafficking in Human Beings, Illegal Immigration and Finland*. Helsinki University Press, Helsinki.

Lehti, Martti & Aromaa, Kauko, (2002) *Naiskauppa, laitton siirtolaisuus ja Suomi. Nykytilanne, lainsäädäntö ja tutkimuslähteet*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 186, Hakapaino Oy, Helsinki.

Leonini, Louisa, (1999) *Sex on sale; Research on clients of prostitution*. Unicopli, Milan.

McGill, Graig, (2003) *Human Traffic. Sex, Slaves & Immigration*. Vision Paperbacks, a division of Satin Publication Ltd, London.

Metsämuuronen, Jari, (toim.), (2006) *Laadullisen tutkimuksen käsikirja*. International Methelp Ky, Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Monzini, Paola, (2005) *Sex Traffic. Prostitution, Crime and Exploitation*. White Lotus, Bangkok, Fernwood Publishing, Nova Scotia, SIRD, Kuala Lumpur, David Philip, Cape Town, ZED BOOKS, London & New York.

O'Connell Davidson, Julia, (2005) *Children in The Global Sex Trade*. Polity Press, Cambridge.

Shelley, Louise, (2007) *Human trafficking as a form of transnational crime*. Teoksessa Lee, Maggy, (toim.), *Human Trafficking*. Willan Publishing, Devon.

Stoecker, Sally, (2005) *Human Trafficking: A New Challenge for Russia and the United States*. Teoksessa Stoecker, Sally & Shelley, Louise, (toim.), *Human Traffic and Transnational Crime. Eurasian and American Perspectives*. Rowman & Littlefield Publishers, Inc., New York.

Vanderberg, Martina E., (2007) *Peacekeeping and Rule Breaking: United Nations Anti-Trafficking Policy in Bosnia and Herzegovina*. Teoksessa Friman, Richard H. & Reich, Simon, (toim.), *Human Trafficking, Human Security, and The Balkans*. University of Pittsburgh Press, Pittsburgh.

ARTIKKELIT JA MUUT JULKAISUT:

Euroopan unionin virallinen lehti, 21.12.2006, *Ihmiskaupan torjunta - kokonaisvaltainen toimintatapa ja ehdotukset toimintasuunnitelmaksi*.

Council of Europe (2001) – Organised crime situation report 2001

Franz-Koivisto & Hukari & Jääskeläinen & Kantanen & Laihia & Nguyen & Suomalainen, (2006) *Ihmiskauppa – Nykyajan orjuutta. Ihmiskaupan vastustaminen kirkkojen työssä*. Suomen ekumeenisen neuvoston julkaisuja LXXIX, Helsinki.

Lehti, Martti, (2003) *Trafficking in women and children in Europe*. Heuni Papers, number 18.

Lehti, Martti, (2005) *Suomen asema kansainvälisessä ihmiskaupassa*. Haaste, n:o 2, 15-17.

MON - EU - TRAF II., (2004) A Study for Monitoring the International Trafficking of human Beings for the Purpose of Sexual Exploitation in the EU Member States. European Commission, Transcrime, Trento.

Männistö, Jarmo, (2002) *Voluntaristinen alueellinen innovaatiojärjestelmä: Tapaustutkimus Oulun alueen ICT-klusterista*. Väitöskirja, Lapin yliopisto, Rovaniemi.

Omelaniuk, Irena, (2002) "Why are More Women Migrating?" IOM News, International Organization for Migration, Geneva.

Paakkanen, Mikko (2007), *Kehitysvammaisen kaupittelu pysyi törkeänä ihmiskauppana*, Helsingin Sanomat, 2.3.2007.

Spencer, Jon, (2006) *Ihmisten laitton kuljettaminen rajojen yli Euroopassa*. Haaste, n:o 2, 10-12.

Työhallinnon julkaisu 324 (2003): *Ulkomaalaisten työntekijöiden työsuhteissa noudatettavien ehtojen valvonta*. Työministeriö 2003.

Vilo, Juha (2009), *Ihmiskauppa jyllää Saksan seksitöissä*. Aamulehti, 24.2.2009.

LAINVALMISTELUASIAKIRJAT JA SÄÄDÖKSET:

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta
9.4.1999/493

Laki omaisuuden tai todistusaineiston jäädyttämistä koskevien päätösten täytäntöönpanosta Euroopan unionissa 15.7.2005/540

Laki rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä 30.12.2003/1286

Rajavartiolaki 15.7.2005/578

Rikoslaki 19.12.1889/39

Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301

HE 221/2005 Hallituksen esitys Eduskunnalle kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen ihmiskauppaa ja maahanmuuttajien salakuljetusta koskevien lisäpöytäkirjojen hyväksymisestä ja niiden lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä laeiksi rikoslain 20 luvun ja järjestyslain 7 ja 16 §:n muuttamisesta

HE 34/2004 vp Hallituksen esitys Eduskunnalle rikoslain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

INTERNET-LÄHTEET:

Euroopan unioni, (2006) *Ihmiskaupan torjuntaa koskeva pöytäkirja*. Saatavissa <http://europa.eu/scadplus/leg/fi/lvb/l33700.htm>, (4.4.2009).

The European Police Office, (2009) *Tietoa Europolista*. Saatavissa http://www.europol.europa.eu/index.asp?page=facts_fi&language=fi, (4.4.2009).

Federal Office of Police, (2003), *Human Smuggling – The Sinister Side of Migration* Saatavissa http://www.fedpol.admin.ch/etc/medialib/data/kriminalitaet/menschenhandel.Par.0010.File.tmp/FactSheet_Menschenschmuggel_e.pdf, (20.2.2009).

Interpol, (2008), *Legislation of INTERPOL member states on sexual offences against children*. Saatavissa <http://www.interpol.int/Public/Children/SexualAbuse/NationalLaws/Default.asp>, (15.12.2008).

Kathimerini, (2008), *Romanian linked to trade in human eggs*. Saatavissa http://www.ekathimerini.com/4dcgi/_w_articles_politics_2_20/06/2008_97833, (20.6.2008).

Keskusrikospoliisi, (2009) *Ihmiskauppa*. Saatavissa <http://www.intermin.fi/poliisi/krp/home.nsf/pages/A95AE1046BA5196FC22571ED004A679A?Opendocument>, (24.2.2009).

Maahanmuuttovirasto (2009) *Turvapaikanhakijat*. Saatavissa <http://www.migri.fi/download.asp?id=tp-hakijat+2008;1334;%7B52458940-7CE1-4E44-A790-A2A863830BFE%7D> (16.2.2009)

OSCE, (2008) *Combating human trafficking*. Saatavissa <http://www.osce.org/cthb/23703.html>, (9.3.2009).

Public Broadcasting Service, (2008) *Dying to Leave, Business of Human Trafficking: Trafficking Routes*. Saatavissa http://www-tc.pbs.org/wnet/wp-content/blogs.dir/12/files/2008/07/wa_img_dying_tr_europe_map.gif, (24.2.2009).

Suomen puolustusministeriö, Saatavissa <http://www.defmin.fi/>, (23.11.2008)

Times Online, (2008) *15 'slaves' of emir's widow freed from captivity in luxury Brussels hotel*. Saatavilla http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/europe/article_425_8475.ece, (2.7.2008).

Tietoviikko, (2008) *IE 8 on pornosurffaajan unelma*. Saatavissa http://www.tietoviikko.fi/kaikki_uutiset/article138123.ece, (24.1.2009).

Sisäasiainministeriö, (2008) *Ihmiskaupan vastainen tarkennettu toimintasuunnitelma*. Saatavissa [http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/95bc0890bcdce14fc2257473002d103b/\\$file/1.%20ihmiskaupan%20vastainen%20tarkennettu%20toimintasuunnitelma.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/95bc0890bcdce14fc2257473002d103b/$file/1.%20ihmiskaupan%20vastainen%20tarkennettu%20toimintasuunnitelma.pdf), (25.2.2008).

Suolanen, Kyösti, (2005) *Korealaismiehille ehdottomat tuomiot ihmissalakuljetuksista*. Saatavissa <http://www.stt.fi/fi/>, (15.12.2008).

Ulkoministeriön kehitysviestintä, (2006) *Jugoslavian ensimmäisistä hajoamissodista Kosovon kriisiin*. Saatavissa http://global.finland.fi/Public/Print.aspx?contentid=40969&nodeid=15_827&culture=fi-FI&contentlan=1, (4.4.2009).

United Nations, (2000), *Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, Supplementing the United Nations Convention Against Transnational Organized Crime*. Saatavissa http://www.uncjin.org/Documents/Conventions/dcatoc/final_documents_2/convention_%20traff_eng.pdf, (22.2.2009).

HAASTATTELUT:

Ihaksinen, Mika, rikoskomisario, haastateltu sähköpostitse 23.2.2009

Kinnunen, Jari, rikoskomisario, haastateltu sähköpostitse 16.2.2009

Kozma, Tibor, Unkarin poliisin majuri, haastateltu sähköpostitse 12.2.2009

Lindell, Per-Anders, rikoskomisario, haastateltu sähköpostitse 18.2.2009

Milkovic, Milan, kroatialainen tulkki, haastateltu sähköpostitse 12.2.2009

Slavec, Zdravko, Slovenian rajapoliisin komisario, haastateltu sähköpostitse 12.2.2009

TILASTOT:

Federal Office of Police, (2003), *Human Smuggling – The Sinister Side of Migration* Saatavissa http://www.fedpol.admin.ch/etc/medialib/data/kriminalitaet/menschenhandel.Par.0010.File.tmp/FactSheet_Menschenschmuggel_e.pdf, (20.2.2009).

Keskusrikospoliisi, Rikostietopalvelu / Laittoman maahantulon yksikkö, 13.1.2009

LIITTEET

LIITE 1.

Balkania koskevan teemahaastattelun kysymykset:

1. Kuinka vakavia ongelmia mielestäsi ihmiskauppa ja ihmissalakuljetus ovat tällä hetkellä Balkanin alueella?
2. Onko kyseinen ongelma pienentynyt vai suurentunut 2000-luvulla?
3. Mikä ihmiskaupan muoto on Balkanin alueella eniten esillä? Esim. laiton työvoima, paritus, prostituutio tms.
4. Kuinka vakavasti mielestäsi paikalliset viranomaiset suhtautuvat asiaan?
5. Onko mielestäsi mahdollista, että paikalliset tulli- tai poliisiviranomaiset ovat lahjottuja ihmissalakuljettajien toimesta?
6. Mistä maasta Balkanilla esiin tulevat rikolliset organisaattorit ovat yleensä kotoisin?
7. Mistä maista Balkanilla olevat ihmiskaupan uhrit ovat pääsääntöisesti kotoisin?
8. Pitäisikö kyseiseen ongelmaan suhtautua nykyistä vakavammin kansainvälisten järjestöjen taholta?

LIITE 2.

Suomea koskevan teemahaastattelun kysymykset:

1. Mikä on ihmiskaupan / -salakuljetuksen nykytilanne mielestäsi Suomessa?
2. Onko kyseinen rikostyyppi noussut selvemmin esille 2000-luvun aikana?
3. Millä tavalla kyseiset rikokset tulevat yleensä poliisin tutkittavaksi pääkaupunkiseudulla?
4. Onko olemassa jokin erityinen rikosnimikkeen osa-alue, jota Suomessa tavataan? (Esim. laiton työvoima, paritus / prostituutio tms.)
5. Mikä kansalaisuus nousee esille ihmiskaupan organisaattoreiden puolelta Suomessa?
6. Mistä maasta uhrit ovat pääasiassa kotoisin?
7. Millä tavalla mielestäsi Suomen viranomaiset suhtautuvat ongelmaan?
8. Onko olemassa mielestäsi sellaista yksinkertaista keinoa, jolla kyseiseen ongelmaan voitaisiin tehokkaammin puuttua?
9. Ovatko näistä rikoksista annetut rangaistukset olleet oikeassa suhteessa teon vakavuuteen nähden?